

ПРО ПУБЛІКАЦІЮ

У цій публікації викладено основні аспекти першої пілотної версії Допоміжного рахунку у туризмі Іспанії (ДРТІ), розробленого Головним управлінням національних рахунків Національного інституту статистики (НІС). Наразі відсутні, за винятком попередніх даних, результати за усіма статистичними операціями, які було впроваджено з метою розробки ДРТІ. Тому ці результати можуть переглядатися у міру того, як будуть ставати відомими кінцеві результати згаданих статистичних операцій. Таким чином, мета цієї першої редакції є, в основному, методологічною і полягає у пристосуванні відповідних міжнародних методик обчислення ДРТІ до умов іспанської економіки, враховуючи їх взаємозв'язок з концептуальною та статистичною схемою Системи національних рахунків Іспанії, і особливо з моделлю "витрати-випуск", яка щорічно розробляється НІС під час ревізій національних рахунків.

Наголос на методологічних аспектах є необхідним ще й тому, що вагомість туризму для економіки породжує проблеми визначення та вимірювання, які наразі ще не остаточно вирішено на міжнародному рівні (як, наприклад, вимірювання деяких макроекономічних показників туризму, витрати на подорожі юридичних осіб, визначення обсягів валових капіталовкладень, пов'язаних з туризмом, плата за користування житлом з туристичними цілями та ін.). Зараз саме у цьому напрямку ведеться робота, яку буде прискорено впродовж поточного 2002 року шляхом проведення технічних нарад на національному та міжнародному рівнях з метою обговорення концепцій та методик, які ще не повністю відпрацьовано. Однак, у публікацію вже включено перший наближений розрахунок макроекономічних показників туризму для того, щоб можна було виявити недоліки запропонованої методики емпіричним шляхом.

Стосовно джерел статистичної інформації, слід зазначити, що проект розробки ДРТІ передбачає на першому етапі впровадження нових статистичних операцій, складність та масштаб яких не дозволяють отримати наразі повні та остаточні дані. Однак, завдяки зусиллям груп фахівців, залучених до отримання нових джерел, на даний час зроблено перший крок уперед в оцінці результатів.

Документ складається з чотирьох частин: у Розділі 1 представлено загальні характеристики проекту розробки Допоміжного рахунку у туризмі Іспанії (ДРТІ); у розділі 2 наведено опис елементів Допоміжного рахунку у туризмі на основі типової міжнародної методики, затвердженої Організацією Об'єднаних Націй у лютому 2000 р.; у Розділі 3 наведено опис спеціальної методики, застосованої у Допоміжному рахунку у туризмі Іспанії (ДРТІ); і, зрештою, у Розділі 4 здійснено перший приблизне обчислення вагомості туризму для економіки Іспанії.

Документ має три додатки: Додаток 1 містить перелік основних використаних джерел статистичної інформації; у Додатку 2 наведено стислий опис системи "витрати-випуск" та інших елементів Європейської системи національних та регіональних рахунків ЄСР95, які складають основу Допоміжного рахунку; Додаток 3 представляє моделі "витрати-випуск", використані в оцінюванні непрямого впливу туризму.

1. Цілі та загальний підхід до Допоміжного рахунку у туризмі Іспанії

У цьому розділі представлено загальні характеристики проекту розробки Допоміжного рахунку у туризмі Іспанії (ДРТІ). Розділ складається з трьох частин: перша частина описує цілі ДРТІ; частина 2 змальовує передумови та характеристики проекту впровадження ДРТІ; частина 3 – сферу дії та загальні критерії цієї першої версії ДРТІ.

1.1. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЦІЛІ ДОПОМІЖНОГО РАХУНКУ У ТУРИЗМІ ІСПАНІЇ

Як відомо, Іспанія відноситься до країн, у яких туризм має велике значення для економіки, відіграючи важливу роль у створенні робочих місць та отриманні доходів. У деяких регіонах (автономних областях) Іспанії туристична діяльність є справжнім рушієм їх економік. Незважаючи на економічну і соціальну вагомість туризму, ні традиційні засоби, ні наявні джерела інформації не дозволяють дотепер здійснити реалістичне вимірювання впливу туризму на економіку. Причина цього полягає в складності точного визначення меж туристичної діяльності, оскільки вона не вміщується в рамки стандартних класифікацій, а в дійсності охоплює багато сфер господарської діяльності і являє собою те, що називають *міжгалузевим господарським комплексом*: Туризм розвивається в залежності від певних мотивацій та поведінки суб'єктів господарювання, зокрема він виникає, коли особи переміщуються за межі звичних місць проживання або роботи і витрачають кошти на придбання товарів або послуг, пов'язаних з таким переміщенням.

Хоча основну частину витрат, які здійснюються туристами, можна з легкістю ідентифікувати та виміряти, оскільки вони сконцентровані в оплаті послуг (розміщення, перевезення, послуги туристичних агенцій), на практиці такі витрати можуть бути пов'язані з набагато більшою кількістю продуктів і спрямовуватися на майже будь-які наявні товари та послуги.

З іншого боку, галузі, які основну частину свого продукту пропонують туристам, враховують також інші мотивації та можливості використання, як, наприклад, у випадку ресторанного закладу, що обслуговує осіб, які мешкають або працюють неподалік, хоча це не має жодного стосунку до *туристичної діяльності*. При цьому головною проблемою є те, що ні з точки зору продукту, ні з точки зору виробничих одиниць та виробничої діяльності не можна однозначно визначити межі туризму, що унеможливлює його вивчення за допомогою звичайних засобів, наприклад, через використання системи національних рахунків.

Насправді ж, національні рахунки певного регіону або країни становлять важливу сукупність даних, які фіксують основні операції та складові частини економічної системи. Незважаючи на це, певні аспекти економічного життя, як це відбувається з туризмом, не можуть бути явно представлені у системі національних рахунків, оскільки не вміщуються точно у рамки класифікацій та вимірюваних показників. Тому йдеться про розробку допоміжних рахунків (допоміжних по відношенню до основи, якою є саме система національних рахунків), що дозволяють ретельніше вивчати певні аспекти економічного життя за допомогою розширення та зміни класифікації обчислюваних елементів, а також спеціальних додаткових аналізів досліджуваних об'єктів. Прикладів вистачає: це і навколишнє середовище, і соціальний захист, і наукові дослідження, а у нашому випадку – туризм.

Цілі та зміст Допоміжного рахунку в туризмі (ДРТ)

ДРТ можна описати як сукупність рахунків і таблиць, яка ґрунтується на методологічних принципах системи національних рахунків, і яка представляє різні економічні параметри туризму у взаємопов'язаний спосіб на конкретну дату.

Ці рахунки і таблиці відносяться до різних змінних величин, як пропозиції, так і попиту туризму. У випадку пропозиції вивчаються такі аспекти, як виробництво і витрати туристичних підприємств, типи витрат, необхідних для розвитку їх діяльності, ступінь використання робочої сили, капіталовкладення в основний капітал, роль державних органів як таких, що пропонують послуги або сприяють їх наданню... У випадку попиту і з точки зору економіки йдеться про те, щоб ідентифікувати різні типи туристів, національний туризм порівняно з міжнародним, типи товарів і послуг, на які існує попит...

Кожен такий рахунок і кожна таблиця є корисними самі по собі, адже вони є джерелом інформації про важливі аспекти туризму (з точки зору пропозиції і попиту). Але справжнім досягненням ДРТ є пов'язання цих аспектів між собою з метою отримання повних і достовірних результатів вимірювань внеску туризму в економіку. Конкретніше кажучи, цілі, що переслідуються при розробці ДРТ для Іспанії, виходять з вищевикладеного, і можуть бути коротко описані наступним чином:

- Забезпечення всебічного вимірювання впливу туризму на економіку Іспанії з використанням таких макроекономічних показників, як вплив туризму на ВВП, виробництво або попит.
- Надання інформації, яка відображає роль туризму, як галузі, що створює робочі місця.
- Надання даних щодо впливу туризму на рівновагу платіжного балансу Іспанії.
- Характеристика структур виробництва та/або витрат туристичних галузей.
- Відображення обсягів інвестицій у виробничий капітал, пов'язаних з туристичною діяльністю.
- Отримання регіональних оцінок з урахуванням важливості туристичної діяльності для окремих регіонів (автономних областей) Іспанії.

Для досягнення зазначених цілей використовуються інструменти, що забезпечують:

- порівнянність результатів вимірювань в Іспанії з результатами інших країн. Для цього необхідно застосовувати міжнародні методики обчислення допоміжних рахунків. Лише таким чином можна зрозуміти роль Іспанії у світовій індустрії туризму.
- можливість періодичної актуалізації результатів обчислення допоміжного рахунку. Це досягається за рахунок поєднання результатів обчислення з періодичними ревізіями національних рахунків, що дозволяє отримувати актуальну картину економічного розвитку галузі.

1.2. ПЕРЕДУМОВИ І ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ПРОЕКТУ ДРТІ

Державні органи Іспанії через Національний Інститут статистики та інші установи, приділили особливу увагу вимірюванню різноманітних аспектів туристичної галузі. Розроблені ініціативи – деякі з них мають велике значення з точки зору статистики

і методології – аналізували лише часткові, окремі аспекти туристичної діяльності, при цьому бракує аналізів глобального характеру, які пропонували б інтегровану повну картину усіх елементів, що визначають економічну вагу туризму¹. Зрештою, як з точки зору осіб, відповідальних за політику у сфері туризму, так і установ, пов'язаних з вимірюванням туристичних явищ і навіть підприємств і фахівців галузі, Іспанія повинна була мати такий інструмент глобального аналізу економіки туризму, як ДРТІ.

Як відповідь на цей попит на інформацію щодо туристичної діяльності, у червні 1999 р. (що співпало з Міжнародною конференцією з туризму у м. Ніцца) було прийнято рішення про розробку Допоміжного рахунку туризму для Іспанії (ДРТІ). Проект, в свою чергу, пов'язано з Робочою групою з розробки ДРТІ, основним завданням якої є координація та супровід робіт. Робочу групу очолює начальник головного управління статистичних продуктів НІС, до її складу входять представники Інституту туристичних досліджень (ІТД), управління статистики послуг та управління національних рахунків, які є безпосередніми розробниками ДРТ.

Передісторія цієї групи відноситься до 1998 року, коли у березні було започатковано статистичний проект, тісно пов'язаний з оцінкою туризму: створення (під керівництвом НІС та за участю Банку Іспанії та ІТД) робочої групи під назвою "Група з вивчення туристичних витрат", яка займалася аналізом та пошуком шляхів вирішення проблем, що могли виникнути у найближчому майбутньому, для оцінки розділу "туризм та подорожі" Платіжного балансу в європейському економічному просторі².

Попередня пропозиція щодо календарного плану для розробки Допоміжного рахунку у Туризмі Іспанії: етапи проекту та зміст.

Проект передбачає два види пов'язаних між собою робіт: ідентифікація і у разі успіху впровадження статистичних методів, необхідних для розробки рахунків; і процесу створення самого ДРТІ. Ці два види робіт проводяться паралельно впродовж кількох етапів. Зміст та календарний план було представлено та схвалено робочою групою з розробки ДРТІ у березні 2002 р. У будь-якому випадку варто зазначити, що календарний план є попереднім та підлягає відповідним змінам залежно від наявності статистичних та технічних ресурсів, необхідних для реалізації кожного етапу.

Спочатку може йтися про чотири етапи (приблизний календарний план яких наведено у наступній таблиці)

¹ За винятком *Таблиць витрат/споживання туризму*, введених Інститутом Туристичних Досліджень, які склалися на 1970, 1974, 1978, 1982 та 1992 роки і є прямою передумовою розробки ДРТ.

² Фактично, починаючи з 2002 р. запровадження ЄВРО як спільної грошової одиниці для більшості країн Євросоюзу означає зникнення основного інструменту оцінювання туристичних потоків між зазначеними країнами (операції з обміну валюти).

Таблиця 1. Етапи і попередній календарний план розробки ДРТІ

А. Підготовчий етап		
A1. Статистична підготовка	Ідентифікація і впровадження статистичних джерел	Травень 2002 р.
A2. Методика	Розробка методології оцінки національних показників	Травень 2002 р.
A3. Пілотна оцінка: 1995-1999 рр.	Попередня оцінка даних	Травень 2002 р.
В. Перегляд методик та оцінок		
B1. Перегляд оцінок національного рівня	Перегляд оцінок національного рівня: - Включення нових злічених даних (таблиці "витрати-випуск" та інші оцінки) - Оцінки у постійних цінах - перегляд оцінки орендної плати (залежно від наявності даних перепису населення 2001 р.) - оцінки сегментів туризму: туризм зі службових та інших мотивів	Грудень 2002 р.
B2. Розробка методики оцінки одноденних відвідувань та внутрішнього споживання	Вивчення альтернативних методів оцінювання цих галузей	Грудень 2002 р.
B3. Попередній методологічний аналіз для регіональних оцінок	Вивчення альтернативних методів оцінювання на регіональному рівні	Грудень 2002 р.
C1. ДРТІ: національна серія	Перегляд річних оцінок	4-й квартал 2003 р.
C2. Оцінки регіонального рівня	Перші оцінки регіонального рівня	4-й квартал 2003 р.
C3. Попередній методологічний аналіз щоквартальних оцінок	Вивчення можливості виконання, джерел та методів щоквартальних оцінювань	4-й квартал 2003 р.
D1. Перше оцінювання ДРТІ	Щороку публікується (наприкінці 1 кварталу) перша оцінка показників ДРТІ за попередній рік на основі наявних джерел та 1-ї оцінки ВВП (квартальна звітність НІС)	1-й квартал року "Т" (починаючи з 2004 р.)
D2. ДРТІ: розрахункова частина	Щороку публікується перегляд серії ДРТІ, у т. ч.: - перегляд щорічних національних оцінок - перегляд щорічних регіональних оцінок	4-й квартал року "Т" (починаючи з 2004 р.)
D3. Щоквартальні оцінки		4-й квартал року "Т" (починаючи з 2004 р.)

А. Впровадження ДРТІ.

Мета цього попереднього етапу – розробка першої методики оцінювання, ідентифікація та впровадження базових статистичних показників для розробки ДРТІ.

Що стосується методики, то вона розроблялася поступово, було представлено різні робочі документи стосовно окремих аспектів ДРТІ, як в рамках робочої групи, так і на численних національних та міжнародних форумах, присвячених економіці туризму.

Що стосується статистичних даних, то визначаються типи необхідних джерел та шляхи їх впровадження для розрахунку ДРТ (див. Додаток 1).

Проте, зазначається, що з огляду на термін, передбачений для отримання нових статистичних даних, з робочою групою було погоджено, що на першому етапі буде включено першу, попередню кількісну оцінку показників ДРТІ, чи іншими словами – його *пілотну версію*, яка могла б стати предметом обговорень стосовно сфери застосування та змісту. Розділ 4 містить ці початкові кількісні результати розрахунку ДРТІ. Саме результати цього першого етапу, як в плані методології, так і оцінки, зібрано у цій публікації.

В. Перегляд методів та оцінок

Ця сукупність робіт, що підлягають виконанню протягом другої половини 2002 р., включає:

В.1. Оцінка національних показників 1996-2000 років.

На основі досвіду розробки пілотної версії і в міру включення нових джерел інформації, переглядатимуться кількісні результати Допоміжного рахунку для економіки Іспанії, а до кінця 2002 р. буде представлено першу повну серію розрахунків. Цей етап логічно залежить від наявності джерел інформації, а також коментарів та пропозицій до пілотної версії ДРТІ.

Цей етап передбачає, серед інших, і наступні роботи:

- включення нових річних розрахункових даних (таблиці "витрати-випуск" 1997 та 1998 років, нові оцінки 1999 і 2000 років).
- оцінки у постійних цінах
- перегляд оцінок витрат на наймання житла (в залежності від наявності даних перепису населення 2001 р.).
- оцінки сегментів туристичної галузі: туризм зі службових та інших мотивів.

В. Розробка методики оцінювання одноденних відвідувань та внутрішнього споживання.

Йдеться про оцінювання статистичних та методологічних альтернатив для оцінювання цих складових.

В.3. Розробка методики оцінювання регіонального рівня.

З огляду на важливість туристичної діяльності для окремих регіонів (автономних областей) Іспанії, передбачається отримання регіональних оцінок в рамках ДРТІ (див. наступні етапи). Проте, такі оцінки можуть викликати певні проблеми

концептуального та статистичного характеру, які потребуватимуть періоду попередніх досліджень та обговорень під час реалізації другого етапу.

С. Розширення ДРТІ.

Цей етап передбачає наступні проекти:

С.1. ДРТІ: серія 1996-2002. Перегляд щорічних оцінок.

Включення нових розрахункових щорічних даних національного рівня (таблиці "витрати-випуск" 1999 р. та нові оцінки 2000, 2001 та 2002 рр.).

С.2. Перші оцінки на регіональному рівні.

Здійснюватиметься публікація перших оцінок на регіональному рівні.

С.3. Щоквартальні оцінки: вивчення доцільності та методики.

На цьому етапі проводитиметься аналіз методологічних можливостей та наявних джерел для обрахунку квартальних показників ДРТІ. Як і у випадку річних національних та регіональних серій показників, і навіть більшою мірою, йдеться про розробку методики, яка могла б застосовуватися у майбутньому і яка дозволила б отримувати короткострокові прогнозні дані щодо розвитку туризму. Одна з наявних можливостей – зв'язок ДРТІ з квартальною звітністю НІС за умови наявності конкретних кон'юнктурних джерел.

Д. ДРТІ на середній строк: інтеграція з показниками системи національних рахунків Іспанії.

Починаючи з 2004 р., ДРТІ стане додатковим елементом системи вимірювання макроекономічних вимірювань у системі національних рахунків.

Щороку проводитимуться по два оцінювання ДРТІ:

- перше оцінювання протягом року $t-1$ матиме та зведені та тимчасові, публікуватиметься наприкінці 1-го кварталу (Етап D1 попередньої Таблиці 1).
- перегляд щорічних оцінок, включення нових статистичних та методологічних елементів, які з'являються з часом. Передбачає два види переглядів: оцінки національного рівня з року $t-4$ по $t-1$ (рік $t-4$ базується на таблицях "витрати-випуск"); оцінки регіонального рівня з року $t-5$ по $t-2$ (етап D2, Таблиця 1).

Крім того перші щоквартальні оцінки публікуватимуться починаючи з 2004 року залежно від наявності ресурсів та джерел інформації.

1.3. СФЕРА ДІЇ ПІЛОТНОЇ ВЕРСІЇ ДРТІ.

З урахуванням вищевикладених підходів, у Таблиці 2 наведено сукупність змінних, що складають ДРТІ, як з точки зору методології, так і виконання розрахунків. Два перші блоки стосуються попиту та пропозиції у значенні, наведеному у методиці "Допоміжний рахунок у туризмі: методичні рекомендації (ДРТМР)".

Таблиця 2. Сфера дії методики та оцінок елементів ДРТІ.

Операції	Методологічна пропозиція	Оцінки за показниками	
		Агрегованими	Дезагредованими
А. ПОПИТ			
А.1. Туристське споживання в межах країни	X	X	X ¹
В'їзне туристське споживання	X	X	X ¹
Туристське споживання внутрішнього туризму	X	X	X ¹
- Проміжне (галузі економіки)	X	X	X ¹
- Кінцеве споживання домогосподарств	X	X	X ¹
- Туристське споживання державних органів	X	X	-
А.2. Виїзне туристське споживання	X	X ¹	-
В. ПРОПОЗИЦІЯ			
В.1. Рахунки виробництва галузей, що є характерними для туризму (туристичні галузі)			
Виробництво туристичної галузі	X	X	X ¹
Проміжне споживання туристичної галузі	X	X	X ¹
Валова додана вартість туристичної галузі	X	X	X ¹
В.2. Рахунки використання галузей, що є характерними для туризму (туристичні галузі)			
Винагорода найманим працівникам	X	X	X ¹
Інші складові ВДВ	X	X ¹	X ¹
В.3. Валове нагромадження основного капіталу галузей, що є характерними для туризму	X	X	X ¹
В.4. Зайнятість у галузях, що є характерними для туризму	X	X	X ¹
С. СУКУПНІ ПОКАЗНИКИ ВПЛИВУ ТУРИЗМУ			
С.1. Прямий вплив туризму			
Туристський попит	X	X	-
Обсяги податкових надходжень від реалізації продукції	X	X	-
Виробництво, пов'язане з туризмом	X	X	-
ВВП, пов'язаний з туризмом	X	X	-
Зайнятість, пов'язана з туризмом	X	X	-
С.2. Загальний вплив туризму (прямий та непрямий)			
Проміжний туристський попит	X	X	-
Виробництво, пов'язане з туризмом	X	X	-
Зайнятість, пов'язана з туризмом	X	X	-

(1) Часткова обробка

У попит включаються усі змінні величини системи національних рахунків, перегруповані та представлені у термінології ДРТ: в'їзне туристське споживання, туристське споживання внутрішнього туризму та ін...

У випадку пропозиції мета полягає у наданні характеристики тому, що можна назвати з використанням загальної термінології *туристичною галуззю* (види діяльності, характерні для туризму). Для цього розробляються як рахунки виробництва, так і рахунки використання, куди включаються показники зайнятості у зазначених галузях.

До третьої групи разом з показниками, запропонованими у міжнародних методиках, входять всебічні вимірювання впливу туризму на економіку: оцінюючи такі елементи, необхідно об'єднувати незалежні оцінки попиту та пропозиції на підставі схем "витрати-випуск", що дозволяє визначити не лише *прямий* (який походить безпосередньо від здійснення витрат відвідувачами), а й *непрямий* вплив туризму (адже пропозиція товарів та послуг туристам породжує низку ефектів, що діють як мультиплікатори на економіку в цілому).

Проте, варто зазначити одне фундаментальне обмеження кількісних оцінок, що входять до цієї пілотної версії ДРТІ, яке полягає у частковій обробці *одноденних відвідувань*. В той час, як одноденні відвідування нерезидентів в Іспанії включено до визначення обсягів в'їзного туризму³, одноденні відвідування громадян Іспанії враховуються дуже приблизно, у міру того, як їх витрати враховуються у звітах про туристське споживання (дослідження сімейних бюджетів HIC, дослідження сімейного туризму FAMILTUR інститутом туристичних досліджень, інші джерела) та у використаних припущеннях.

Очевидно, що ця сфера є однією з найскладніших та найдорожчих для проведення детальних статистичних досліджень, а тому має стати об'єктом додаткових зусиль при розробці наступних редакцій ДРТІ.

2. Загальні методологічні засади і зміст Допоміжного рахунку у туризмі

2.1. ВСТУП

Існує ціла низка методик розрахунку Допоміжного рахунку у туризмі, розроблених за останні десятиріччя різними установами і країнами. По суті, варто відзначити три типи методик: посібник, створений Всесвітньою Туристичною Організацією (ВТО)⁴; комплект посібників Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР)⁵ та ДРТ, розроблені на даний момент для інших країн⁶.

Починаючи з лютого 2000 року – часу затвердження Статистичною комісією ООН, існує міжнародна методика (дуже близька до посібника ВТО), яка підтримується ВТО, ОЕСР та ЄВРОСТАТ, і називається "Допоміжний рахунок у туризмі: методичні рекомендації" (ДРТМР). Вона складає основну методологічну базу для рахунку Іспанії; далі у цьому виданні міститься опис її основних рис.

2.2. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ЗГІДНО З МЕТОДИЧНИМИ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ ООН

2.2.1. Визначення туризму

³ Включено в підсумковому вигляді до даних опитування EGATUR. Саме для полегшення вимірювання на майбутнє, було розроблено низку змін та вдосконалень для впровадження у вимірювання цих потоків в EGATUR, зокрема у тому, що стосується розподілу витрат за окремими продуктами. На жаль, з технічних причин неможливо швидко впровадити ці зміни, що відкладає здійснення повних вимірювань цих потоків до розробки наступних редакцій ДРТІ.

⁴ Всесвітня Туристична Організація (ВТО) (1999): *Допоміжний рахунок туризму. Концептуальні засади*. Мадрид 1999.

⁵ Остання, найбільш повна редакція: *Draft OECD guidelines for a Tourism Satellite Account*. ОЕСР, 1999.

⁶ Серед інших, варто згадати ДРТ, розроблені для Канади та США, які стали одними з перших, а також Австралії, Австрії, Чилі, Фінляндії, Франції, Мексики, Норвегії, Нової Зеландії, Швеції...

Перш, ніж описувати допоміжний рахунок, слід визначити сферу дії туризму. Визначення ООН, яке міститься у ДРТМР, припускає, що туризм – це:

діяльність осіб, які здійснюють поїздки і перебувають у місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища на безперервний термін до одного року, з метою відпочинку, у справах чи з інших мотивів.

Тобто, сутність туризму полягає у факті тимчасового переміщення осіб за межі їх звичайного місця проживання чи роботи і з мотивів, які не є звичайними. Хоча у визначенні підкреслюються мотиви *відпочинку*, які зазвичай просто дуже схожі з поняттям туризму, можна побачити, що воно охоплює значно більшу сферу (наприклад, туризмом є також переміщення за межі звичайного середовища зі *службових* мотивів, і як зазначається далі, з інших різноманітних мотивів). Отже, складових елементів, що характеризують відвідувачів та туризм, є три: переміщення за межі звичайного середовища; тривалість переміщення; мотиви.

2.2.2. Звичайне середовище

Для визначення меж туристичної діяльності необхідно визначити поняття "звичайного середовища", тобто території, на якій людина здійснює щоденну діяльність. Очевидно, що таке неоднозначне поняття, при спробі визначити його межі на практиці, викликає серйозні ускладнення. Тому у ДРТМР наступні ознаки:

- Відстань. Хоча звичайне середовище та відстань не можуть бути порівняні, було погоджено, що *місцевість у безпосередній близькості від місць проживання відвідувача, також входить до звичайного середовища, навіть якщо відвідується ним нерегулярно*. Безсумнівно, що цей критерій має винятки, оскільки люди інколи щоденно переміщуються до місць роботи, які є віддаленими від їх домівок, але знаходяться у межах цього звичайного середовища.

- Частота. Неможливо чітко визначити звичайне середовище з точки зору частоти відвідування, але немає сумнівів у тому, що поняття звичайного середовища пов'язане з переміщеннями, які здійснюються регулярно. Однак, як важливий виняток, варто зазначити, що поїздки до будинків відпочинку на вихідні або свята вважаються туризмом або переміщенням за межі звичайного середовища.

Поняття економічного резидентства у системах національних рахунків та ДРТ

Системи національних рахунків розробляються для країн або регіонів, що мають адміністративні межі. Важливо зазначити, що ці вимірювання стосуються так званих одиниць-резидентів. Згідно з ЄСР95, *особа вважається резидентом, якщо центр її інтересів зосереджується на економічній території*. Ця територія досить наближено співвідноситься з територією, на якій здійснюється юрисдикція держави у міжнародному оточенні, оскільки охоплює: географічну територію, управління якою здійснюється державними органами; вільні зони; повітряний простір, територіальні води та надра цієї держави; територіальні анклави.

Вважається, що особа має центр інтересів на економічній території, якщо в межах цієї території існує місце, у якому вона здійснює (або планує здійснювати) економічну діяльність протягом щонайменше одного року. Під економічною діяльністю розуміють діяльність з *виробництва* товарів і послуг. Тому поняття

резидентства у системі пов'язується з перебуванням – щонайменше протягом одного року – на території де здійснюється виробнича економічна діяльність.

У ЄСР95 резидентним населенням країни (ЄСР95.11.07) вважаються: громадяни країни, що проживають на її території; цивільні громадяни, що перебувають за кордоном протягом періоду, що не перевищує одного року (туристи, сезоні та прикордонні робітники, ...); цивільні іноземці, що перебувають на території країни протягом одного року й більше; військові іноземці, які працюють у міжнародних військових організаціях, що знаходяться на географічній території країни (у тому числі члени їх сімей); іноземний технічний персонал (у тому числі члени сімей, які їх супроводжують), що працює тривалий час на території країни і вважається працевлаштованим державними органами країни, що його приймає, від імені державних органів, що дійсно оплачують його працю. Слід додати, що до цієї категорії можуть також бути включені не лише особи, які постійно перебувають на території, алей особи, які мають намір перебувати на економічній території держави протягом не менше одного року.

За домовленістю, незалежно від терміну перебування за межами країни, резидентами також вважаються: військовослужбовці збройних сил країни, розташовані за межами країни; громадяни країни – працівники національних наукових станцій, розташованих за межами географічної території; громадяни країни – працівники дипломатичних установ за кордоном; громадяни країни – члени екіпажів морських, повітряних суден та плавучих платформ, що працюють за межами економічної території (а також члени їх сімей), а також студенти – громадяни країни, що навчаються за кордоном.

Доцільно зазначити, що резиденти можуть бути або не бути громадянами даної країни, мати або не мати статус юридичної особи, а також знаходитися або не знаходитися на економічній території цієї країни під час здійснення операцій.

Коли йдеться про зв'язки економіки (мовою обліку – про сукупність резидентів на економічній території) з іншими економіками (нерезидентами), то застосовується умовний термін "решта світу". З вищезазначеного можна зробити висновок, що поняття звичайного середовища, ДРТ та економічного резидентства не є синонімами у системі національних рахунків. ДРТМР встановлює низку критеріїв, що допомагають визначити взаємозв'язки між наступними двома сферами:

- Місце роботи особи становить частину його звичайного середовища, але не обов'язково знаходиться в межах місця його проживання. Щоденні переміщення до місця роботи вважаються подорожуванням, але не туристичною діяльністю.

- З іншого боку, якщо особа перебувала у певному місці понад один рік, то таке місце вважається частиною його звичайного середовища. Тому, таку особу не можна вважати у цьому місці відвідувачем, незважаючи на те, що вона може не бути резидентом в економічному або прямому сенсі цього слова.

- У статистиці населення місце проживання – характеристика, властива домашнім господарствам, в той час як звичайне середовище – характеристика, пов'язана з окремими особами, кожна з яких є частиною одного домогосподарства. Дві особи, що входять до одного домогосподарства, обов'язково мають одне й те саме місце проживання, але можуть мати різні звичайні середовища.

- Не вважаються відвідувачами: студенти, що від'їжджають за кордон, у т.ч. й на період більше одного року, але які економічно залежать від своїх сімей; хворі, які знаходяться на стаціонарному лікуванні у медичних закладах та є віддаленими від своїх місць проживання протягом більше одного року, або ув'язнені особи, що відбувають тривалі терміни покарання.

- Однак, вважаються відвідувачами особи, які подорожують з метою відвідання перелічених у попередньому абзаці категорій (студентів, хворих за кордоном), а також особи, які переміщуються з метою навчання на курсах або для короткострокового перебування (літні курси, літні табори, курси лікування...)

- Не можна також визначити звичайне середовище, застосовуючи поняття офіційного місця проживання особи: робітник без офіційного дозволу на проживання залишається за межами сфери дії туризму; або навпаки – особа, яка має законний тимчасовий дозвіл на проживання в іншій країні, повинна вважатися відвідувачем у своїй країні.

Важлива відмінність між ДРТ та системою національних рахунків виявляється при одночасному застосуванні критеріїв *місця проживання власника* та *другого місця проживання*, як це викладено далі.

Додаткове місце проживання та звичайне середовище

Важливим аспектом ДРТ, що стосується звичайного середовища, є *друге місце проживання*. З точки зору статистики, у переписі житлового фонду розрізняють поняття "основне житло" та "додаткове житло" сім'ї: основне житло – це таке, що є звичайним житлом у домогосподарстві. Якщо у власності цього домогосподарства знаходиться інше житло, воно вважається додатковим житлом або місцем проживання.

ДРТМР (параграф 2.8. і наступні) встановлює низку інших умов, за яких певне житло можна вважати додатковим: *воно є звичайним середовищем для одного або більше членів сім'ї, але не є основним місцем проживання у домогосподарстві; таке житло призначене для відпочинку, тобто не відвідується або рідко відвідується однією або кількома особами одного домогосподарства з метою відпочинку, на час відпустки, або для здійснення іншої діяльності, відмінної від діяльності, пов'язаної з отриманням винагороди у цьому місці; або час від часу відвідується однією або кількома особами одного домогосподарства з причин, пов'язаних з роботою.*

Додаткове житло, що використовується з метою відпочинку, під час відпустки або у вихідні дні, тобто коли члени домогосподарства відвідують це додаткове місце проживання з причин, не пов'язаних з роботою, входить до сфери дії туризму, а його власники у цьому випадку вважаються *відвідувачами* (як додаткового місця проживання, так і території, на якій воно розташоване).

Особливістю критеріїв ДРТ, з огляду на вищезазначене, є те, що додаткові місця проживання можуть знаходитися у місцях, географічно наближених до місць постійного проживання осіб або навіть в межах їх звичайного середовища. Звісно, такі випадки не є найчастішими. Втім, вони можуть слугувати ще одним доказом складностей, що виникають пі час визначення сфери дії туризму.

Інша особливість – це те, що додаткове місце проживання може знаходитися на території країни іншої, ніж країна постійного проживання. Теоретично, туристичні потоки передбачають здійснення операцій, що впливають на сальдо платіжного балансу країни. Однак, у системах національних рахунків за домовленістю⁷ встановлено, що особа або економічна одиниця - нерезидент, яка володіє житлом в іншій країні, автоматично вважається *фіктивним резидентом* (у тому, що стосується діяльності, пов'язаної з житлом). Згідно з ДРТ, така особа є нерезидентом - власником житла. Така відмінність значною мірою впливає на визначення економічних потоків.

Практичні проблеми визначення меж звичайного середовища

Як вже зазначалося, визначення меж звичайного середовища на практиці виявляється дуже складним. Згідно з ДРТМР, іноді доцільно прийняти певні об'єктивні домовленості для визначення таких меж: *національні статистичні установи можуть встановлювати межі звичайного середовища, виходячи з відстаней, що покриваються, тривалості подорожей від місця проживання або офіційних меж населених пунктів та інших адміністративно-територіальних одиниць.*

Інша можливість – взяти до уваги інформацію, що надається самими подорожуючими, коли статистичне джерело дослідження туризму базується на опитуваннях домогосподарств або осіб. Саме це відбувається в Іспанії, де було використано Дослідження сімейних бюджетів, у якому опитувані особи повинні оцінити те, що є чи не є їх звичайним середовищем.

2.2.3. Відвідувачі: типологія туристичних потоків

Відвідувачів можна класифікувати за різними параметрами або характеристиками. В контексті економічного аналізу необхідно вирізнити три основних аспекти: тривалість подорожі; мета відвідання; резидентство подорожуючого.

За тривалістю подорожі, та за фактом ночівлі у відвідуваному місці, відвідувачі поділяються на туристів, перебування яких включає ночівлю за межами звичайного середовища та одноденних відвідувачів, перебування яких не включає жодної ночівлі.

За метою відвідання, як вже зазначалося, у межах поняття "відвідувач" розглядається широкий спектр мотивів, при цьому подорожуючими вважаються також усі особи, які подорожують або відвідують певне місце з будь-якою метою, крім здійснення *оплачуваної діяльності у відвідуваному місці.*

У рекомендаціях ООН виділяються шість видів мети, з якою здійснюється подорож: відпочинок та відпустка; відвідання родичів та друзів; службова мета; лікування; релігійні мотиви, паломництво; інша мета.

І якщо резидентство подорожуючого розглядається з точки зору *економічного резидентства*, то внаслідок комбінування резидентства подорожуючого з відвідуваною територією утворюються різноманітні категорії туристичних потоків, наведені у Схемі 1:

⁷ Така домовленість встановлюється з метою гарантування правил віднесення фіктивного виробництва до осіб, які проживають у власному житлі. Див. п. 3.4.6.

Схема 1. Класифікація туристичних потоків в залежності від резидентства подорожуючого та місця, у якому здійснюється споживання

Територія, на якій здійснюється споживання			
Резидентство подорожуючого	В межах економічної території	За межами економічної території	ВСЬОГО
Резиденти економічної території	Внутрішній туризм	Виїзний туризм	Національний туризм
Нерезиденти	В'їзний туризм		
ВСЬОГО	Туризм в межах країни		

- Внутрішній туризм: поїздки резидентів в межах своєї економічної території.
- Виїзний туризм: поїздки резидентів за межі економічної території.
- В'їзний туризм: поїздки нерезидентів в межах економічної території іншої країни.

Я бачимо, у схемі присутні категорії, що утворилися при підсумовуванні попередніх категорій: *національний туризм*, який об'єднує будь-яку туристичну діяльність резидентів як в межах їх економічної території (внутрішній туризм), так і за її межами (виїзний туризм); сума туристичних потоків за економічною територією дає поняття *туризму в межах країни*, який об'єднує будь-яку туристичну діяльність, що здійснюється на певній території незалежно від того, чи здійснюється вона резидентами (внутрішній туризм) або нерезидентами (в'їзний туризм); крім того, з точки зору країни визначають таку колективну категорію, як *міжнародні відвідувачі* – це⁸ *відвідувачі, країна проживання яких відрізняється від країни відвідання; такі міжнародні відвідувачі включають також громадян країни, що постійно проживають за кордоном*.

2.3. Туризм як економічне явище, що базується на попиті: визначення туристського споживання та попиту.

З усього вищевикладеного можна вивести основну характеристику туризму з точки зору економіки: туризм – це явище, що базується на попиті, оскільки його економічний вплив пов'язаний зі витратами, що здійснюються в зв'язку з переміщенням за межі звичайного середовища. Як визначає ДРТМР, *"туристський попит – витрати здійснені відвідувачем чи від його імені до, під час або після подорожі, якщо такі витрати пов'язані з подорожжю, а подорож здійснюється за межі звичайного середовища"*.

2.3.1. Туристське споживання.

2.3.1.1. Поняття туристського споживання у ДРТ

Найважливішою складовою попиту є туристське споживання. Так само, як відвідувач є основою туристичної діяльності, споживання, здійснене відвідувачем, є основою економічної оцінки туризму (ДРТМР, п. 2.30). Ця змінна величина представлена на наступній схемі за такою ж класифікацією туристичних потоків, як і на схемі 1.

⁸ Рекомендації зі статистики туризму ООН/ВТО., п. 28 і 33.

Схема 2. Класифікація туристського споживання в залежності від туристичних потоків

Територія, на якій здійснюється споживання			
Резидентство подорожуючого	В межах економічної території	За межами економічної території	ВСЬОГО
Резиденти економічної території	Внутрішнє туристське споживання	Виїзне туристське споживання	Національне туристське споживання
Нерезиденти	Виїзне туристське споживання		
ВСЬОГО	Туристське споживання в межах країни		

Відповідно, у ДРТМР даються наступні визначення:

Внутрішнє туристське споживання: *споживання відвідувачів-резидентів, як прямий наслідок їх подорожей у межах території резидентства.* Сюди входять як витрати домогосподарств за окремими статтями, так і витрати, що здійснюються підприємствами зі службовою метою. Також включає частину виїзного туристського споживання, яка відноситься до товарів та послуг, що постачаються резидентами, або, іншими словами, забезпечується виробничими одиницями економіки даної країни.

- **Виїзне туристське споживання:** *споживання відвідувачів-нерезидентів як наслідок їх подорожей в межах економічної території даної країни, та/або таке, що здійснюється резидентами.*

- **Виїзне туристське споживання:** *споживання резидентів за межами економічної території даної країни та/або таке, що здійснюється нерезидентами.* Сюди не входять товари та послуги, придбані на території даної країни для здійснення подорожі або після її здійснення, оскільки таке споживання є частиною внутрішнього туристського споживання. Крім того, сюди додається поняття споживання в межах країни, що є складовою внутрішнього туризму, та виїзне споживання – змінна величина, необхідна для визначення внеску туризму в мінливі макроекономічні умови та ВВП.

Ці поняття *споживання* не є прямо сумірними з показниками системи національних рахунків, і про їх аналіз йтиметься далі.

Витрати, що здійснюються безпосередньо відвідувачами – основна складова туристського споживання, але ДРТМР включає також витрати, які впливають на відвідувача або приносять йому користь без здійснення ним жодних грошових витрат, і які включають різноманітні витрати: від витрат з боку державних органів на культурно-відпочинкові заклади і види діяльності, призначені для відвідувачів (які хоча й не здійснюються безпосередньо відвідувачами, але приносять їм користь та є необхідними для розвитку діяльності), до витрат на відрядження, що здійснюються підприємствами, на яких працюють відвідувачі. У системі національних рахунків ці дві категорії відіграють важливі і дуже різні ролі у вимірюванні показників економічного розвитку.

ЄСР95 встановлює чітку різницю між цими двома концепціями кінцевого споживання:

- Кінцеві споживчі витрати: облік споживання з позиції витрат має на меті ідентифікувати інституційні одиниці, які здійснюють такі витрати, і тому контролюють та фінансують їх. Вони визначаються як *"витрати, здійснені інституційними одиницями-резидентами на товари та послуги, які використовуються для безпосереднього задоволення індивідуальних потреб або колективних потреб членів громади"*⁹.

- Фактичне кінцеве споживання: термін, мета якого – ідентифікація одиниць, що отримують користь від товарів та послуг, тобто таких, що *фактично* їх використовують. Визначається як *"... товари та послуги, придбані інституційними одиницями-резидентами для безпосереднього задоволення особистих та колективних потреб людей"*¹⁰.

Відмінності між цими двома концепціями полягають у методах обліку індивідуальних товарів і послуг, що фінансуються державними органами та НКООДГ і надаються домогосподарствам як соціальні видатки в натуральній формі.

Індивідуальні товари та послуги – це товари та послуги, для яких можна ідентифікувати домогосподарство, що їх споживає, або, іншими словами, споживання яких певною особою *виключає* споживання нею інших товарів та послуг (наприклад, медична консультація). В свою чергу, у колективних послугах неможливо однозначно ідентифікувати споживача, оскільки вони *пропонуються* спільно й одночасно усім споживачам (загальні послуги державних органів, дипломатичне представництво за кордоном, збройні сили тощо).

На схемі 3 встановлено співвідношення між різними визначеннями та трьома інституційними секторами, що беруть участь у процесі споживання: домогосподарства, НКООДГ та державні органи. Витрати у кінцевому споживанні домогосподарств дорівнюють витратам, здійсненим домогосподарствами на товари та послуги індивідуального споживання. Поняття, що відноситься до державних органів – кінцеві споживчі витрати, яке включає витрати, здійснювані державними органами на товари та послуги індивідуального споживання та послуги колективного споживання.

Схема 3. Кінцеві споживчі витрати та фактичне кінцеве споживання

	Сектор, у якому здійснюються витрати			Підсумок
	Державні органи	НКООДГ	Домогоспо-дарства	
Індивідуальне споживання	X (Соціальні виплати у натуральній формі)	X	X	Фактичне індивідуальне споживання домогосподарств
Колективне споживання	X	0	0	Фактичне індивідуальне споживання державних органів
Підсумок	Кінцеві споживчі витрати держ. органів	Кінцеві споживчі витрати НКООДГ	Кінцеві споживчі витрати домогосподарств	

⁹ SEC95 3.75

¹⁰ SEC95 3.81

Зрештою, кінцеві споживчі витрати НКООДГ являють собою сукупність витрат, здійснених ними на придбання товарів та послуг індивідуального споживання. За домовленістю усі послуги, що надають НКООДГ, вважаються індивідуальними з огляду на те, що такою, зазвичай, є природа цих послуг, кінцевими споживачами яких, як правило, виступають домогосподарства, а не усі сектори.

Якщо розглянути схему по рядках, то у підсумку ми побачимо фактичне кінцеве споживання: *фактичне кінцеве поживання домогосподарств* складається з суми кінцевих витрат домогосподарств, кінцевих витрат НКООДГ, а також державних органів на придбання індивідуальних товарів та послуг, що споживаються домогосподарствами як соціальні виплати у натуральній формі; *фактичне кінцеве споживання державних органів*, що вимірює вартість послуг колективного споживання, наданих ними спільноті.

У ДРТ поняття внутрішнього туристського споживання буде пов'язане з *фактичним споживанням домогосподарств*, тобто у ДРТ включаються не лише витрати, здійснені домогосподарствами, але й товари та послуги, які використовуються ними на туристичні цілі і фінансуються державними органами або НКООДГ.

Особливості обліку та оцінювання

Однією з особливостей ДРТМР є те, що до них включено витрати, пов'язані з подорожжю, які здійснюються *до* (підготовка до подорожі), *під час* (здійснення подорожі) та *після* подорожі. Раціональність цього критерію є очевидною, оскільки без такого поділу у часі до таких витрат не було б включено, наприклад, витрати на підготовку до подорожі, які іноді становлять майже всі витрати (у випадку попереднього замовлення проїзду та розміщення через туристичні агентства, коли оплачується страхування подорожі або купуються товари, необхідні для такої подорожі, як, наприклад, туристичне спорядження); з іншого боку, не включаються також витрати, що здійснюються після подорожі (наприклад, друк фотографій з подорожі). Однак, на момент оцінювання ДРТ він має певні суперечності з огляду на можливий незбіг у часі показників попиту та пропозиції (наприклад, занятість місць у готелях або перевезення подорожуючих). У системах національних рахунків встановлюються критерії для можливості співставлення потоків витрат у часі. У випадку туризму ці аспекти повинні розглядатися з особливою обережністю для того, щоб отримані оцінки відповідали стану виробництва.

2.3.1.2. Туристське споживання і його відповідник у системі національних рахунків

Можна проаналізувати кожен з компонентів туристського поживання ДРТМР та спробувати знайти спільні та відмінні риси порівняно з системою національних рахунків. З метою узагальнення результатів аналізу було розроблено Таблицю 3. У ній порівнюються наступні основні риси обох методик:

Таблиця 3. Відношення між статтями споживання у ДРТМР та ЄСР95

Зміні величини ДРТМР	ЄСР95 (Адаптація CNE95)	
	Операції	Зауваження
Внутрішнє туристське споживання		
Службові відрядження	- опосередковане споживання галузями діяльності резидентів на економічній території - кінцеві споживчі витрати домогосподарств – резидентів економічної території	- витрати на відрядження, за винятком харчування (входить до кінцевих споживчих витрат) - витрати на харчування, що здійснюються під час службових відряджень
Подорожі з іншою метою	- кінцеві споживчі витрати домогосподарств – резидентів економічної території - індивідуальні кінцеві споживчі витрати державних органів	- включається лише частина, визначена як <i>туризм</i> - включається лише частина, визначена як <i>туризм</i>
В'їзне споживання	- споживання домогосподарств – нерезидентів на даній економічній території - експорт послуг	Цей розділ включається до ДРТ за винятком окремих позицій: доходи прикордонних працівників. Включаються у туризм інші види експорту, не включені як споживання нерезидентів на території, і які, як вважається, відносяться до сфери дії туризму, зокрема квитки на повітряний та морський транспорт, інші види транспорту та додатки до них
Виїзне споживання	- споживання домогосподарств – резидентів у решті світу - імпорт послуг	Цей розділ включається до ДРТ за винятком окремих позицій: доходи прикордонних працівників. Включаються у інші види імпорту, не включені як споживання резидентів на території решти світу, і які відносяться до туризму, зокрема квитки на повітряний та морський транспорт, інші види транспорту та додатки до них

1. Внутрішнє туристське споживання. У системі національних рахунків ця стаття витрат складається з трьох частин:

i) частина, що може бути віднесена до *туризму* і відповідає *кінцевим споживчим витратам домогосподарств – резидентів даної економічної території*. Звичайно, існує проблема її статистичного вимірювання; але важливо зазначити, що цей компонент вже включено до вимірювань показників системи національних рахунків і в принципі не існує жодних протиріч між цими двома методиками (ДРТМР з одного боку і ЄСР95 – з іншого). Проблема, очевидно, полягає у визначенні у загальному обсязі витрат саме частини, яка має відношення до туризму; тобто проблема є не лише методологічною, це – масштабна статистична проблема, що виникає під час розробки ДРТ.

До цієї графі включається також частина виїзного туристського споживання, яке здійснюється виробничими одиницями даної країни, і у якій, в свою чергу, наявні два компоненти: витрати, пов'язані з туризмом у решті світу, які здійснюють домогосподарства-резиденти, користуючись послугами, що надаються виробничими одиницями-резидентами; або коли витрати здійснює підприємство – резидент Іспанії з метою переміщення своїх працівників до решти світу зі службовою метою. Найважливіший приклад – коли резиденти Іспанії переміщуються за кордон, користуючись послугами іспанської авіакомпанії.

ii) У випадку кінцевих споживчих витрат державних органів, йдеться про включення частини споживання, яка може бути індивідуалізована та відноситься до туризму. Але протиріччя між цими двома методиками у даному випадку також відсутні.

iii) Витрати, що здійснюються підприємствами-резидентами на переміщення своїх працівників за межі звичайної території (витрати на відрядження) на економічній території країни; говорячи термінами економічних розрахунків, проміжне споживання, що відноситься до подорожей, що здійснюється галузями економічної діяльності. З урахуванням критеріїв, встановлених ЄСР95 щодо цього виду витрат, варто пам'ятати, що до них включено, головним чином, витрати на переїзд, розміщення та деякі інші послуги (оренда транспортних засобів), в той час, як витрати на харчування (бари і ресторани) представлено як винагорода у натуральній формі, а тому вже включені до першого компоненту споживчих витрат домогосподарств¹¹.

Ця стаття витрат породжує проблеми несумісності між двома методиками – ДРТ та системою національних рахунків, і впливає на вимірювання підсумкових туристичних показників. З огляду на важливість цієї теми, зазначені протиріччя проаналізовано у пункті 2.5.

2. В'їзне туристське споживання

Як і в попередній статті, варто пам'ятати, що ЄСР95 користується широким визначенням імпорту та експорту як *сукупності операцій, що передбачають перехід права власності на товари та послуги між резидентами та нерезидентами* (експорт – від резидентів до нерезидентів, імпорт – навпаки).

Це визначення передбачає, що експорт включає кінцеві споживчі витрати, здійснені нерезидентами на території даної країни, та імпорт – кінцеві споживчі витрати, здійснені резидентами у решті світу. Однак, в рамках схеми "витрати-випуск" ці споживчі витрати резидентів та нерезидентів з'являються в

¹¹ За винятком витрат на харчування за рахунок підприємства, відмінних від тих, що здійснюються працівниками для свого особистого споживання.

агрегованому вигляді як коригуючі статті, що дозволяють відобразити загальні суми імпорту та експорту у термінах системи національних рахунків¹².

Незалежно від цих методологічних розбіжностей, система національних рахунків у кінцевому підсумку надає або містить дані для оцінювання *внутрішнього туристського споживання*, яке, з одного боку, включає витрати, що входять до *споживчих витрат нерезидентів на економічній території*, а з іншого – до експорту послуг (як, наприклад, транспорт).

3. Виїзне туристське споживання

За аналогією з попередньою статтею, ця стаття є наближеною до термінології бухгалтерського обліку: з одного боку, вона включає витрати в рамках споживчих витрат резидентів у решті світу (з взаємними уточненнями, які зроблено у випадку в'їзного туризму), з іншого – в рамках імпорту послуг (як, наприклад, транспорт).

Інші складові частини туристичного попиту описано і прокоментовано в іспанській методології (розділ 3).

2.3.2. Інші складові елементи попиту

Найважливішим елементом для оцінювання економічного впливу туризму є туристське споживання, проаналізоване у попередньому пункті. Але можна говорити про ширше поняття туристичного попиту, яке складається з наступних елементів:

- Колективні споживчі витрати (пов'язані з виробничими одиницями, які не відносяться до ринку державних органів), здійснювані з туристичною метою.
- Валове нагромадження основного капіталу, пов'язане з туризмом.

Ці два компоненти представляють певні проблеми з вимірюванням і навіть концептуального характеру, в зв'язку з чим не були включені в основні рекомендації ДРТМР. У розділі 3 цього документу здійснено детальний аналіз цих двох аспектів в межах оцінювання національних рахунків в Іспанії.

2.4. ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОПОЗИЦІЇ

2.4.1. Класифікації характерних туристських продуктів та видів діяльності

2.4.1.1. Характерні туристські продукти

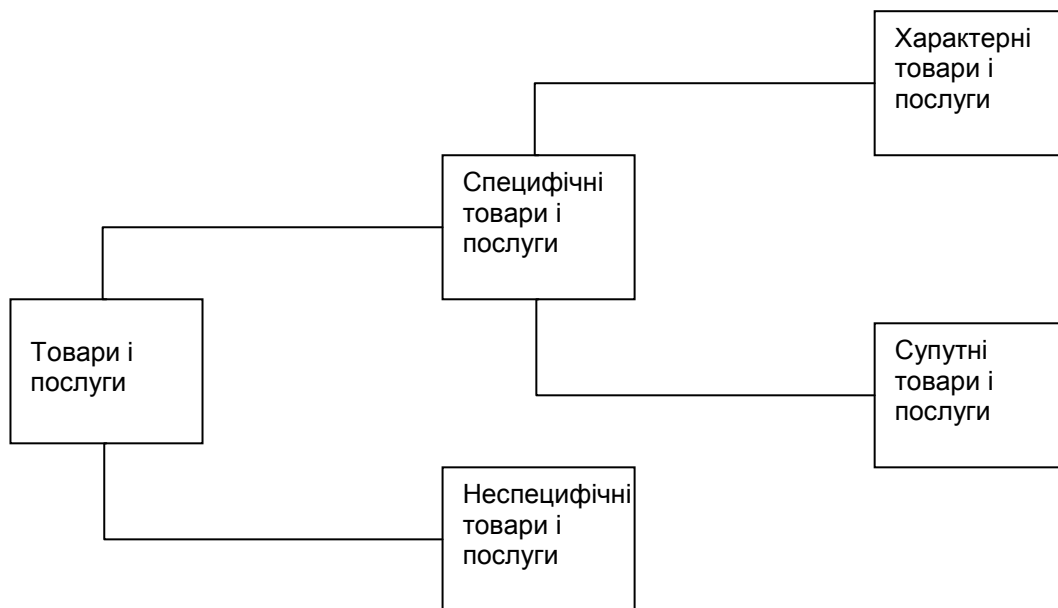
З метою полегшення міжнародних порівнянь та побудови система розрахунків, методики туризму пропонують виділити категорії продуктів, які звичайно є найважливішими для переміщення осіб: транспорт, засоби розміщення, послуги турагентств.

¹² Фактично, у випадку кінцевих споживчих витрат, слід зазначити, що SEC95 завжди визначає агрегований показник у національних масштабах, тобто такий, що стосується операцій, здійснюваних резидентами незалежно від місця здійснення. Тому при розробці схеми "витрати-випуск" впроваджуються коригувальні статті, які дозволяють привести до порівнянного виду баланс по кожному продукту та міжнародні визначення змінних величин.

Для складання переліку таких продуктів, пов'язаних з туризмом, ми виходимо з критеріїв, зазначених у додатку до СНР93, присвяченому допоміжним рахункам, у якому здійснено класифікацію продуктів, що є *специфічними* або безпосередньо пов'язаними з явищем, що аналізується у Допоміжному рахунку, та продукти, що є *неспецифічними*. В свою чергу, розрізняють два види специфічних продуктів:

- характерні туристські продукти – продукти, які у більшості випадків зникнуть або рівень їх споживання значною мірою скоротиться за умови відсутності відвідувачів.
- супутні продукти – продукти, що споживаються відвідувачами та/або поставальниками у кількостях, що є важливими, хоча й не входять до переліку характерних туристських продуктів.

Схема 4. Класифікація продуктів у Допоміжному рахунку у туризмі

На базі цих критеріїв міжнародними організаціями було визначено переліки продуктів, що мають відношення до туризму. В принципі, мета полягає в тому, щоб в рамках уніфікованих ДРТ різних країн виділити хоча б мінімум спільних понять, які очевидно, буде зосереджено на так званих характерних продуктах. Зокрема, в наступній таблиці наведено перелік характерних продуктів згідно з ДРТМР. Втім, ця тема відкрита для обговорення, оскільки в даний час є об'єктом дискусії в контексті змін у міжнародних класифікаторах¹³.

Таблиця 4. Перелік продуктів, характерних для туризму

1. Послуги розміщення
1.1. Готелі та інші засоби розміщення
1.2. Послуги власних або безоплатних додаткових засобів розміщення
2. Громадське харчування та продаж напоїв.
3. Послуги пасажирського транспорту.
3.1. Послуги міжміського залізничного транспорту.
3.2. Послуги автомобільного транспорту.
3.3. Послуги водного транспорту.
3.4. Послуги повітряного транспорту.

¹³ Див., наприклад, праці з класифікації туризму, створені під егідою Євростату

3.5. Послуги, пов'язані з пасажирським транспортом.
3.6. Оренда пасажирських транспортних засобів.
Технічне обслуговування та ремонт пасажирських транспортних засобів.

4. Послуги турагентів, туроператорів, туристських гідів.
4.1. Послуги турагентів
4.2. Послуги туроператорів
4.3. Послуги туристичної інформації та туристських гідів

5. Послуги у сфері культури.
5.1. Сценічне мистецтво.
5.2. Послуги музеїв та інші культурні послуги.

6. Рекреація та інші види дозвілля.
6.1. Спорт та інші види спортивного дозвілля.
6.2. Інші послуги у сфері розваг та дозвілля.

7. Інші туристські послуги.
7.1. Фінансові та страхові послуги.
7.2. Інші види оренди.
7.3. Інші туристські послуги.

2.4.2. Характерні види діяльності: визначення меж туристичної галузі

У відповідності з переліком характерних продуктів, характерними видами діяльності можна назвати виробничу діяльність з вироблення продукту, характерного для туризму, тобто діяльність, зазначену у наступній таблиці згідно з рекомендаціями ДРТМР.

Таблиця 5. Перелік видів діяльності, характерних для туризму

1. Готелі та інші засоби розміщення
2. Власні додаткові засоби розміщення відвідувачів
3. Ресторани та аналогічні заклади
4. Послуги залізничного пасажирського транспорту
5. Послуги дорожнього пасажирського транспорту
6. Послуги водного пасажирського транспорту
7. Послуги повітряного пасажирського транспорту
8. Додаткові послуги пасажирського транспорту
9. Оренда пасажирських транспортних засобів
10. Турагентства та аналогічні установи
11. Послуги у сфері культури
12. Послуги у сфері спорту та інші види дозвілля

На перший погляд, достатньо лише поглянути на таблицю та застосувати згаданий вище критерій спеціалізації, щоб дати визначення характерних видів діяльності. Однак, варто враховувати деякі нюанси.

Цей перелік видів діяльності встановлює межі ДРТ з точки зору пропозиції, або, інакше кажучи, дає визначення туристичної галузі. З одного боку, доцільно підкреслити визначення діяльності (видів діяльності) в системі національних рахунків з посиланням на деталі, наведені у Додатку 2 до цього документа.

У системі національних рахунків діяльність (вид діяльності) визначається шляхом об'єднання місцевих господарських одиниць (МГО), як одиниця, що об'єднує всі частини інституційної одиниці (підприємства) як виробника, які розташовані в

одному місці або неподалік одна від одної і спільно здійснюють виробничу діяльність, види якої визначаються згідно зі стандартними класифікаторами. В Іспанії діє класифікатор CNAE93 (адаптований класифікатор NACE (редакція 1) ЄС або ISIC (редакція 3) ООН). Простіше кажучи, МГО відповідають поняттю підприємства, яке використовується в економічній статистиці.

Класифікації здебільшого¹⁴ базуються на видах виготовлюваної продукції. Наприклад, код, що у цій класифікації визначає туристичну діяльність, відповідатиме позиції *Готелі та аналогічні засоби*. Галузь діяльності визначається шляхом об'єднання господарських одиниць, що мають однаковий основний вид діяльності: галузь 551 "*Готелі*" або 552 "*Кемпінги та інші засоби короткострокового розміщення*".

Втім, підприємство (місцева ГО) може здійснювати один основний вид діяльності або реалізовувати один основний вид продукції (який складає більшу частину його доданої вартості або об'єму продажів), й один або декілька видів діяльності (продуктів), що мають другорядне значення: готель отримує більшу частину доходів від послуг з розміщення, але може мати додаткові доходи від додаткових видів діяльності: бару, ресторану, послуг зв'язку, обміну валюти та ін.

Таким чином, з одного боку види діяльності (або простіше кажучи, галузі), характерні для туризму або такі, що спеціалізуються на продуктах, розвивають діяльність, що не є виключно туристичною; але з іншого боку, іноді туристи або відвідувачі можуть і не бути основними клієнтами установи, характерної для туризму: прикладом є бар або ресторан, що не спеціалізуються на таких клієнтах. Тим не менше, коли мова йде про *індустрію туризму*, при розробці статті "Пропозиція" у ДРТ слід включати ці види діяльності.

На наступній схемі, взятій з ДРТМР, зроблено спробу проілюструвати пропозицію у галузі в порівнянні з попитом.

¹⁴ Але не виключно. Фактично, існує багато нюансів у різних класифікаторах продукції (які враховують характер продукції) та видів діяльності, які разом з видом продукції передбачають й такі аспекти, як технологія виробництва або призначення продукції. Наприклад, така унікальна продукція, як електроенергія, може вироблятися у двох різних *видах діяльності*: функціонування гідроелектростанцій та функціонування теплоелектростанцій.

Схема 5. Підходи до аналізу з точки зору туристичного попиту і пропозиції

Продукти пропонуються:	Види діяльності, характерні для туризму		Інші види діяльності		Підхід до аналізу з точки зору туристичного попиту
	Основне виробництво:	Допоміжне виробництво:	Допоміжне виробництво:	Основне виробництво:	
	Характерні продукти	Інші продукти	Інші продукти	Характерні продукти	
Відвідувачам					
Не відвідувачам					
Підхід до аналізу з точки зору туристичної пропозиції					

Джерело: ДРТМР

2.4.3. Змінні величини пропозиції: характеристика туристичної індустрії

Після визначення меж *туристичної індустрії* необхідно охарактеризувати її з точки зору економіки. З цією метою у ДРТМР наведено основні національні рахунки, які необхідно розробляти для характерних галузей або видів діяльності:

- З одного боку, рахунки виробництва та використання в *туристичних* галузях з розбивкою їх основних статей. Коротше кажучи, ці рахунки відображають вартість виробництва і типи ресурсів, необхідних для здійснення діяльності: проміжні ресурси (сировина, матеріали, аксесуари ...), відшкодування первинних витрат (витрати на персонал, податки на виробництво тощо).

Як показано на схемі (детальніша інформація – див. Додаток 2) у рахунку виробництва, ресурси створюються виробництвом, а робочі місця – проміжним споживанням. У якості балансу отримуємо додану вартість, створювану всіма одиницями, які займаються виробничою діяльністю¹⁵. Ця змінна є найважливішою з точки зору характеристики економічного значення сектора чи галузі.

Схема 6. Спрощене представлення рахунків виробництва та використання для окремої галузі

а) Рахунок виробництва

Робочі місця

P.2. Проміжне споживання

V.1b Валова додана вартість

Ресурси

P.1 Виробництво

б) Рахунок використання

Робочі місця

D.1 Винагорода найманим працівникам
D29 – D39 Інші податки на виробництво

– інші субвенції виробництву

Ресурси

V.1 Валова додана вартість

¹⁵ Додана вартість може обчислюватися як без зменшення, так і зі зменшенням на суму споживання основного капіталу

В.2 Операційний прибуток/В.3 Змішаний дохід

У рахунках використання ми аналізуємо, якою мірою додана вартість може покривати винагороду працівникам та інші витрати (за винятком субсидій) на виробництво. У результуючій графі отримуємо *операційний прибуток*, який відповідає основному доходу, що його отримують виробничі одиниці. У цьому рахунку з'являється стаття "змішаний дохід", яка є еквівалентом операційного прибутку, коли йдеться про підприємства не у формі товариств, що належать до сектору домогосподарств. Ця назва використовується в тих випадках, у яких ця стаття фактично застосовується до фізичних осіб-підприємців та наводить їх, як найбільш характерний приклад (за умови, що вони не утворили товариства); коли первинні доходи, отримані у процесі виробництва, не можуть бути чітко ототожені з одним із основних чинників (праця і капітал), тому ми говоримо про дохід змішаного характеру.

Ці показники або основні економічні змінні, перелічені в таблицях ДРТМР, у тому числі з розбивкою по видах продукції, як у сфері виробництва, так і проміжного споживання. Крім того, пропонується доповнити грошові показники негрошовими, які стосуються:

- використання фактору праці у виді діяльності через такі змінні, як робочий час (години), типи контрактів, винагорода тощо.
- дані про підприємницьку структуру: частки підприємств і їх розміри.

2.4.4. Облік деяких продуктів та видів діяльності

2.4.4 ДРТМР також має відмінності від методик національних рахунків в частині обліку деяких продуктів і видів діяльності, і хоча деякі з них розглядаються у розділі 3 даного документа, де описується саме іспанська методика, нижче ми наведемо основні риси.

- Туристичні агентства та туристичні пакети

Однією з найбільш характерних для туризму є діяльність туристичних агентств у якості посередницьких одиниць між постачальниками продукції (готелів, транспортних компаній, ...) і споживачами (домогосподарствами та підприємствами). Залишивши осторонь інші аспекти, що докладно описані в Розділі 3, можна відмітити специфічний продукт цих галузей, що ускладнює оцінку ДРТ через відмінності у сфері дії системи національних рахунків; це - так звані *туристичні пакети* (ТП), які включають низку продуктів, пов'язаних з подорожжю, що придбані одночасно, і при цьому покупець не має можливості визначити, скільки він заплатив за кожну послугу окремо.

Основна проблема розробки ДРТ на основі національних рахунків полягає в тому, що в той час як ТП в національних рахунках є конкретним і чітко визначеним, у ДРТ повинно містити його розбивку на компоненти, такі як транспорт, розміщення та ін., і фактичний прибуток, отриманий окремими оферентами ТП (*туроператори* та інші роздрібні посередники). Збереження цієї відмінності є одним з характерних завдань при розробці ДРТ, і його деталі викрадено в розділі 3 ДРТ Іспанії.

- Орендна плата

Другий тип відмінностей стосується умовної орендної плати і згадувався вище у зв'язку з критерієм місця проживання та сфери дії ДРТ. Загалом, проблема полягає в тому, що нерезидент в даній економіці (для якої розробляється ДРТ), який має у власності житло (у випадку найбільший інтерес тут, припустимо, туристичною метою), в системі національних рахунків є резидентом (*фіктивним*) в даній економіці (в зв'язку з операціями, пов'язаними з володінням житлом). Це означає, що між ДРТ і системою національних рахунків існують відмінності у тому, що стосується опису та вимірювання зовнішніх потоків. Докладніше про це написано в Розділі 3.

2.5. ЗМІСТ ДРТ

У наступній таблиці наведено таблиці, рекомендовані ДРТМР та їх стислий опис.

Таблиця 6. Таблиці, що складають Допоміжні рахунки у туризмі згідно з рекомендацією ДРТМР

Назва	Зміст
1. В'їзне туристське споживання у розрізі продуктів та категорій відвідувачів (готівкові кінцеві споживчі витрати відвідувача)	Дані споживання, здійсненого нерезидентами з виокремленням характерних продуктів; інші витрати – сумарно.
2. Туристське споживання внутрішнього туризму у розрізі продуктів та категорій відвідувачів (готівкові кінцеві споживчі витрати відвідувача)	Дані споживання, здійсненого резидентами на даній території з виокремленням характерних продуктів; інші витрати – сумарно.
3. Виїзне туристське споживання у розрізі продуктів та категорій відвідувачів (готівкові кінцеві споживчі витрати відвідувача)	Дані споживання, здійсненого резидентами за межами даної території з виокремленням характерних продуктів; інші витрати – сумарно.
4. Туристське споживання в межах країни у розрізі продуктів та видів туризму	Підсумок таблиць 1 та 2 плюс туристське споживання виробничих одиниць
5. Рахунки виробництва галузей туристичної діяльності та інших видів діяльності	Розбивка виробництва за продуктами і проміжних послуг. Адаптація до ДРТ частини таблиць "витрати-випуск"
6. Внутрішня пропозиція і туристське споживання в межах країни у розрізі продуктів	Наближення до співвідношення пропозиція/попит шляхом об'єднання рядків 4 і 5, з розбивкою виробництва та витрат, пов'язаних з туристським споживанням
7. Зайнятість у галузях туристичної діяльності	Дані про зайнятість, з виокремленням оплачуваної та неоплачуваної роботи, робочого часу та ін. для характерних видів діяльності
8. Валове нагромадження основного капіталу у галузях туристичної діяльності та інших видах діяльності	Дані про витрати, здійснені державними органами на даній території з виокремленням характерних продуктів; інші витрати – сумарно. Підсумок таблиць 1 та 2.
9. Колективне туристське споживання у розрізі функцій та рівнів адміністрування	Кількість відвідувачів, подорожей та ночівель з розбивкою на: види туризму, типи використаних транспортних засобів.
10. Негрошові показники	Кількість установ та їх потенціал за розмірами.

Перші чотири таблиці мають відношення до такого основного компоненту туристичного попиту, як споживання, у значенні, прийнятому ДРТМР, при цьому зазначені типології споживання відрізняються: в'їзне споживання, виїзне споживання, внутрішнє споживання і споживання в межах країни.

Таблиці 8 та 9 включають інші складові попиту: валове нагромадження основного капіталу, пов'язане з туризмом, за видами діяльності та продуктами, а також колективні споживчі витрати неринкових виробничих одиниць.

Що стосується попиту, то у таблиці 5 під назвою *"Рахунки виробництва галузей туристичної діяльності"* зібрано як вже згадані рахунки виробництва (включаючи розбивку за продуктами), так і рахунки використання з детальними даними виробництва, а також проміжні витрати у розрізі продуктів. У таблиці 7 збираються дані про зайнятість у розрізі видів діяльності.

2.6. ВНЕСОК ТУРИЗМУ У ВВП ЕКОНОМІКИ ЗГІДНО З ДРТМР

Хоча кожна з таблиць попиту та пропозиції, які складають ДРТ, є корисною сама по собі, тобто представляє інформацію про окремий відповідний аспект туризму (як з точки зору попиту, так і пропозиції), справжнє значення ДРТ набуває тоді, коли між цими аспектами встановлюється взаємозв'язок з метою отримання загального показника внеску туризму в економіку.

Як зазначається у ДРТМР, *"Рахунки, зосереджені виключно на туристському попиті або на пропозиції туристичних галузей, не можуть розцінюватися як Допоміжний рахунок туризму"*. Інакше кажучи, у складанні рахунків основним має стати принцип рівноваги, навіть в окремих аспектах економічного життя. Але водночас саме цей принцип викликає найбільші концептуальні труднощі, оскільки ґрунтується на власних критеріях, встановлених ДРТМР.

В основному, та й згідно з визначенням поняття *"туризм"*, основний наголос у ДРТ робиться на попиті, який у ДРТМР зосереджено у так званому внутрішньому туристському споживанні. Однак, як вже зазначалося в інших розділах цього документу, споживання, здійснене відвідувачами, може охоплювати продукти, що реалізуються галузями як характерними, так і не характерними для туризму.

З точки зору пропозиції, аналіз зосереджується на одиницях, що здійснюють виробництво та/або постачання характерних продуктів, тобто у видах діяльності, характерних для туризму (готелі, заклади харчування і бари, турагентства та ін.). Втім, разом з основною ці одиницею можуть здійснювати й другорядну діяльність, розробляючи не туристичні продукти, і, що найважливіше, можуть продавати свою продукцію не лише туристам чи одноденним відвідувачам, а й іншим споживачам.

Тому ці два підходи застосовуються у різних економічних середовищах, і використовують спільний сегмент: продукти, придбані відвідувачами і запропоновані галузями, характерними для туризму. Безсумнівно, він має важливе значення, але не повністю характеризує значення туризму для економіки.

Конкретно у посібнику ДРТМР для отримання комплексної картини та розрахунку глобальних показників пропонуються три типи універсальних показників:

- *ВДВ індустрії туризму*: сума показників ВДВ видів діяльності, характерних для туризму, як вони відображені у рахунках виробництва або у таблиці 5 ДРТМР
- *ВДВ туризму*: ВДВ, створена в економіці як результат туристичного попиту: не лише у видах діяльності, характерних для туризму, але й у всіх видах діяльності, що забезпечують товарами та послугами відвідувачів. Далі у документі даються спеціальні коментарі щодо методики, запропонованої ДРТМР, з метою отримання цієї ВДВ.
- останній показник має назву *туристський ВВП*, і розраховується як сума ВДВ туризму та надходжень від оподаткування (без урахування субсидій) туристичних продуктів.

Пропозицію ДРТМР щодо розрахунку двох останніх позицій – ВДВ туризму та ВВП туризму – проілюстровано на Схемі 7.

В загальних рисах вона являє собою спробу одночасного представлення таблиці витрат та таблиці призначення для продуктів та видів діяльності, характерних для туризму. Простіше кажучи, вона складається з наступних елементів:

i) На першому місці (прямокутник 1 на схемі) оцінки з таблиць 1 – 4 методики, тобто внутрішнє туристське споживання у розрізі продуктів у широкому сенсі, як це визначено у ДРТМР, тобто так, як вони визначені у таких методиках підрахунків, як СНР93 або ЄСР95).

ii) за ним (прямокутник 2) йде оцінка частини попиту, яка задовольняється виробниками – резидентами, для чого необхідно попередньо відняти від загальної суми та оцінити обсяги імпорту попиту.

iii) у лівій частині бачимо три блоки (3, 4 та 5), які відображають таблиці витрат ЄСР95, а також колонки таблиць випуску.

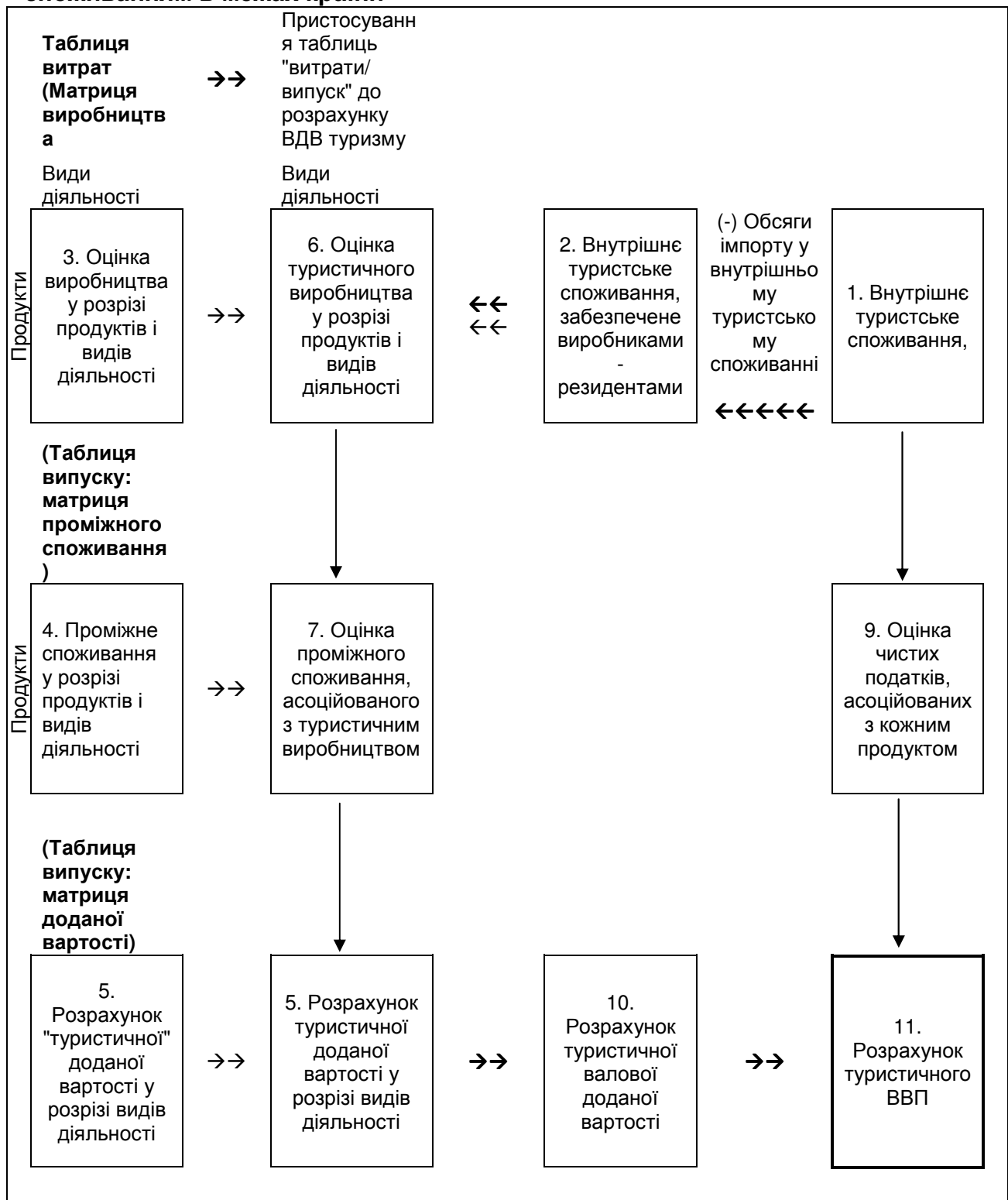
iv) наступний крок (блок 6) – визначення частини туристичного продукту, виробленого кожною галуззю. Ця частина – адаптація таблиці витрат економіки, у якій у дезагрегованому вигляді представлено лише специфічні для туризму продукти та види діяльності, тоді як решту представлено у загальних рядках і стовпчиках. Отже, йдеться про визначення всередині кожної комірки частини продукції, призначеної для туристського споживання.

v) Після розрахунку *туристичної* продукції у кожній галузі, переходимо до визначення ВДВ, пов'язаного з даною продукцією. Для цього необхідно оцінити проміжне споживання, пов'язаного зі згаданою туристичною продукцією. Це проміжне споживання зібране у таблиці 7 схеми і є адаптованою до ДРТ інформацією зі стовпчиків таблиці випуску для загального обсягу виробництва в економіці.

vi) Шляхом віднімання загального обсягу проміжного споживання від обсягу виробництва отримується валова додана вартість у туризмі (блок 8) у розрізі галузей.

vii) Шляхом додавання отримується валова додана вартість у туризмі для загального обсягу в економіці (блок 10)

Схема 7. Схематичне представлення змісту і форми розрахунку таблиці 6 ДРТМР: відмінності між пропозицією (виробництвом) та туристським споживанням в межах країни

viii) Туристичний ВВП (блок 11) отримаємо шляхом додавання обсягів податків (без урахування субсидій) на продукти, що відповідають згаданому туристському споживанню¹⁶, (блок 9 схеми 4).

Тобто, схематично для економіки в цілому матимемо:

$ВВПТ = ВДВТ + \text{чисті податки з продуктів, пов'язаних з туристським попитом, де}$

$ВДВТ$ – сума ВДВ, пов'язаної з туризмом, для кожного виду діяльності.

Як зазначалося вище, методика, запропонована в ДРТМР для розрахунку ВВП, пов'язаного з туризмом, є позитивним зусиллям на шляху встановлення взаємозв'язку між туристським попитом і пропозицією. Втім, вона має деякі обмеження (облік витрат на відрядження, розрахунок ВДВ та ін.), які викликали необхідність розробки додаткової альтернативи ДРТІ, про що йтиметься в наступному розділі.

3. Джерела та методика обчислення ДРТ Іспанії

3.1 ВСТУП: ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОБЧИСЛЕННЯ ДРТІ

Допоміжні рахунки за визначенням є підсистемами, що походять від національних рахунків. Справа в тому, що слід виділити конкретний аспект економічного життя, базуючись на даних національних рахунків та додаткових джерел інформації, а також розширити деякі його аспекти. Існують, звичайно, різноманітні можливості для розробки допоміжних рахунків, але, як зазначено у системі національних рахунків Організації Об'єднаних Націй (СНР93), можна виділити два основні підходи до їх розробки:

- Один з них включає в себе певну перебудову основних класифікаторів і введення додаткових елементів, які відрізняються від основної концепції, але не суттєво відхиляються від понять, на яких вона побудована. (...) Введення їх в основну концепцію може призвести до її перевантаження, а може бути і цілком неможливим; здійснюючи це в рамках конкретних допоміжних рахунків, слід передбачати також додатковий "запас гнучкості".

- Другий тип допоміжного аналізу базується значною мірою на поняттях, альтернативних тим, що використовуються у СНР93. Можна ввести різні сфери виробництва або розширені поняття споживання і накопичення капіталу, або розширити сферу активів, або змінити кордони між економічними явищами і т.д. Цей другий тип аналізу може включати в себе, як і перший, зміни визначень або класифікаторів, але він приділяє більше уваги альтернативним поняттям. (...) [і з можливістю побудови] альтернативної системи національних рахунків.

Перший підхід – це такий, що переважав у допоміжному рахунку туризму ІНЕ. Є два основних обґрунтування такого підходу: по-перше, проблема полягає в тому, що якщо допоміжні рахунки складаються у відриві від національних рахунків, то існує ризик отримати дані, що не узгоджуються з макроекономічними показниками

¹⁶ Слід пам'ятати, що ВДВ обчислюється у базових цінах, оскільки отримується шляхом віднімання обсягів проміжного споживання у купівельних цінах від обсягів виробництва у базових цінах, в той час як ВВП за визначенням обчислюється у ринкових цінах.

економіки; це може, наприклад, обмежити будь-яке вимірювання внеску туризму у ВВП в ринкових цінах (за даними національних рахунків).

По-друге, полегшується також процес розробки ДРТ, який частково базується на даних національних рахунків. Це означає, що система національних рахунків виступає не тільки як засіб методологічного, але й статистичного забезпечення, оскільки слід зазначити, що принаймні у загальному вигляді показники туризму вже включені у показники СНР за певним рахунком; крім того, в деяких випадках показники СНР використовуються безпосередньо.

У наступній таблиці наведено процедури, запропоновані для обчислення ДРТІ, виходячи з його зв'язку з системою національних рахунків (в основному з таблицями "витрати-випуск").

Ця процедура може бути стисло описана наступним чином:

1. Пристосування моделі "витрати-випуск" для обчислення ДРТІ.

1a) Попередній етап – оцінка елементів системи національних рахунків, які є основними для ДРТ. Зокрема, в Іспанії прийнято використовувати щорічні таблиці "витрати-випуск", що розробляються під час ревізій національних рахунків. Ці таблиці містять інформацію про оцінки ДРТ – як загальні, так і за окремими продуктами і змінними показниками.

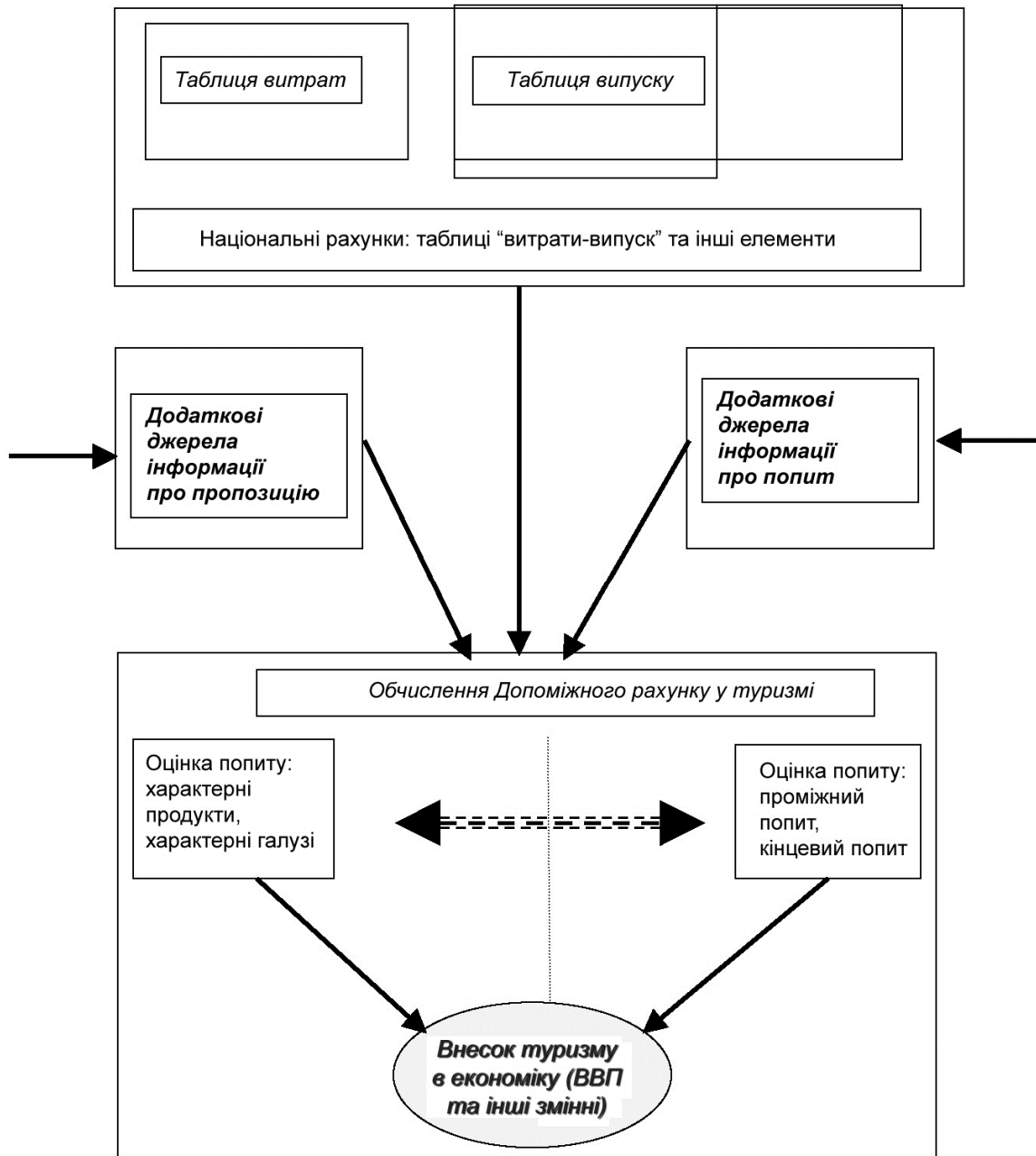
1b) На другому етапі наявна модель "витрати-випуск" (для Іспанії – та, що використовується у Системі національних рахунків НІС) пристосовується до потреб ДРТІ. З цією метою необхідно перевизначити рамки моделі "витрати-випуск" і, головне – таблиці "витрати-випуск" у відповідності з класифікацією продуктів і видів діяльності у ДРТІ. Таке пере визначення передбачає два види робіт:

- У деяких випадках необхідно дезагрегувати дані таблиць "витрати-випуск" шляхом виконання спеціальних розрахунків.

- В інших випадках йдеться про просте перевпорядкування наявних даних.

У першому випадку, тобто коли існує потреба у більш дезагредованих даних для ДРТІ, ніж їх пропонує система національних рахунків, необхідно виконати спеціальні розрахунки на основі специфічних джерел інформації (які у цьому розділі розглядаються у дезагредованому вигляді).

Схема 8. Загальна процедура обчислення ДРТІ

1с) Після виконання першого кроку слід перейти до виконання специфічної оцінки туристичних пакетів. Як зазначено у методиці ДРТМР, особливим аспектом складання ДРТ, порівняно з системою національних рахунків, є облік туристичних пакетів (ТП). В той час, як у системі національних рахунків вони являють собою конкретний і визначений продукт, у ДРТ мають оцінюватися з розподілом на складові частини, такі як транспорт, розміщення..., а також прибуток, отриманий суб'єктами пропозиції ТП (так званими *туроператорами* та їх роздрібними посередниками).

Для здійснення цього обліку необхідно трансформувати модель "витрати-випуск" системи національних рахунків Іспанії, базуючись на інформації про склад туристичних пакетів.

1d) на основі розподілу компонентів ТП, переходимо до трансформації оригінальних даних таблиць "витрати-випуск":

- У таблиці "витрати" різні позиції, що складають ТП, віднімаємо від стовпчика "проміжне споживання туристичних агентств" та додаємо до стовпчика "кінцеві споживчі витрати домогосподарств".
- Так само загальна сума цих компонентів віднімається від: а) обсягу виробництва туристичних агентств (у таблиці витрат) та б) від кінцевих споживчих витрат домогосподарств на цей продукт (у таблиці випуску).

В результаті коригування відбуваються наступні зміни: однаково зменшуються (згідно з компонентами туристичного пакету) обсяг проміжного споживання та обсяг виробництва туристичних агентств, при цьому додана вартість виду діяльності залишається незмінною; збільшується обсяг кінцевих споживчих витрат домогосподарств на продукти, що складають ТП (розміщення, транспорт та ін.), при цьому відповідно зменшується сума витрат на послуги туристичних агентств, а загальний обсяг кінцевих споживчих витрат не змінюється.

2. Узагальнення та обробка інформації з додаткових джерел

До базових статистичних даних, що беруться зі щорічних таблиць "витрати-випуск" системи національних рахунків, додаються нові специфічні джерела інформації стосовно деяких аспектів, необхідних для обчислення ДРТ.

У пункті 3.2. розглянуто основні джерела інформації, що використовуються при обчисленні ДРТІ.

3. Обчислення ДРТІ.

На основі вищезазначених елементів здійснюється обчислення власне ДРТІ.

Окрім таблиць попиту, пропозиції та взаємозв'язків між ними, існує інший комплекс змінних та додаткових показників, що включаються у ДРТІ для забезпечення додаткових аналізів таких змінних величин, як відвідувачі, або підприємницьких характеристик туристичної індустрії. Усі ці таблиці, а також основні таблиці включено у Розділ 4 цього документу.

3.2. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ РОЗРОБКИ ДРТІ.

Потреба у деяких джерелах статистичної інформації для ДРТІ задовольняється НІС та іншими державними установами. У конкретному випадку з НІС мається на увазі статистика туристичних потоків (дослідження заповнюваності готелів та аналогічних закладів) та економічна статистика основних секторів туристичної діяльності: ресторани готелі, туристичні агентства, прокат автомобілів та ін. Крім того, створюються сприятливі умови для розробки ДРТІ, впровадження якого співпало з процесом розширення та поліпшення Статистики послуг НІС, у якій починаючи з 2000 р. майже вичерпно¹⁷ досліджено усі види діяльності. Однак, були проекти, підтримані ДРТ та групою "*Туристичні витрати*", які зробили більш безпосередній внесок у розробку специфічних джерел.

Хоча у додатку 1 міститься детальна інформація про джерела, використані у ДРТІ, стисло розглядаються базові характеристики основних джерел (див. таблицю 7): з

¹⁷ Наразі єдиним виключенням є послуги у сфері культури, відпочинку і спорту, однак вони включаються на основі даних за 2002 рік.

точки зору попиту – "Дослідження туристичних витрат" (ЕГАТУР), модулі витрат на подорожі в структурних економічних дослідженнях (Економічне дослідження підприємств, Дослідження структури будівництва та Дослідження послуг), а також Дослідження сімейних бюджетів; з точки зору пропозиції – нові дослідження туристичної діяльності, здійснені Управлінням послуг НІС, й особливо – Дослідження туристичних агентств і специфічний модуль що стосується туристичних пакетів.

Основним проектом, пов'язаним з ДРТІ, є ЕГАТУР, що спільно реалізований трьома установами – НІС, ІЕТ та Банком Іспанії. Він використовується для визначення обсягів в'їзного туристського споживання (нерезидентів, які відвідують Іспанію), та виїзного (іспанські резиденти, які виїждять за межі території). Цей проект є прикордонним і реалізується на основних пунктах перетину кордону: на автошляхах (Португалія, Франція) та в аеропортах.

Питання охоплюють більшість елементів, необхідних для того, щоб охарактеризувати ці потоки (загальні характеристики подорожі та подорожуючого – мотиви подорожі, громадянство, частота відвідувань, тривалість перебування, вид розміщення, сума витрат на подорож у країні виїзду; витрати у країні прибуття з виокремленням основних продуктів; форма організації подорожі; платіжні засоби, що використовуються під час подорожі тощо).

Таблиця 7. Основні статистичні проекти, пов'язані з розробкою Допоміжного рахунку у туризмі Іспанії (ДРТІ)

(див. продовження)

Назва	Цілі і характеристики	Час виконання (періодичність) і наявність результатів	Організація
а) Попит			
Дослідження туристських витрат (ЕГАТУР)	Визначення обсягів витрат відвідувачів – нерезидентів, туристів та одноденних відвідувачів. Оцінка витрат іспанців у закордонних поїздках	Січень 2002	НІС – ІТД – Банк Іспанії
Дослідження заповнюваності місць розміщення туристів (колишні дослідження пересування подорожуючих)	Визначення заповнюваності та потоків подорожуючих у готелях, кемпінгах, туристичних апартаментах та місцях розміщення у сільському туризмі	Щомісяця. Історичний огляд з 1960-х років для готелів. За останні роки сфера дії поширилася на інші заклади розміщення.	НІС
Дослідження сімейних бюджетів НІС	Розподіл витрат домогосподарств за географічною територією придбання.	Щоквартально з 1998 р.	НІС
Специфічний модуль Щорічного дослідження промислових підприємств щодо їх витрат на відрядження	Загальна сума і детально за продуктами: витрати на подорожі промислових підприємств (оцінка витрат на відрядження)	Довідковий рік 2000	НІС
Специфічний модуль Дослідження будівельних підприємств щодо їх витрат на відрядження	Загальна сума і детально за продуктами: витрати на подорожі будівельних підприємств (оцінка витрат на відрядження)	Довідковий рік 2000	Міністерство розвитку
Специфічні питання	Витрати на відрядження підприємств,	Щорічно з 2000 р.	НІС

Назва	Цілі і характеристики	Час виконання (періодичність) і наявність результатів	Організація
<i>щорічного дослідження підприємств, що надають послуги, щодо їх витрат на відрядження</i>	що надають послуги		
Рух туристів через кордон (ФРОНТУР)	Кількісна і якісна характеристика іноземних відвідувачів	Щомісяця з січня 1996 р.	НІС
Туристичний рух резидентів (ФАМІЛТУР)	Кількісна і якісна характеристика подорожей, здійснених резидентами Іспанії. Включає дані про витрати починаючи з 2000 року.	Щорічно з 1996 р.	
б) Пропозиція			
Структурна статистика сфери послуг: туристична пропозиція	Містить обчислення економічних змінних, що відносяться до видів діяльності, пов'язаних з туризмом. (Готелі та аналогічні заклади, підприємства харчування, туристичні агентства, перевезення подорожуючих та прокат автомобілів)	Щорічно з 1998 р. Дані за t+18 місяців (t=кінець довідкового періоду)	НІС
Показники кон'юнктури у сфері послуг: туристична пропозиція	Містить підрахунок кількості підприємств та працівників, найнятих для роботи у сфері туризму (готелі та аналогічні заклади, підприємства харчування, туристичні агентства, перевезення подорожуючих та прокат автомобілів)	Щоквартально з 2003 р. Дані за t+90 днів (t=кінець довідкового періоду)	НІС
Модуль послуг туристичних агентств та туроператорів	Інформація про доходи за видами пропонованих послуг (туристичні пакети, індивідуально пропоновані продукти та ін.) а також про склад таких пакетів.	Щорічно з 2000 р.	НІС
Спеціальний модуль послуг з розміщення (<i>щорічне дослідження сфери послуг</i>)	Інформація, що вимагається від закладів готельного господарства щодо обсягів виробництва за видами послуг	Щорічно з 2000 р.	НІС
Індекс готельних цін (ІГЦ)	Динаміка цін на послуги готелів	Щомісяця з травня 2000 р.	НІС
Модуль зайнятості у туризмі	Узагальнення показників зайнятості за складом, видами діяльності і типологією згідно з різними наявними джерелами (Дослідження активного населення, соціальне страхування, економічні дослідження НІС)	З 1998 р.	ІТД

На підтвердження ролі цієї операції зазначимо, що щороку виконується понад 86000 досліджень (за довідковий взято 2000 рік), з яких понад 61000 стосуються нерезидентів, а 25000 – резидентів Іспанії.

Друга група статистичних інновацій стосується модулів витрат на подорожі підприємств – сфери, у якій бракує повної статистичної інформації, і яка має значення для вивчення туристичних потоків.

З метою вивчення цієї сфери, в економічні дослідження НІС (Дослідження промислових підприємств, Дослідження сфери послуг) та інших організацій (Дослідження структури будівництва Міністерства розвитку) включено деякі

особливі модулі та питання, призначені для визначення обсягів витрат підприємств на відрядження. Модулі визначають загальний обсяг витрат та основні його статті (перевезення, розміщення, харчування).

Зазначається також інформація, отримана з Дослідження сімейних бюджетів НІС, яка, починаючи з 1998 року, в цілому спирається на статті витрат, передбачені у цьому дослідженні (згідно з класифікацією COICOP) на території, де здійснювалися ці витрати (див. п. 3.3.2.2.1). Інакше кажучи, це джерело забезпечує відповідну базу для визначення обсягів витрат домогосподарств у ДРТІ.

Однак, цей процес введення джерел статистичної інформації не може, вважатися завершеним: по-перше, тому, що деякі з них стануть доступними лише протягом 2002 року; по-друге, оскільки існують ще недосліджені області, які будуть досліджуватися у майбутньому.

Наприклад, можна сказати, що доступність у найближчому майбутньому даних Перепису населення та житла НІС за 2001 рік разом з іншими додатковими джерелами складатиме основу для доповнення та вдосконалення визначення обсягів оренди, пов'язаної з житлом туристичного призначення.

3.3. ОПИС ДЖЕРЕЛ ТА МЕТОДІВ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ПОПИТУ

3.3.1. Загальний підхід: визначення обсягів попиту на основі пропозиції

Оптимальна процедура оцінки змінних величин попиту має базуватися на специфічних джерелах статистичної інформації, наприклад, на інформації про витрати подорожуючих осіб на туристське споживання. В Іспанії використовуються як загальні дані системи національних рахунків щодо попиту, так і специфічні джерела інформації. Однак, у якості допоміжної процедури можна також отримати інформацію про туристичний попит на основі даних про пропозицію. Для цього, як вже зазначалося на схемі 2, використовуються два типи елементів:

- Попередня оцінка загального обсягу пропозиції продуктів, характерних для туризму, з виділенням частки продукції, виробленої даною економікою.
- Додаткові дані стосовно частки згаданого виробництва, яка може мати туристичне призначення.

Оцінку виробництва можуть також забезпечити або система національних рахунків, або специфічні джерела інформації про досліджуваний продукт (завжди сумісні з обчисленнями національних рахунків). Після отримання попередніх оцінок необхідно за кожним продуктом і кожним елементом попиту встановити відсоток їх використання у туризмі. Застосовуючи ці відсотки до загальної вартості кожної операції, отримаємо обсяг туристичного попиту. У цьому випадку сама система національних рахунків також може бути джерелом інформації з цього питання та туристичного призначення.

Цю процедуру можливо здійснювати лише в залежності від типу продукту і наявності додаткових джерел інформації, і тому вона сфера її дії обмежується трьома категоріями продуктів:

- 1) послуги з розміщення в готелях і аналогічних закладах.

- 2) окремі категорії пасажирського транспорту: повітряний транспорт, пасажирські перевезення автомобільним транспортом.
- 3) послуги туристичних агентств.

Частково до цієї групи можна включити житлову нерухомість, що використовується з метою туризму, хоча базуючись на вельми специфічній методиці (викладеній у п. 3.3.6), так само, як і у випадку туристичних агентств, (стосовно туроператорів та продукту "туристичний пакет") та перевезення пасажирів (докладно описані у п. 3.3.5.)

Як уже зазначалося, у випадку розміщення в готелях обсяги виробництва цього продукту отримуються з таблиць "витрати-випуск" CNE95. Отже, йдеться про визначення частки цього продукту, яка відноситься до туризму. У цьому випадку очевидно, що призначення виробництва даного виду послуг майже повністю має туристичний характер.

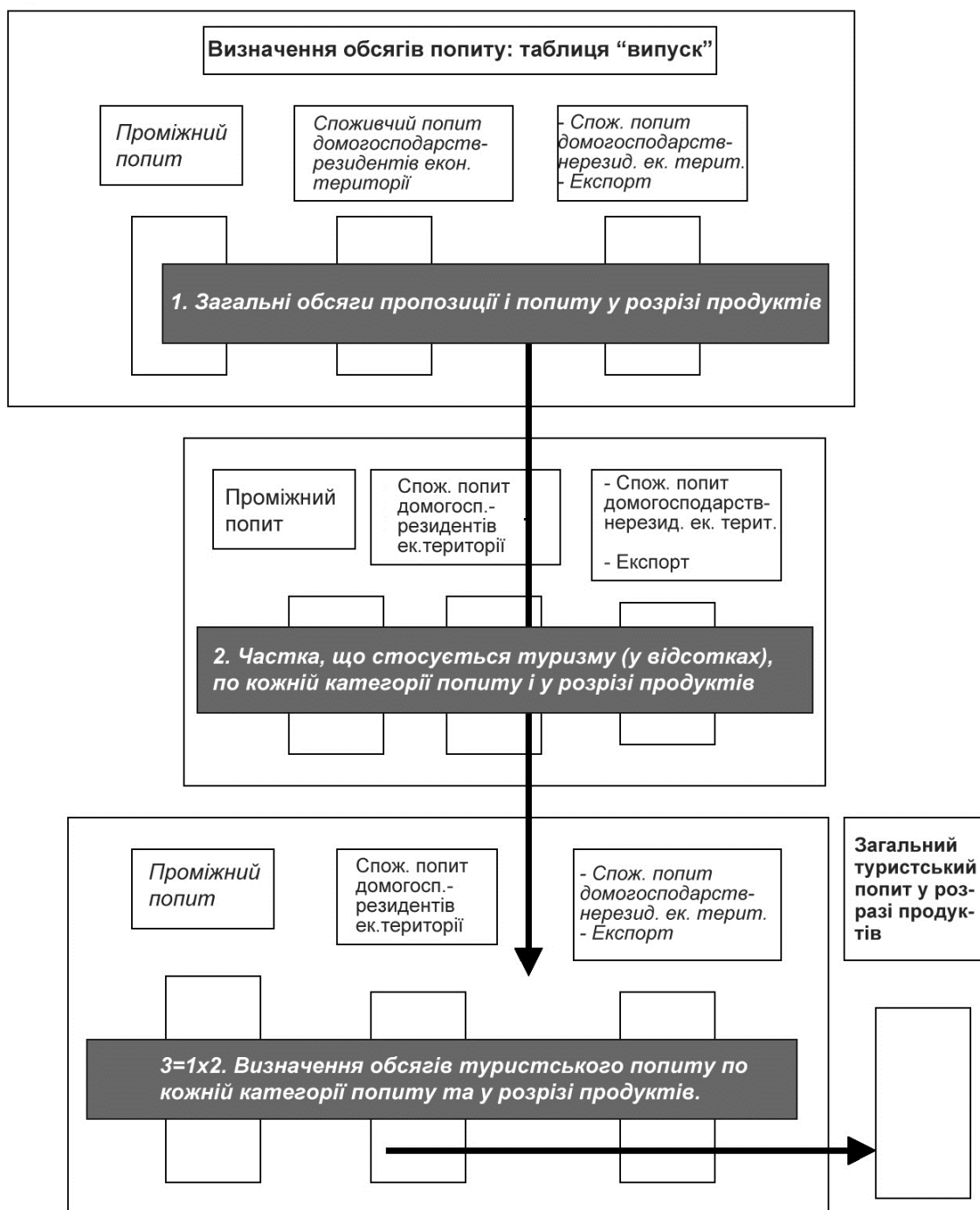
Лише незначну частину цих послуг можна розглядати, як нетуристичну: це послуги для осіб, які використовують такі засоби розміщення як звичайне житло.

Для визначення цього відсотка у якості джерела інформації використовуємо дані перепису населення та житлового фонду. З даних останнього перепису 1991 року отримуємо кількість осіб по регіонах, які проживають у готелях, мотелях та пансіонах (від загальної кількості населення, що проживає в закладах колективного розміщення). Припускаючи, що ці заклади були заселені протягом всього року, отримаємо загальну кількість ночівель, яка у перерахунку на ціновий відповідник дає нам інформацію про обсяги цього компонента. Таким чином, визначаємо, що споживчі туристські витрати, які використовуються у ДРТІ, становлять 96,35 відсотка.

Щоб визначити кількість осіб, які проживають у таких закладах у наступні роки, слід виконати екстраполяцію даних на основі демографічних прогнозів по регіонах.

Звісно, що такі підрахунки є приблизними і повинні бути переглянуті на основі даних наступного перепису 2001 року. У будь-якому випадку, з огляду на незначну кількість населення, що постійно проживає у готелях, похибка у визначенні загальних обсягів туризму є мінімальною.

Схема 9. Процедура визначення обсягів туристського споживання на основі операцій системи національних рахунків

3.3.2. Визначення обсягів туристського споживання

Для опису методології, використаної при визначенні обсягів туристського споживання, далі проаналізовано кожну з основних операцій, які її складають.

3.3.2.1 Проміжне туристське споживання

3.3.2.1.1. Джерела інформації

У цьому випадку інформація отримується зі специфічних джерел, впроваджених для ДРТІ (модулі витрат на відрядження у щорічних економічних дослідженнях НІС та інших організацій) та з макроекономічних даних, включених у таблицю "випуск"

загального обсягу економіки. Що стосується специфічних джерел, розрізняють статистичні операції, введені з метою реалізації ДРТІ: впровадження специфічних модулів витрат на відрядження у щорічних економічних дослідженнях НІС та інших організацій. Ця ініціатива дала можливість отримати дані практично для всіх видів економічної діяльності:

- Для галузей промисловості (у том числі енергетики) підготовлено специфічний модуль, введений у дослідження промислових підприємств НІС.

- Для будівництва - специфічний модуль витрат на відрядження у дослідженні структури будівництва.

До того ж, варто зазначити, що існують інші міжгалузеві джерела, що використовуються спільно для визначення багатьох змінних. Серед них вирізняється Дослідження сімейних бюджетів, яке, хоча й є в основному джерелом для оцінки витрат домогосподарств, містить також інформацію, придатну для визначення обсягів проміжного туристського споживання, як буде зазначено у п. 3.2.3.

Для решти видів діяльності досліджувалися додаткові джерела інформації. У цьому сенсі можна згадати види діяльності, що відповідають *секторам з повною звітністю*:

- Фінансові установи;

- Державні органи. Дані походять з офіційних джерел, які складають основу для обчислення національних рахунків, що стосуються цього інституційного сектору.

Загалом, використовувалися також результати досліджень, проведених приватними підприємствами¹⁸, пов'язані з витратами на відрядження іспанських підприємств.

3.3.2.1.2. Методи оцінки

Щоб виконати цю оцінку, так само як і оцінку інших елементів попиту, необхідно поєднати обробку показників попиту і пропозиції.

Необхідно здійснити наступні кроки:

i) Отримання загальних довідкових показників.

Виходити слід з інформації про проміжне споживання з таблиць "витрати-випуск", виявляючи характерні продукти та враховуючи визначення цієї змінної в термінах ДРТ; ці витрати вважаються такими, що відповідають чотирьом основним категоріям:

- Розміщення в готелях та аналогічних закладах.

- Пасажирські перевезення різних типів: залізничні, автомобільні, морські, повітряні.

- Туристичні агентства.

- Прокат автомобілів.

¹⁸ Дослідження, виконане AMERICAN EXPRESS стосовно витрат на відрядження іспанських підприємств.

Однак, ці дані відображають загальний обсяг витрат компаній, у тому числі і таких, що пов'язані з *туризмом* (які здійснюються, згідно з критеріями ДРТ, за межами звичайного середовища), а також таких, що не пов'язані з туризмом (наприклад, витрати підприємства на харчування або на оренду автомобілів, не пов'язані з туризмом). Тому необхідно вводити додаткові джерела інформації.

ii) Дослідження витрат на відрядження іспанських підприємств.

Необхідно ввести додаткові джерела інформації, які вже згадувалися вище, що дозволяє обчислити частину в загальних обсягах проміжного споживання, пов'язану з поїздками.

3.3.2.2. Кінцеві витрати на туристське споживання домогосподарств - резидентів території.

3.3.2.2.1. Джерела інформації.

У процесі обчислення використано наступні джерела (більш детальний опис див. у Додатку 1):

- Регулярне Дослідження сімейних бюджетів (РДСБ). Починаючи з 1998 року, у більшість розділів витрат (функції COICOP) цього дослідження включається питання *"територія, на якій здійснювалися ці витрати"* з зазначенням у якості варіантів відповіді п'яти великих категорій: *звичайне середовище; територія країни під час подорожі зі службовою метою; територія країни під час подорожі з іншою метою; за кордоном під час подорожі зі службовою метою; ; за кордоном під час подорожі з іншою метою*¹⁹.

Критерії, використані РДСБ, узгоджуються також з критеріями, визначеними в міжнародних методиках оцінки туризму: *Під заголовком "звичайне середовище" реєструються витрати, здійснені не під час подорожей або одноденних відвідувань. Звичайне середовище означає "розташування в безпосередній близькості від місця проживання, роботи або навчання особи, та в інших місцях, які вона часто відвідує (2 або 3 рази на тиждень)", і має, таким чином, два виміри: частота відвідування (місця, що відвідуються особами регулярно і вважаються частиною їх звичайного середовища, навіть якщо знаходяться на значній відстані від місця їх проживання); і відстань (місця, що знаходяться поруч з місцем проживання особи і її звичайним середовищем, хоча й відвідуються нею дуже мало).* (Методологія РДСБ. НІС, 1998 р.)

- Потоки туристів і глобальні показники витрат з дослідження FAMILITUR. (У пункті 3.3.2.2.3. описано використання цього джерела).

- Дослідження регіонів. Використовуються в якості загальних джерел альтернативних даних стосовно середніх витрат туристів і відвідувачів.

¹⁹ Згодом, у 1999 р., цей територіальний розподіл було розширено з метою пристосування для інформаційних потреб, що існують згідно з вимогами Індексу споживчих цін Євросоюзу: вводяться нові географічні розподіли за згаданими п'ятьма категоріями, відзначаючи у кожній з них, відносяться вони чи ні до території Європейського союзу.

3.3.2.2.2. Методи оцінки

У цьому першому проекті використовується наступна методика:

1) Базою є оцінка кінцевих споживчих витрат домогосподарств на території з розподілом за характерними продуктами. На основі оцінок, що містяться у таблицях "витрати-випуск", визначаємо рахунок товарів і послуг для кожного з продуктів, включаючи *характерні* для туризму. Таким чином, отримуємо частину цих продуктів, призначених для кінцевих споживчих витрат домогосподарств на економічній території.

2) Визначення частини споживчих витрат домогосподарств на території, пов'язаної з туризмом.

Тут слід розрізняти три групи продуктів:

- Продукти, згадані у пункті 3.1.1, у визначенні яких слід базуватися на показниках пропозиції для отримання показників попиту, оскільки застосовувані визначення та процедури оцінки дозволяють встановити деякі припущення щодо частки, спожитої домогосподарствами, яка має туристичне призначення. Це поширюється на наступні продукти: розміщення в готелях та аналогічних закладах, діяльність туристичних агентств, перевезення пасажирів (повітряні та автомобільні).

- Продукти, в яких використовувалася матриця потоків витрат/випуску для поїздок: вони детально описані у наступному розділі і включають в себе послуги громадського харчування та витрати пального на поїздки.

- Для решти продуктів застосовано відсотки витрат за межами звичайного середовища, взяті з Дослідження сімейних бюджетів (ДСБ). Однак, в рамках ДРТІ відзначаються деякі особливості застосування ДСБ:

По-перше, визначення звичайного середовища в ДСБ має *суб'єктивний* характер: респонденти самостійно вирішують, що становить їх звичайне середовище; при цьому для орієнтування їм дають всього два критерії, які використовуються для визначення цього поняття у міжнародних рекомендаціях – частоту відвідувань та відстань. Очевидно, що такий спосіб визначення *звичайного середовища* має свої переваги і недоліки: позитивною рисою є те, що воно не зазнає обмежуючого впливу з боку жорстко встановлених критеріїв визначення відстані або адміністративного поділу (наприклад, межі міст, як вони використовуються в інших джерелах), і які, до того ж, є спірними; з іншого боку, суб'єктивний критерій може викликати труднощі у респондентів, а також ускладнювати порівняння та бути нестабільним у часі.

По-друге, в теперішній ситуації з ДСБ, критерії є теоретично сумісними з визначенням та цілями ДРТ Іспанії. Слід наголосити на тому, що лічені країни мають у своєму розпорядженні інформацію такого рівня.

По-третє, це той факт, що ДСБ використовувалося, як джерело довідкової інформації. Вихідні дані для ДРТ є даними системи національних рахунків (з розподілом за продуктами). Між ними та ДСБ існує ряд відмінностей, як методологічного (стаття з ДСБ не відповідає статті національних рахунків, як це відбувається зі страхуванням, витратами на азартні ігри, фінансові витрати та ін.), так і іншого характеру: на деякі статті витрат з ДСБ, як в Іспанії, так і за кордоном,

впливає проблема заниження домогосподарствами витрат з причин *соціологічного* характеру; це найбільше позначається на витратах на такі продукти, як алкогольні напої, тютюнові вироби, азартні ігри, послуги ресторанів... у таких випадках система національних рахунків повинна використовувати альтернативні джерела (що головним чином базуються на показниках пропозиції), які можуть підняти показники ДСБ.

З іншого боку, з причин, відмінних від описаних вище, для деяких типів споживання характерним є заниження респондентами витрат внаслідок проблем з *пам'яттю*. Ці проблеми, звісно, позначаються на більшій частині *незвичайних* видів діяльності: типовими випадками є подорожі та відпустки. Щоб вирішити цю проблему, у ДСБ є ціла частина анкети, що є *нагадуванням* про витрати на поїздки і відпустки, тому ДСБ використовується в ДРТ Іспанії наступним чином:

- По-перше, показники ДСБ у вартісному обчисленні свідчать про мінімальний рівень витрат на туризм.
- По-друге, ДСБ в основному використовується для визначення *туристських* витрат у відсотках (здійснених не у *звичайному середовищі*), які застосовуються до показників національних рахунків.
- У розділах, де йдеться про функції, пов'язані з туристськими витратами, на які впливає невизначеність території придбання (бензин і технічне обслуговування автотранспортних засобів, громадське харчування), вимірювання доповнюється на основі ДСБ за допомогою альтернативних процедур обробки даних, які наведено нижче.

3.3.2.2.3. Спеціальна методика, що базується на матрицях регіональних потоків

Бензин для використання автомобіля з туристичною метою

Пов'язані з туризмом витрати на пальне для особистих автомобілів мають велике значення в Іспанії, зважаючи на значний відсоток подорожуючих резидентів, які у якості засобу пересування використовують автомобілі.

Джерела, що надають інформацію про такі витрати (в основному це – ДСБ), містять лише приблизні дані про туристські витрати, оскільки, хоча й можна взяти за мінімум дані розподілу за територіями придбання ДСБ, але очевидно, що частина витрат на подорож здійснюється у момент її початку, тобто у звичайному оточенні. З цієї причини застосовують оцінку, що базується на непрямих джерелах, розглядаючи різноманітні робочі гіпотези. Робота проводиться у наступні етапи:

- Етап перший: визначення кількості подорожуючих іспанців, які використовують приватний автомобіль для переміщення територією Іспанії з мотивів, які вони зазначають як туристичні.
- Етап другий: визначення кількості подорожей, відповідної до раніше визначеної кількості подорожуючих.
- Етап третій: трансформація даних про кількість подорожей в кількість кілометрів пробігу.
- І, зрештою, використовуючи гіпотетичне середнє значення витрат на 1 км, визначаємо витрати пального. Перетворення у вартісні показники без особливих проблем здійснюється за допомогою середніх цін на пальне.

Першу оцінку було здійснено за 1999 р. з урахуванням цілей ДРТІ та наявності статистичної інформації. Потім на основі отриманих результатів було здійснено ретрополяцію на період 1996-1998 рр., а також екстраполяцію на 2000 р.

Детальніше кажучи, цей метод складається з наступних кроків:

- По-перше, першочерговим елементом є матриця "витрати-випуск" подорожуючих резидентів Іспанії по регіонам проживання та прибуття, які ночують у готелях, згідно з *Дослідженням заповнюваності готелів* (ДНГ), проведеним НІС.

- З цієї матриці слід перейти до визначення кількості подорожуючих в усіх типах засобів розміщення, на основі інформації з ФАМІЛІТУР. Однак, у дослідженні ФАМІЛІТУР рівень подорожуючих, що зупиняються у готелях, є нижчим від рівня, визначеного у ДНГ; з огляду на те, що останнє джерело вважається більш достовірним, за довідкові беруться його вихідні дані для дослідження засобів розміщення, при цьому показник загальної кількості подорожуючих збільшується на коефіцієнт, отриманий у ФАМІЛІТУР.

- Після цього отримуємо матрицю подорожуючих, які використовують приватні транспортні засоби для поїздок у відпустку. Для цього слід взяти за основу попередньо обчислену матрицю кількості подорожуючих і застосувати до неї відсоток використання приватних авто під час подорожей, який зазначений у ФАМІЛІТУР. В результаті цього процесу отримуємо матрицю загальної кількості подорожей (тривалістю понад 2 дні) в межах країни.

- Специфічна інформація про короткострокові подорожі до другого житла (тривалістю до 2 днів) міститься у дослідженні ФАМІЛІТУР за регіонами відправлення та за регіонами прибуття. На її основі розробляється спеціальна матриця, у якій в комірці "міжрегіональні подорожі" представлено конкретне значення, що з цього джерела, а решта розподіляється з структурою, отриманою на попередніх етапах.

- І, насамкінець, необхідно отримати матриці у розмірності "подорожуючі/кілометр". Для їх визначення за пункт відправлення приймаємо регіон, а за призначення – провінцію з огляду на те, що такий розподіл існує у матрицях оцінки подорожуючих у ДНГ. Застосовуються середні коефіцієнти відстані між джерелом та призначенням, при цьому використовується (для регіонів з кількома провінціями) спрощений спосіб – прийняти *геометричний центр* кожного регіону за точку відправлення при подорожах.

- Отримавши матриці "витрати/випуск" (джерело/призначення) у розмірності "подорожуючі/кілометр", необхідно перетворити фізичні показники на вартісні. Для цього до них застосовуються середній рівень споживання на один транспортний засіб, середній показник зайнятості одного транспортного засобу і середній рівень цін за 1997-2000 рр.

Туристське харчування

Визначення обсягів туристського харчування базується на наближеному визначенні потоків туристів між різними регіонами Іспанії, з наступним їх перетворенням на вартісні показники і отриманням обсягів витрат на харчування, пов'язаних з туризмом.

Етапи процесу визначення обсягів є наступними:

а) Як і у попередньому випадку, спочатку розробляється матриця туристичних потоків між регіонами. Для цього здійснюються наступні розрахунки:

- Відправною точкою знову виступає матриця "витрати-випуск" подорожуючих резидентів в Іспанії та кількість ночівель, які вони здійснюють згідно з даними ДНГ.

- На основі цієї матриці складається інша, у якій збираються усі загальні потоки шляхом застосування структури (за витратами або випуском) за видами розміщення, що міститься у ФАМІЛІТУР.

- Як і у випадку з подорожуючими, кількість ночівель у закладах розміщення згідно з ФАМІЛІТУР є відчутно меншою, ніж ночівель що здійснюються у готелях, і тому, як і у випадку з подорожуючими, було вирішено замінити показник з ФАМІЛІТУР на показник з ДНГ.

- Крім оцінки потоків, пов'язаної з довгостроковими туристичними подорожами, існують потоки, що відносяться до короткострокових подорожей до другого житла, стосовно яких ФАМІЛІТУР дає загальний обсяг і загальний розподіл між подорожами всередині регіону та за його межі.

- За допомогою цієї інформації можна скласти національну матрицю цього виду подорожей, з ночівлями у якості одиниць виміру, у загальнонаціональному масштабі, розподіляючи кількість подорожей за межі власного регіону через структуру ночівель ДНГ.

б) Після визначення матриць потоків у днях до них застосовується показник середньодобових витрат на харчування, який можна отримати з перших розрахунків ЕГАТУР, діапазон відхилень яких знаходиться на одному рівні з різноманітними дослідженнями витрат по регіонах.

3.3.2.3. Витрати на туристське споживання державних органів

Цей пункт має на меті аналіз та визначення частки у загальному обсязі споживання, яка призначення виключно для туристських потреб і які, за визначенням, можуть здійснюватися виключно державними органами.

3.3.2.3.1. Визначення меж державних органів

ЄСР95 визначає інституційний сектор "державні органи" як сукупність усіх інституційних одиниць, які є іншими неринковими виробниками, виробництво яких призначене для індивідуального та колективного споживання. До цього сектору включені наступні інституційні одиниці:

- органи державного управління, які постачають неринкові товари та послуги громаді.

- НКООДГ, які є неринковими виробниками та контролюються і фінансуються державними органами.

- інституційні одиниці, основним видом діяльності яких є надання соціальної допомоги. Крім того, обов'язковим критерієм є те, що управління такими одиницями покладається на державні органи, і такі одиниці зобов'язують певні групи населення брати участь у їх системі або сплачувати внески.

Сектор державних органів поділяється на наступні підгрупи: центральні органи; регіональні органи; місцеві об'єднання; органи соціального страхування.

Згідно з наведеним вище визначенням, для того, щоб інституційна одиниця вважалася невід'ємною частиною сектору державних органів, вона повинна одночасно відповідати двом вимогам:

- Вона має вважатися державним виробником, тобто такою одиницею, що контролюється державними органами. При цьому контроль розуміють, як можливість вирішувати загальну політику через призначення своїх керівників.
- Така одиниця має бути неринковим виробником (обсяги продажів не повинні перевищувати 50 відсотків собівартості продукції).

Послуги, призначені для колективного туристського споживання, можуть надаватися виключно державними органами, маючи таке ж значення, як і інше неринкове виробництво. Оцінка цього виду виробництва має здійснюватися відповідно до ЄСР95 за загальною собівартістю продукції, що визначається, як сума:

- проміжного споживання.
- оплати праці робітників.
- споживання основного капіталу.
- інших податків на виробництво за вирахуванням інших субсидій на виробництво.
- мінус доходи, отримані від ринкового виробництва.

3.3.2.3.2. (Визначення обсягу витрат державних органів на туристське споживання в рамках ДРТ)

З одного боку, визначається обсяг індивідуальних витрат державних органів на туристське споживання, який включається в оцінки національних рахунків, а з іншого – включається перший підрахунок обсягів колективного споживання, що базується на наступних припущеннях та методах:

а) Встановлення меж

У більшості країн державний сектор відіграє найважливішу роль у стимулюванні та розвитку туристичної діяльності. Ця роль має дуже велику сферу застосування – від розробки нормативних актів щодо аспектів, пов'язаних з туризмом (нормативні акти щодо охорони довкілля та культурної спадщини тощо), до впровадження статистичних досліджень туризму. Якщо до цього додати, що туризм – це вид діяльності, який у більшості країн бурхливо розвивається, можна зробити висновок, що втручання державних органів у всі аспекти туристичної діяльності, а отже – і у колективне туристське споживання, є дедалі більшим.

У ДРТМР колективне споживання логічно розглядається, як компонент туристичного попиту. Однак, через труднощі, властиві обчисленню цієї операції та

її концептуальні обмеження, ДРТМР пропонує визначення обсягів споживання як "корисний статистичний метод, який наразі не використовуватиметься для міжнародних порівнянь"²⁰. Незважаючи на це, як вже зазначалося, і зростання туристичної діяльності, і зацікавленість державних органів (центральных органів; регіональних органів і місцевих об'єднань) у його розвитку та стимулюванні, вимагає ширшої участі державних органів у всіх заходах, пов'язаних з такою діяльністю (інвестиції в інфраструктуру, розвиток нормативно-правової бази туризму, вивчення впливу туризму, статистичні дослідження тощо), при цьому колективне споживання набуває щоразу більшого значення. Тому якщо оцінка колективного туристського споживання дійсно викликає серйозні концептуальні і статистичні труднощі, вона може бути виключена з міжнародних порівнянь (як це було запропоновано ДРТМР). У випадку ДРТ Іспанії включаються результати першого приблизного розрахунку.

У якості відправної точки можна відзначити різноманітні функції, пов'язані з туризмом, що здійснюються державними органами згідно з класифікацією, запропонованою ДРТМР, а саме:

- стимулювання туризму;
- координація та загальне планування справ, що стосуються туризму;
- розробка джерел статистичної інформації;
- управління довідковими службами;
- контроль і регулювання діяльності установ, що контактують з відвідувачами;
- спеціальний контроль відвідувачів – резидентів та нерезидентів;
- послуги цивільного захисту, що стосуються захисту відвідувачів;
- інші послуги.

Для оцінки кожної з цих функцій рекомендується отримати детальну інформацію від кожної з трьох основних підгруп державних органів: центральных органів; регіональних органів і місцевих об'єднань.

До цієї класифікації слід внести деякі уточнення:

- формулювання четвертої функції таблиці, *"контроль і регулювання діяльності установ, що контактують з відвідувачами"*, є досить неточним. Тому здається більш логічним обмежити її виключно контролем та регулюванням діяльності галузей, характерних для туризму.

- Що стосується функцій *спеціального контролю відвідувачів – резидентів та нерезидентів* або *послуг цивільного захисту, що стосуються захисту відвідувачів*, то визначити їх з точністю досить складно. Втім, з точки зору прагматизму, включення цих послуг з високим ступенем деталізації за функціями та їх використання з туристичною метою.

б) Пропозиція щодо обчислення допоміжного рахунку для туризму в Іспанії: за точку відліку для обчислення взяти COFOG (класифікатор функцій державних органів).

COFOG – це класифікатор, затверджений ООН, метою якого є віднесення окремих операцій державних органів до функцій, яким відповідають такі операції; це означає, що кожному придбання, виплаті заробітної плати, переказу коштів або

²⁰ ДРТМР 4.106

будь-якому іншому виду витрат, що здійснюються державними органами, присвоюється код згідно з відповідною цьому виду функцією. Однак, у більшості випадків неможливо використовувати окремі операції як одиниці класифікації, оскільки коди COFOG присвоюються усім структурним одиницям державних органів, а усім витратам (за винятком переказів коштів та придбання активів) присвоюються коди COFOG відповідних одиниць.

У наступній таблиці наведено функції COFOG95, що відносяться до туризму, та приблизна відповідність між ДРТ-МР та підгрупами COFOG95.

Таблиця 8. Відповідність між Таблицею 9 ДРТ-МР та COFOG95.

Функції згідно з ДРТМР	COFOG95
- стимулювання туризму;	
- координація та загальне планування справ, що стосуються туризму;	
- розробка джерел статистичної інформації;	04.7.3. Справи і служби з питань туризму
- управління довідковими службами;	
- контроль і регулювання діяльності установ, що контактують з відвідувачами;	
- спеціальний контроль відвідувачів – резидентів та нерезидентів;	Частина 01.1.3. Зовнішні справи
- послуги цивільного захисту, що стосуються захисту відвідувачів;	Частина 03.1.0. Служби поліції

Таблиця виявляє принципову обмеженість класифікатора COFOG у порівнянні з ДРТ: відсутність розподілу, оскільки має лише одну специфічну функцію, пов'язану з туризмом - *04.7.3. Справи і служби з питань туризму* (яка належить до підзаголовка 04.7 Інші види діяльності, який, в свою чергу входить до загального розділу *04 Економічні справи*). Ця функція визначається на основі наступних видів діяльності:

- Управління справами та службами з питань туризму; стимулювання і розвиток туризму; зв'язки з галузями транспорту, готелями, ресторанами та іншими видами діяльності, які отримують прибуток від присутності туристів;
- Функціонування туристичних офісів на території та за її межами; організація рекламних кампаній, у тому числі виготовлення та розповсюдження рекламної літератури та ін.;
- Розробка і оприлюднення статистичної інформації з питань туризму.

В Іспанії Головна інспекція з питань державного управління (IGAЕ) щорічно оприлюднює *Рахунки державних органів*, до яких входять розподіл робочих місць, що складають економічні рахунки державних органів у консолідованому виді та за агентами, відповідно до COFOG. Однак, додатковим обмеженням для використання цього джерела є те, що COFOG, так само як і інші класифікатори, нещодавно було переглянуто (останню редакцію було затверджено у 2001 р.) з метою приведення у відповідність з новими правилами обліку СНР93/ЄСР95. Тому виходить, що дані згідно з новим COFOG95 доступні лише за 1998 р.

Проте, проблема полягає в тому, що визначення сектору державних органів не є однаковим в обох методиках обліку – ЄСР79 та ЄСР95²¹. Тому необхідно було здійснити процес пошуку інформації та додаткового оцінювання, яке дозволило б поєднати ці дві серії, при цьому у деяких випадках необхідно прийняти певні робочі гіпотези.

Таким чином, ми отримаємо оцінку колективного туристського споживання, яка має розглядатися як перше наближення, в тому сенсі, що вона не включає в себе відповідники іншим пов'язаним з туризмом функціям (не характерні для туризму) та була виконана з двома масивами незв'язаних між собою даних.

При цьому цей наближений підхід та дані, включені в цю першу версію ДРТІ, засновані на робочій гіпотезі, повинні у майбутньому піддаватися ревізії з поглибленням джерел і вдосконаленням наявних методів. У будь-якому випадку, обережність в припущеннях, дає змогу розглядати цю оцінку як першу ефективну версію цієї змінної.

3.3.3. Валове накопичення основного капіталу²²

Як зазначалося вище, однією з основних цілей допоміжних рахунків є виділення частин економіки, прямо чи опосередковано пов'язаних з будь-яким із специфічних елементів досліджуваного виду діяльності.

З точки зору обчислення конкретного ВВП, пов'язаного з туризмом, основна причина включення ВНОК полягає у необхідності отримати вичерпне вимірювання економічного значення туризму.

Кінцеві споживчі витрати і експорт є складовими ВВП, на які більш очевидно і безпосередньо впливає туризм. Очевидно, що НОК є одним з компонентів кінцевого попиту і ВВП, але його зв'язок з туризмом є в більшості випадків одним з аспектів, що дуже важко піддається обробці. Це стосується засобів розміщення і транспортної інфраструктури (дороги, аеропорти, ...), для яких витрати на будівництво, технічне обслуговування і ремонт повинні бути включені в економічний вплив туризму. Проблема виникає тому, що ці інфраструктури можуть бути використані не лише для туризму, а й для інших цілей.

Визначення цієї змінної, на відміну від інших випадків, починається з опису її характеристик за допомогою методології національних рахунків ЄСР95, потім - методів, запропонованих ДРТМР, і, зрештою - методології, що використовується в ДРТ Іспанії.

²¹ Є два типи основних відмінностей у визначенні меж сектору державних органів між ЄСР79 та ЄСР95: а) об'єм поняття, причому критерій визначення сектору було змінено: ЄСР95 ставить умову, за якою для віднесення одиниці до державних органів, її обсяги продажів не повинні перевищувати 50 відсотків загальної собівартості. Застосування цієї умови передбачає, що деякі одиниці, які згідно з ЄСР79 не відносяться до державних органів, можуть відноситися до державних органів згідно з і навпаки; б) Відмінності через принципові зміни в окремих операціях. Серед інших, принципова відмінність стосується споживання основного капіталу, яке у ЄСР95 поширено і на інфраструктуру (дороги, мости та ін.), військове майно цивільного використання та програмне забезпечення.

²² Зміст цього розділу включає в себе роботу, виконану розробниками ДРТІ у складі спеціальної робочої групи, створеної в рамках Макроекономічного комітету СОТ у 2000 році. Коротку інформацію про внесок цієї групи з акцентом на вимірюванні туристичного капіталу див.: Д. Хотц-Ікін (2001).

3.3.3.1 ВНОК у ЄСР95

ЄСР95 дає наступне визначення цієї змінної

Валове нагромадження основного капіталу – (P.51) – придбання за відрахуванням вибуття основних засобів, здійснене в результаті продуктивної діяльності резидентів протягом визначеного періоду, а також збільшення невироблених активів, що відбулося в результаті продуктивної діяльності інституційних одиниць. Основні засоби – це матеріальні або нематеріальні активи, отримані в результаті продуктивної діяльності, які використовуються регулярно або постійно в іншій продуктивній діяльності протягом періоду, що перевищує один рік. (ЄСР95. 3.102). Ці витрати на придбання за відрахуванням вартості товарів виробничого призначення розподіляються на наступні категорії, визначені у ЄСР95:

- а) Придбання за відрахуванням вибуття матеріальних основних засобів: житлових будівель, нежитлових будівель та інших споруд; машин та обладнання; культивованих активів (насаджень та поголів'я худоби).
- б) Придбання за відрахуванням вибуття нематеріальних основних засобів: програмного забезпечення, розважальних програм, оригіналів літературно-художніх творів, інших нематеріальних основних засобів;
- в) Значні поліпшення невироблених матеріальних активів, особливо витрати на поліпшення земель (хоча й не включають придбання невироблених активів);
- г) Витрати, пов'язані з передачею прав власності на невироблені активи, які включають землі та патенти (хоча й не включають придбання самих активів).

Варто уточнити, що у ЄСР95 є три альтернативні підходи до обробки цієї операції:

1) Підхід з точки зору продукту.

Коли ВНОК вимірюється і представляється згідно з вищезгаданою класифікацією видів активів, ЄСР95 має спеціальну класифікацію товарів виробничого призначення (капіталу), яка відповідає зазначеному зв'язку, і рекомендує мінімальний розподіл для представлення інформації щодо цієї змінної.

Як бачимо, ця інформація є доступною (у т.ч. у більш дезагрегованому вигляді) за умови наявності моделі "витрати-випуск" у системі національних рахунків: дані ВНОК за видами продуктів заносяться як частина кінцевого попиту у таблицю "випуск".

Варто лише зазначити, що у таблиці ВНОК категорії розглядаються за цінами придбання, в той час як таблиця "випуск", як відомо, обчислюється у базових цінах.

2) Підхід з точки зору попиту.

ВНОК вноситься також у систему національних рахунків як витрати у двох різних категоріях суб'єктів, визначених у самій системі:

- види діяльності, тобто групи місцевих суб'єктів господарювання²³, що класифікуються згідно з їх основним видом діяльності;
- інституційні сектори, тобто суб'єкти, згруповані за подібною економічною поведінкою (домогосподарства, товариства, державні органи тощо).

ЄСР95 рекомендує включення ВНОК за формами власності у додатковий рядок в системі таблиць "витрати-випуск". Крім того, загальний показник за секторами та галузями є одним з елементів перехресної таблиці по галузях і секторах.

3) Перехресна матриця придбання "продукт-галузь"

При поєднанні обох підходів отримуємо перехресну матрицю, що об'єднує вид продукту (у рядках) та суб'єкта придбання (у стовпчиках) – за галузями або інституційними секторами. Цей підхід є найкращим і, фактично, ця матриця має бути обов'язково розроблена згідно з міжнародними вимогами до системи національних рахунків.²⁴ Таким чином, у міру розвитку системи національних рахунків буде отримуватися детальна інформація з ВНОК. Найкращий варіант – це коли стане доступною повна система рахунків (включаючи таблиці витрат-випуску та перехресну матрицю ВНОК).

У Європейському Союзі країни-члени ЄС зобов'язані розробляти її згідно з регламентом ЄСР, і за допомогою такої матриці можливо буде визначати обсяги, пов'язані з туризмом.

Тим не менш, навіть тоді, коли система національних рахунків ще не повністю розроблена, дуже важливо визначити мінімальну частку ВНОК за видами продукції, оскільки ця інформація необхідна для отримання повної картини економіки.

3.3.3.2. ВНОК у методиках ДРТ.

Постановка питання стосовно ВНОК у ДРТМР виходить зі схеми, подібної до тої, що схвалена для інших елементів попиту (таких, як споживання) і складається з трьох етапів:

- Перше: ідентифікація товарів виробничого призначення, які найчастіше використовуються у наданні послуг (або постачанні товарів) туристам.
- Друге: після ідентифікації активів необхідно відокремити їх частину або частку, яка відноситься до туристського попиту (припускається, що вона виключена з ВНОК).

ДРТМР визнає, що усі ці завдання пов'язані з важливими концептуальними і методологічними проблемами: *ідентифікація товарів виробничого призначення, їх придбання і виробництва, що відносяться до потреб відвідувачів з метою їх кваліфікації як туристичного валового нагромадження основного капіталу*

²³ Поняття, близьке до поняття "установа"

²⁴ Регламентом ЄСР встановлено, що європейські країни зобов'язані заповнити цю таблицю до кінця 2002 р.

виявляється складною (...) А після ідентифікації цих факторів туристичного валового нагромадження основного капіталу, що мають певні зв'язки з пропозицією туризму, визначення частки від загального показника зайнятості, пов'язаної з цією пропозицією (що може надати інформацію для визначення частини цієї статті, що відноситься до туризму) є не менш складним.

В якості підходу, що сприятиме досягненню обох цілей, ми пропонуємо таблицю, схематично зображену нижче, яка фактично є своєрідною адаптацією того, що в попередньому розділі було згадано, як перехресна таблиця продуктів/видів економічної діяльності, але в даному випадку, вона адаптована для сфери туризму.

Таблиця 9. Валове нагромадження основного капіталу за видами економічної діяльності: пропозиція ДРТМР

	Види діяльності, характерні для туризму			Інші види	Всього по економіці
	Готелі та аналогічні заклади	Ресторани та аналогічні заклади	...		
А. Вироблені нефінансові активи					
А.1 Основні матеріальні активи: засоби розміщення, інші споруди, обладнання, ...					
А.2. Основні нематеріальні активи			(1)		
В. Поліпшення земель, що використовуються у туристичних цілях					
Всього					

Можна помітити, що ідентифіковані продукти – ті, які, як правило, мають велику значимість для розвитку видів діяльності, характерних для галузі туризму: будівництво, пов'язане з розміщенням туристів (готелі), надання основних послуг для туризму (бари і ресторани), засоби виробництва та інфраструктура, що сприяють перевезенню пасажирів (матеріали для різних видів транспорту, елементи інфраструктури, такі як дороги, аеропорти, ...) ²⁵.

У стовпцях представлено різні блоки. Перший блок включає в себе придбання за вирахуванням вибуття кожного з видів діяльності, характерних для туризму; за ним йдуть два стовпці, які включають лише придбання за вирахуванням вибуття активів туристичного характеру державними органами і рештою галузей, останній стовпець містить підсумок по кожному виду придбаних товарів виробничого призначення.

В зв'язку з практичними і концептуальними труднощами у вимірюванні ВНОК туризму, на даний момент ВТО відводить цій операції другорядну роль.

У сфері функціонального аналізу валового нагромадження основного капіталу державних органів існують концептуальні та обчислювальні труднощі, а також брак досвіду; наприклад, бракує досвіду у визначенні обсягу інвестицій державних органів у туризм, оскільки в більшості випадків вигодами від цих інвестицій користується широкий загал.

3.3.3.3 Методика, використана у ДРТІ

²⁵ Методика ДРТМР містить достатньо детальний опис типів активів, які слід включати до кожної категорії

За визначенням, інвестиційні витрати можуть бути здійснені тільки виробничими одиницями, оскільки капітал вважається фактором виробництва, метою якого є сприяння забезпеченню товарами і послугами. Однак, хоча відвідувачі не можуть здійснювати такі витрати, існує зв'язок між ними і капіталом. Відвідувачі використовують ці товари виробничого призначення у своїх подорожах або безпосередньо (готелі, літаки, дороги ...) або непрямим чином (електронна інфраструктура, яка дозволяє здійснювати бронювання, ...).

Коли відвідувачі здійснюють витрати під час відрядження, вони також опосередковано сплачують частину цих засобів виробництва: амортизація цих активів входить у вартість послуг, встановлену постачальником. Тим не менше, ця вартість користування товарами виробничого призначення не може бути ідентифікована відвідувачами. Розрізняють два види витрат у зв'язку з характеристиками самих товарів:

- Витрати на товари виробничого призначення, здійснені так званими видами діяльності, характерними для туризму (готелі, ресторани, транспорт ...). Слід окремо зазначити, що ці товари виробничого призначення тісно пов'язані з відвідувачами і витрати на ці товари буде покладено галузями-виробниками на користувачів шляхом включення у ціни.

- Інфраструктура колективного користування. Подорож передбачає використання великої транспортної інфраструктури: доріг, аеропортів, залізничних станцій та ін... Характерними особливостями цих товарів є те, що вони можуть бути використані для інших цілей, відмінних від туризму і в більшості випадків будуються та керуються державними органами. Фактично, їх вартість настільки висока, що вони не можуть існувати без ініціативи державних органів або хоча б без фінансової допомоги. Тим не менше, приватні компанії останнім часом почали брати участь у будівництві та експлуатації великих об'єктів інфраструктури в результаті останньої загальноєвропейської тенденції до роздержавлення. У цю другу групу також можуть бути включені музеї та інші культурні цінності.

Очевидно, що ВВП економіки в рік t включатиме в себе будівництво готелів; але решта років життєвого циклу готелю жодним чином не позначатиметься на ВВП. Таким чином, можемо припустити, що для оцінки економічного впливу туризму інвестиція в готель буде зафіксована у рік його побудови; проте, виникає додаткове питання щодо визначення частки у загальному обсязі інвестицій в новий готель яка має бути віднесена до туризму.

Відповідь на це питання має полягати в ступені, в якому готель використовується відвідувачами, які знаходяться за межами їх звичайного середовища. У випадку з готелем, частка, що стосується туризму, буде дуже значною, у багатьох випадках, вона становитиме практично сто відсотків: таким чином, загальна вартість будівництва готелю може бути записана у валові капіталовкладення, пов'язані з туризмом (а, отже, і частка туризму у ВВП) за рік t .

Отже, якщо ви маєте матрицю ВНОК, як у випадку з Іспанією, по продуктах і галузях, то частку, пов'язану з туризмом, можна отримати дуже легко, наносячи на матрицю процент виробничої туристичної діяльності, тобто, виходячи з припущення, що частка інвестицій в туризм в загальному обсязі інвестицій збігається з часткою виробничої туристичної діяльності у загальному обсязі

виробництва. Коротше кажучи, оскільки оптимального рішення не існує, пропонується простий і досить прагматичну альтернативу, що ґрунтується на решті розрахунків, що здійснюються в рамках ДРТ. Слабким місцем цієї процедури з концептуальної точки зору є не що інше, як можлива відсутність взаємозв'язку між витратами на ВНОК і значимістю туризму у певний період часу. Тим не менш, цей прагматичний підхід може бути початково використаний для розробки ДРТ.

3.3.4 Туристські потоки з рештою світу

Для оцінки споживання, пов'язаного з в'їзним і виїзним туризмом, в пілотній версії була використана інформація, представлена у платіжному балансі Іспанії, а саме два розділи:

- Розділ "Туризм і подорожі"
- Розділи, що стосуються перевезень та супутніх послуг

Основні їх риси розглянуті нижче у відповідних параграфах. Тим не менш, видається необхідним зробити короткий коментар до змін, нещодавно внесених до цих статистичних досліджень, і його наслідки для ДРТІ.

Статистика платіжного балансу стала основним джерелом інформації для оцінки операцій, відображених у розділі "Решта світу" національних рахунків.

Концептуальною основою для розробки цієї статистики є п'ята редакція Посібника з платіжного балансу, опублікована Міжнародним валютним фондом (МВФ), яка замінює попередню редакцію (четверта редакція Посібника з платіжного балансу опублікована в 1977 р.) з метою адаптації його рекомендацій до сучасних міжнародних економічних відносин. Ця методика, прийнята у всьому світі, визначає основні принципи, яких мають дотримуватися країни при розробці своїх платіжних балансів, і встановлює правила, поняття, класифікації та умови, що забезпечують порівнянність результатів у міжнародних масштабах.

У рамках ЄС запропоновані МВФ рекомендації були пристосовані до особливостей держав-членів і самого ЄС. У цьому зв'язку важливо підкреслити ті зусилля, що в даний час здійснюються національними експертами під координацією Євростату, з метою розробки узгодженої та послідовної методики, яка дозволить у найближчому майбутньому розробити платіжний баланс, відповідний зоні євро.

Однак, в Європі було встановлено мінімум, який звільняє респондента від обов'язку повідомляти про призначення операції та країну призначення стосовно усіх трансакцій, сума яких не перевищує такого мінімуму. Останнім часом цей мінімум було підвищено - у січні 2001 року він становив 12 500 євро, а на сьогодні він становить 3000 Євро. Підвищення цього мінімуму щодо платіжного балансу, а, отже, й на систему національних рахунків, ускладнює правильне віднесення до відповідної статті і країни - партнера операцій, за якими сума не перевищує цього мінімуму.

На метод оцінки туризму вплинули не лише підвищення мінімуму, але й введення в обіг Євро, що викликає необхідність розробки спеціальної анкети (див. Додаток 1 EGATUR) для збирання необхідної інформації.

3.3.4.1 Туризм і подорожі

У цю концепцію включено надходження і платежі, що походять від витрат подорожуючих іноземців в Іспанії або іспанців за кордоном під час поїздок з будь-якою метою (відпочинок, освіта, охорона здоров'я, службові справи, культура, ...).

Доходи – грошові надходження резидентів, які здійснюють продаж подорожуючим нерезидентам наступних товарів і послуг: розміщення (готелі, пансіони, кемпінги, ...), продукти харчування та напої, внутрішні перевезення, культурні та розважальні послуги, сувенірна продукція для особистого користування подорожуючих..., включаючи плату за навчання і матеріали для студентів; а також госпіталізацію, медичні консультації, лікарські засоби для подорожуючих з метою лікування. Ці доходи можуть отримуватися з нерезидентів резидентом, який здійснює продаж товарів і послуг, або посередницькими установами, що надають туристичні послуги (туристичні агентства, туроператори, ...), до, під час або після надання послуги або продажу товарів, готівкою, за допомогою кредитних карток, дорожніх чеків, банківських переказів або будь-яким іншим способом. Вони також можуть бути здійснені безпосередньо подорожуючим нерезидентом або посередницькими установами, що надають туристичні послуги (туристичні агентства, туроператори, ...).

Платежі – це витрати, що здійснюються подорожуючими резидентами за товари і послуги, перелічені у попередньому абзаці, придбані під час поїздки за кордон. Вони можуть бути здійснені подорожуючими резидентами, до, під час або після поїздки готівкою, кредитними картками, дорожніми чеками, банківським переказом або будь-яким іншим способом, безпосередньо або через посередницькі установи - резидентів, що надають туристичні послуги.

Варто зазначити, що з цієї категорії виключаються: перевезення пасажирів – нерезидентів за межами країни транспортними компаніями – резидентами, і пасажирів – резидентів транспортними компаніями – нерезидентами за межами країни резидентства компаній, які відносяться до кодів транспортної статистики відповідно до типу (повітряний, морський та ін.), купівля і продаж товарів, що є комерційним вантажем (автомобілі, товари, придбані під час відрядження за рахунок компанії, яку представляють подорожуючі, ...), які повинні відноситися до відповідної категорії товарів. Втім, повністю включаються доходи і платежі, що походять від морських подорожей.

3.3.4.2 Пасажирські перевезення

Хоча цей коментар є загальним, існують спеціальні розділи для кожного з видів транспорту (повітряний, морський, залізничний, автомобільний).

Тут у якості доходів виступають такі, що отримуються від нерезидентів перевізниками-резидентами. Доходи можуть походити безпосередньо від пасажирів-нерезидентів, туристичних посередників або перевізників-нерезидентів, які здійснюють продаж квитків перевізників-резидентів нерезидентам.

Сюди не включаються перевезення пасажирів-нерезидентів, що здійснюються компаніями-резидентами в межах країни, які включаються у статистичний код "Туризм і подорожі (доходи)".

До платежів відносяться витрати, здійснені резидентами на користь перевізників-

нерезидентів. Оплата може здійснюватися безпосередньо пасажирями-резидентами, туристичними посередниками або перевізниками-резидентами.

Сюди не включаються платежі в країні резидентства іноземних компаній, які включаються в статистичний код "Туризм і подорожі (платежі)".

3.3.4.3 Супутні транспортні послуги

Включають в себе розрахунки за послуги, надані на території країни перевізникам-нерезидентам або за кордоном перевізникам-резидентам, пов'язані з навантаженням і розвантаженням вантажів, буксируванням, упаковкою, зберіганням, складуванням, транзитом товарів, а сплату за також митні збори, сприяння навігації, технічне обслуговування, поточний ремонт та миття транспортних засобів та будь-які інші витрати, пов'язані з перевезеннями.

З цього коду виключені (включені в інші пункти платіжного балансу): розрахунки за забезпечення транспортних засобів нерезидентів в Іспанії і забезпечення транспортних засобів резидентів за кордоном, (паливо, продовольчі товари, та ін), розрахунки за ремонт транспортних засобів.

Існують спеціальні рубрики для додаткових послуг по кожному з видів транспорту (повітряний, морський, залізничний, автомобільний).

3.4 ОБЧИСЛЕННЯ ЗМІННИХ ПРОПОЗИЦІЙ: ХАРАКТЕРНІ ПРОДУКТИ І ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ

3.4.1 Попередній відбір характерних продуктів і видів діяльності у ДРТ Іспанії.

У наступній таблиці зібрано перелік типових продуктів, використаних у цій першій пілотній версії ДРТІ, в порівнянні з рекомендаціями ДРТ-МР.

Варто звернути увагу на одне розмежування, яке стосується *послуг у сфері культури, розваг і спорту*. Хоча ця перша редакція ДРТ не містить жодних розподілів цих продуктів²⁶, в ній навпаки, є одна відмінність, що має статистичні та методологічні наслідки: вона стосується ринкових послуг з одного боку та неринкових послуг – з іншого. Тут слід дотримуватися критеріїв, встановлених СНР Іспанії, яка встановлює такі розмежування, що дозволяє, серед інших переваг, віднести кожен з цих категорій до двох різних типів виробників: одиниць, що підпорядковуються державним органам, (неринкові) та одиниць, що підпорядковуються приватному сектору.

Сюди включається також категорія публічних послуг, пов'язаних з туризмом. Вона відповідає цілком конкретній категорії у класифікації продуктів (див. таблицю 10 вище). З точки зору природи продукту здається, що він, безсумнівно, відповідає умовам, встановленим для його віднесення до продуктів, характерних для туризму. Втім, в зв'язку з їх *колективним* характером виникає питання: чи мають бути ці послуги включені в ДРТ, з огляду на застереження, що містяться у міжнародних методиках. Але ця дискусія не має сенсу у випадку Іспанії, в якому, як уже говорилося, було вирішено включити їх у допоміжний рахунок.

У кінцевому рахунку, класифікації продуктів і видів діяльності, що використовуються в ДРТІ, є результатом поєднання трьох видів критеріїв:

²⁶ Буде включено у наступних редакціях

1 Рекомендації типової міжнародної методики ДРТМР щодо продуктів та видів діяльності, характерних для туризму.

2 Особливості і потреби туристичної системи Іспанії.

3. Можливості джерел вихідної інформації і, зокрема, моделі "витрати-випуск" (в основному з таблиць витрат/випуску), на яких базується ДРТІ.

Таблиця 10. Перелік продуктів, характерних для туризму, що використовується у ДРТІ.

Вид продукту за ДРТІ	Відповідник ДРТМР
Продукти, характерні для туризму	
<i>Послуги розміщення</i>	
Готелі та аналогічні заклади	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги оренди нерухомості	Те ж саме, що у ДРТМР
Громадське харчування та продаж напоїв	Те ж саме, що у ДРТМР
<i>Послуги пасажирського транспорту</i>	
Послуги автомобільного транспорту	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги водного транспорту	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги повітряного транспорту	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги турагентів	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги допоміжної транспортної служби	Те ж саме, що у ДРТМР
Оренда транспортних засобів	Те ж саме, що у ДРТМР
Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	У ДРТМР окремо виділено дві категорії: послуги у сфері культури з одного боку, і послуги у сфері дозвілля та спорту – з іншого
Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Відсутній поділ на ринкові та неринкові послуги
Послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	Включає колективні послуги державних органів, що стосуються управління у сфері туризму. Ця категорія відсутня у ДРТМР.
Продукти, нехарактерні для туризму	
Товари	Товари, придбані відвідувачами
Торговельні націнки на товари	Націнки у торгівлі та транспорті, пов'язані з товарами, придбаними відвідувачами. У ДРТМР ця категорія відсутня.
Інші продукти	Інші продукти (здебільшого послуги), не включені до попередніх категорій. Може відповідати двом категоріям ДРТМР: "Послуги технічного обслуговування та ремонту пасажирських транспортних засобів" (включені у ДРТМР у категорію "Транспорт") та категорія "Різні послуги у сфері туризму", яка, в свою чергу включає в себе категорії "послуги у сфері фінансів і страхування", "інші послуги оренди" та "інші послуги у сфері туризму".

У наступній таблиці наведено зв'язки між видами діяльності, використаними у ЛРТ Іспанії, та їх порівняння з рекомендаціями ДРТМР.

Таблиця 11: Перелік видів діяльності, характерних для туризму у ДРТІ

Вид діяльності за ДРТІ	Відповідник ДРТМР
Готелі та аналогічні заклади	Те ж саме, що у ДРТМР
Оренда нерухомості	Те ж саме, що у ДРТМР
Ресторани та аналогічні заклади	Те ж саме, що у ДРТМР
Автомобільний транспорт	Те ж саме, що у ДРТМР
Залізничний транспорт	У ДРТМР виділено окрему галузь, що надає саме <i>послуги пасажирського залізничного транспорту</i> . В Іспанії збираються загальні дані про одиниці, що функціонують у цьому виді транспорту. (Див. коментарі нижче).
Водний транспорт	Те ж саме, що у ДРТМР
Повітряний транспорт	У ДРТМР виділено окрему галузь, що надає саме <i>послуги пасажирського повітряного транспорту</i> . В Іспанії збираються загальні дані про одиниці, що функціонують у цьому виді транспорту. (Див. коментарі нижче).
Послуги турагентів	Те ж саме, що у ДРТМР
Послуги допоміжної транспортної служби	У ДРТМР виділено окрему галузь, що надає саме <i>допоміжні послуги повітряного транспорту</i> . В Іспанії збираються загальні дані про одиниці, що функціонують у цьому виді транспорту. (Див. коментарі нижче).
Оренда транспортних засобів	Те ж саме, що у ДРТМР
Ринкова діяльність у сфері культури, дозвілля та спорту	У ДРТМР окремо виділено дві категорії: послуги у сфері культури з одного боку, і послуги у сфері дозвілля та спорту – з іншого. Однак поділ на ринкові та неринкові послуги відсутній
Неринкова діяльність у сфері культури, дозвілля та спорту	

Слід також стисло зупинитися на цьому описі та його значенні.

Як зазначено у Додатку 2, присвяченому визначенням у системі національних рахунків, поняття "*індустрія*" або "*вид економічної діяльності*" відображає сукупність усіх виробничих одиниць, які займаються одним видом діяльності. Наприклад, вид діяльності "*Готелі та аналогічні заклади*" об'єднує одиниці, основним видом діяльності яких є надання послуг розміщення. Основним критерієм для визначення *виду діяльності*²⁷ є продукт цього виду діяльності, тобто основним продуктом або спеціалізацією готелів є надання послуг розміщення. Однак, ці виробничі одиниці з одним напрямком спеціалізації можуть здійснювати й іншу діяльність, яка має другорядне значення.

В рамках ДРТ ця дискусія має серйозні розходження, які, на жаль, не приймалися до уваги під час складання переліку видів діяльності, характерних для туризму. Фактично, коли йдеться про розгляд з точки зору індустрій або видів економічної діяльності, то основною метою є здійснення для цих одиниць аналізу структури поточних витрат та капіталу.

В зв'язку з цим, в Іспанії реалізується визначення видів діяльності, у якому ці фактори беруться до уваги, і яке має значні відмінності від визначень ДРТМР, які:

²⁷ Хоча цей критерій не єдиний. Також враховуються: використані технології, призначення продукту та ін. Наприклад, див. методичні рекомендації CNAE93 (видання НІС).

- рекомендували специфічний вид діяльності, який відображав перевезення (міжміські) пасажирів залізничним транспортом. Однак, у випадку Іспанії основна частка послуг залізничних перевезень (міжміських), як пасажирських, так і вантажних, надається, принаймні дотепер, підприємством державного сектору. Тому, у ДРТІ вирішено взяти загальний показник виду діяльності або галузі, що займається цим видом перевезень; а оскільки визначення вартості кожного з компонентів (пасажирських чи вантажних) має скоріше аналітичний, ніж фактичний характер, необхідно зберігати хоча б мінімальну придатність інформації для статистичних цілей.

- такий самий підхід було застосовано до повітряного транспорту, при цьому у даному випадку перевагою є те, що частина доходів, що відноситься до вантажних перевезень, є зовсім незначною по відношенню до пасажирських перевезень.

3.4.2 Загальні методологічні аспекти: рахунки виробництва і використання видів діяльності, характерних для туризму.

Характеристика виду діяльності дається на основі складання рахунків виробництва і використання (подробиці цих рахунків наведено у Додатку 2 до цього видання) видів діяльності, характерних для туризму. Це означає, що слід враховувати наступні змінні:

- Виробництво. Для того, щоб мати можливість розробити усі елементи, які складають ДРТ, необхідно розробити оцінку виробництва у видах діяльності, характерних для туризму. Ця змінна повинна оцінюватися у дезагредованому виді, за видами продуктів, ідентифікуючи характерні продукти, оскільки сприяє всьому процесу складання ДРТ, як сукупності взаємопов'язаних елементів.
- Проміжне споживання. Для видів діяльності, характерних для туризму, з метою об'єктивного вимірювання ВДВ, достатньо мати агреговане вимірювання, однак ДРТМР ставить також питання про дезагрегацію цієї змінної за видами продуктів.
- Оплата праці штатних працівників. Передбачає підрахунок витрат на персонал з різноманітними елементами, і повинен обов'язково містити оцінку рівня зайнятості.
- Зайнятість у туристичній індустрії.
- Інші податки за вирахуванням субсидій на виробництво.

Варто зазначити, що на початку для обчислення рахунку використання дуже важливо отримати *інші податки (за вирахуванням субсидій) на виробництво*. Однак, оскільки кінцевою метою ДРТІ є отримання показників внеску туризму у ВВП в ринкових цінах, необхідно передбачити визначення обсягів усіх видів податків, що відносяться до попиту на туристичні продукти.

Для обчислення цих змінних слід виходити з оцінок, що містяться у таблицях "витрати-випуск" ДРТ, втім, необхідно також виконати додаткову роботу з отримання інформації для пристосування даних СНР до розподілу згідно з

вимогами допоміжного рахунку. Далі викладено спеціальні методики, що використовуються для оцінки основних видів діяльності і продуктів.

3.4.3. Джерела інформації і методи для основних продуктів і видів діяльності

3.4.3.1 Готелі та аналогічні засоби розміщення

У рамках ДРТ оцінка базується на таких самих джерелах, які використовуються для оцінки бази 95 системи національних рахунків Іспанії. Тут варто говорити про джерела, що містять грошові показники, і джерела, що стосуються потоків подорожуючих і наповнюваність готелів.

Серед перших варто відмітити економічні дослідження НІС (див. Додаток 1), які зараз увійшли до складу Дослідження ринку послуг. Особливо важливим є *спеціальний модуль* послуг розміщення, включений у це дослідження, у якому закладам розміщення пропонується надати інформацію про обсяги виробництва за видами послуг (розміщення, харчування та ін.), і витрати, пов'язані з цим виробництвом.

З іншого боку, оскільки оцінки у цій пілотній версії стосуються 1996 року, було використано інші джерела, як, наприклад, *Дослідження структури закладів розміщення 1996 р.*, виконане НІС, у якому з'ясовувалося, чи можуть підприємства, основним видом діяльності яких є надання послуг розміщення з рестораном чи без нього, розвивати інші другорядні види діяльності. Вивчено наступні змінні: зайнятий персонал, загальний обсяг придбаних товарів і послуг; витрати на персонал; обсяги реалізації; валове нагромадження основного капіталу тощо. Деталі цього дослідження наведено у Додатку 1.

Було використано також джерела інформації самого готельного сектору (щорічні звіти, підготовлені приватними консультантами).

Серед досліджень потоків варто згадати *Дослідження наповнюваності туристичних закладів* (готелів та аналогічних засобів розміщення), виконане НІС. Мета цих досліджень – визначити обсяг пропозиції або внеску засобів розміщення туристів та ступінь їх наповнюваності. Воно виконується щомісяця у всіх відкритих закладах у кожній провінції, крім випадків, коли кількість закладів є досить великою для того, щоб зробити вибірку (дослідження готелів, а у деяких провінціях – туристичних апартаментів та засобів розміщення сільського туризму). Деталі цих досліджень наведено у Додатку 1.

Оцінка діяльності з розміщення у рамках ДРТ базується на тих самих критеріях, що й система національних рахунків Іспанії, тому немає потреби переглядати методики СНР з метою їх узгодження зі схемою ДРТ.

3.4.3.3. Пасажирські перевезення

3.4.3.3.1 Загальний коментар: Основні використані джерела інформації

Основними джерелами статистичної інформації, використані в процесі оцінки, були (див. п. 3.3.2) дослідження (економічні і потоків) пасажирських перевезень (НІС) та інших додаткових потоків: Дослідження туризму в органах державної служби 1996 р. (НІС); спеціальне дослідження іспанських судновласників 1995 та 1996 років

(Головне управління національних рахунків, НІС), спеціальні анкети, розроблені Головним управлінням національних рахунків і призначені для основних підприємств, що працюють у цій галузі і є, практично, монополістами: RENFE, Iberia та ін.; звіти основних організацій та підприємств, що працюють у транспортній галузі, у т.ч. Іспанська служба аеропортів і диспетчерів (AENA), державні порти, товариства концесіонерів національних автомобільних доріг, RENFE, Iberia, AVIACO та ін.

Методологічна складність, з якою стикається оцінка продуктів і видів економічної діяльності у ДРТ, полягає у виділенні окремо пасажирських і вантажних перевезень. Що стосується продуктів, то труднощів тут менше, оскільки інформація з системи національних рахунків дозволяє виділити послуги, призначені для пасажирів.

Однак, для різних видів транспорту використано різні методи оцінки. Повітряний і водний транспорт викликають небагато проблем, тому що базові оцінки дозволяють провести різницю між пасажирськими і вантажними перевезеннями.

Як залізничний, так і автомобільний транспорт викликають однакові проблеми під час визначення продукту перевезень та частки, що стосується туризму, яка є об'єктом конкретного процесу оцінки в рамках ДРТ.

Перевезення пасажирів автомобільним транспортом можна визначити більш адекватно, якщо правильно розбити різноманітні послуги, які складають продукт. Послуги інших видів наземного транспорту з класифікатора CN. У цьому випадку, виходячи з наявних джерел, було здійснено оцінку наступних складових частин: послуги автомобільного пасажирського транспорту, послуги міського транспорту, послуги метрополітену, послуги таксі, послуги перевезення товарів і послуги трубопровідного транспорту.

Що стосується визначення видів діяльності, то проблеми тут значно більші, як вже зазначалося у п. 3.4.1:

У деяких видах транспорту наявні дані не дозволяють ідентифікувати виробничі структури, характерні для пасажирських і вантажних перевезень. Це відбувається з повітряним та залізничним транспортом, оскільки розділи системи національних рахунків відображають діяльність великих підприємств (державних або прирівняних до державних), що не дозволяє досить обґрунтовано провести різницю між виробничими структурами та/або витратами за кожним видом транспорту (пасажирського і вантажного).

Тому у ДРТ вирішено не виділяти характерні підгалузі з перевезення пасажирів, а взяти цифри з розділів системи національних рахунків, що стосуються загальних показників транспорту по кожному з відповідних видів. Тим не менше, у якості нюансу, що зменшує важливість такого підходу, у випадку повітряного транспорту слід відзначити залишковий характер вантажних перевезень.

3.4.3.3.2 Розподіл доходів від туризму в залізничному транспорті

В Іспанії більша частина діяльності у цій галузі здійснюється компанією RENFE, у якої запрошувалася додаткова інформація з метою оцінки частки доходів від туризму.

З усіх підрозділів, що входять до складу RENFE, чотири здійснюють залізничні перевезення пасажирів: далекого прямування, швидкісні, регіонального та приміського сполучення.

RENFE готує звіти про прибуток (за вирахуванням субсидій) для кожного з підрозділів, які дають змогу з'ясувати доходи кожного з чотирьох типів ліній. Для розподілу цих доходів надає наступні додаткові відомості.

Швидкісні: результати щорічного дослідження, проведені по RENFE щодо мотивів поїздок.

Регіональні: відсоток доходу, розподілений за різними видами продуктів, які відповідають різним тарифам, що до них застосовуються.

Приміські: обсяг доходів і кількість поїздок, розподілені за різними видами продуктів, які, як і в попередньому випадку, відповідають різним тарифам.

i) Оцінка частки туризму для кожного напрямку.

Для кожного з напрямків на основі наявної інформації були зроблені наступні припущення.

Далекого прямування: за визначенням більшість з цих маршрутів можна розглядати як туристичні. Тим не менш, є поїзди, що прямують цими маршрутами між сусідніми станціями, тобто використовуються не з туристичною метою. В очікуванні подальших досліджень частку туризму у загальному обсязі діяльності за цим напрямком наразі прийнято за 90 відсотків.

Швидкісні: дослідження, виконані RENFE, дозволяють отримати дані про розподіл доходів залежно від мотивів поїздок: професійних, службових, туристичних, сімейних та ін. За 1995, 1996 і 1997 роки не існує відмінностей між професійними та службовими мотивами. Службовими вважаються мотиви, за якими здійснюються поїздки між будинком і місцем роботи, в той час як професійними вважаються мотиви, за якими здійснюються поїздки, пов'язані з виконанням роботи. У цьому випадку лише професійні мотиви можна розглядати, як не туристичні. Оскільки дані за 1995 рік відсутні, вважається, що розподіл між професійними та службовими мотивами з часом залишається незмінним.

Регіональні. Інформація, надана цим підрозділом, дозволяє розрізняти велику кількість видів поїздок. Деякі з них – "молодіжна картка", "золота картка", "велика родина", "дитячі" та "студентські" фактично не є різними продуктами, а лише знижками на звичайні тарифи, які надаються у відповідності з віком або станом пасажирів. Місячний абонемент дає право на здійснення двох поїздок на день протягом місяця у визначеному напрямку. Регіональний абонемент діє протягом десяти поїздок в одному напрямку. За такими характеристиками ці два види абонементів вважаються нетуристичними, а решта - туристичними.

Приміські. У цьому випадку наявна інформація щодо доходів і поїздок за видами продукту, за винятком комбінованого абонементу Мадрида і студентського проїзного, у яких кількість поїздок невідома. Особливості цих продуктів:

- *Проїзний Bonotren:* абонемент на 10 звичайних поїздок: існує лише на напрямках, де відсутні спеціальні тарифи на проїзд в обидва боки.

- Абонемент на проїзд громадським транспортом у Мадриді: дійсний протягом календарного місяця або року, використовується щоденно, кількість поїздок – необмежена; крім поїзда, може використовуватися на будь-якому іншому виді громадського транспорту у муніципалітеті. Вартість абонементу залежить від відстані, на які дозволено проїзд; отже, можна вважати, що ці доходи відповідають звичайним переміщенням з не туристичних мотивів.

- *Річні, місячні і квартальні абонементи:* залежно від виду абонементу дозволяють здійснювати дві поїздки на день, або необмежену кількість поїздок протягом терміну дії абонементу. Ціна встановлюється в залежності від зони (відстані).

Підрозділ приміських перевезень надав додаткову інформацію про використання продуктів за днями тижня у 1999 році. З наданої інформації можна зробити висновок, що використання різних абонементів помітно зменшується у вихідні дні. Квитки в обидва боки майже не використовуються тому, що лише у регіоні Валенсії вони діють по суботах і у свята.

Більш складно визначити типи пасажирів, що користуються абонементом на 10 поїздок (з урахуванням тарифів приміських мереж, абонемент є дешевшим, ніж звичайний квиток, коли щомісяця здійснюється більше 6 поїздок, але також дорожчим, ніж місячний абонемент, коли кількість поїздок не перевищує 35 (середня кількість). Цю ситуацію можна пояснити, в першу чергу, поїздками зі службових мотивів, які в принципі вважаються не туристичними поїздками, а решта продуктів – туристичними.

Інформація про доходи від міських та міжміських перевезень інших залізничних перевізників була порівняна з доходами приміського транспорту, при цьому туристичні та не туристичні доходи розподілилися за такими ж відсотками, як і доходи цього підрозділу RENFE від міжміських та регіональних перевезень.

II) Розподіл доходів і субсидій.

Були отримані показники пов'язаних з туризмом послуг для кожного типу перевезень відповідно до припущень та інформації, зазначених у попередньому розділі.

Насамкінець, необхідно виконати розподіл субсидій. Відомий загальний обсяг субсидій залізничних компаній, але неможливо виокремити суми для кожної з компаній. Але якщо зберігається співвідношення даних дослідження пасажирських перевезень, то 95 відсотків субсидій отримує RENFE, і тому ці дані розглядатимуться, як такі, що повністю відносяться до цієї компанії, щодо якої наявна більша частина інформації. Субсидії RENFE діляться на декілька категорій:

- субсидії на виконання завдань, встановлених договором управління інфраструктурою.
- субсидії на виконання державних контрактів (місцеві і регіональні перевезення)
- субсидії на виконання завдань, поставлених у плані розвитку трудових ресурсів.
- субсидії, отримані з регіонів на підрозділ регіональних перевезень
- субсидії, на виконання плану підвищення ефективності, спрямовані на покриття збитків.

Субсидії розподілено за наступними критеріями: ті, що належать до державних контрактів про надання послуг між приміськими та регіональними підрозділами; отримані з регіонів повністю на регіональні підрозділи; субсидії на управління інфраструктурою у всіх підрозділах транспорту (у тому числі вантажних); субсидії на виконання плану підвищення ефективності для транспортних підрозділів, включених у цей план (далекого сполучення, швидкісних та вантажних).

Зрештою, щоб виділити частину субсидій, яка стосується туризму, ця сума була розподілена в таких самих пропорціях, що й у випадку з підрозділами далекого прямування, швидкісних та регіональних сполучень. Для приміських сполучень використано інформацію про доходи та поїздки у розрізі продуктів, з урахуванням існуючої різниці цін та з віднесенням до кожного продукту суми субсидій, що дорівнює різниці між фактичною ціною та ціною з урахуванням субсидій, наданих цьому підрозділу.

3.4.4 Послуги туристичних агентств і туристичні пакети

3.4.4.1 Попередні аспекти в ДРТ і ЄСР95

Основний принцип, який слід виділити у цьому виді послуг, полягає в тому, що вони є посередницькими послугами між економічними агентами, які здійснюють поїздки (домогосподарства чи підприємства) та постачальниками продуктів, пов'язаних з цими поїздками (компаній, які надають послуги перевезення, розміщення, ...). Такі посередницькі послуги зазвичай оплачуються за допомогою націнок, що нараховуються на вартість послуг.

Процес посередництва може стосуватися придбання будь-яких чітко визначених послуг (авіаквитки або проживання в готелі) або комплексу послуг, які купуються сукупно та неподільно, як свого роду глобальний продукт під назвою *турпакет* (ТП) (включає низку продуктів, які купуються одночасно, причому покупець не має можливості виділити частини, що відповідають тій чи іншій послугі).

Турпакет зазвичай включає в себе послуги перевезення, а також одну або декілька наступних послуг: розміщення, харчування, екскурсії по визначних пам'ятках, розважальні та інші послуги, яких потребує відвідувач, а також самі послуги туроператора. У більшості випадків відвідувач не довідується про розподіл витрат між його компонентами і не має прямого контакту з постачальниками послуг²⁸. Виходячи з цього, можна виділити два основних види виробників:

- *Роздрібні турагентства*: стали традиційним засобом, з допомогою якого будь-

²⁸ Допоміжний рахунок у туризмі. Методичні рекомендації. (ДРТМР). ВТО, 2000 р.

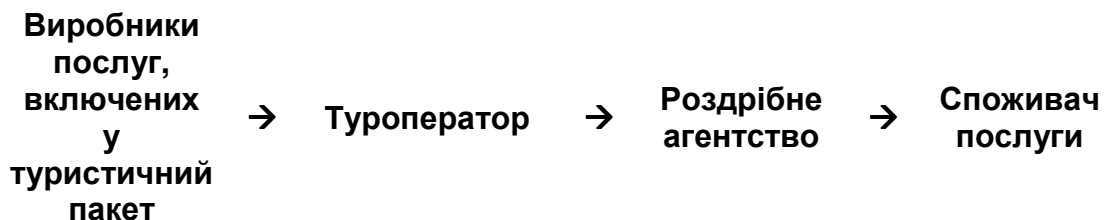
який споживач може придбати продукти, пов'язані зі здійсненням подорожі. Фактично, в стандартній класифікації видів діяльності міститься вимога до роздрібних продавців перебувати в безпосередньому контакті з клієнтами.

- *Туроператори (ТО)*: спеціалізуються на розробці турпакетів на підставі угод з постачальниками.

Таким чином, існують два основних види економічних відносин у придбанні споживчих товарів і турів: у випадку придбання конкретної послуги схема виглядає наступним чином:

У разі придбання туристичного пакету:

Це найбільш поширені типи стосунків між постачальниками і споживачами, але не слід забувати й про багато інших. Наприклад, самі туроператори все частіше продають туристичні пакети самостійно: цьому сприяє розвиток таких систем, як Інтернет, що сприяють розвитку прямих стосунків туроператора і споживачів, зменшуючи роль роздрібної ланки.

Враховуючи важливість турпакетів у здійсненні подорожей, у певних статистичних дослідженнях зібрано загальні дані, начебто йдеться про певний продукт, а не набір продуктів. Це відбувається в класифікації функцій споживчих витрат домогосподарств (COICOP) з метою полегшення відповіді респондентів, але також знайшло своє відображення і у методиках системи національних рахунків. Тут можна згадати про критерії, визначені у ЄСР95, у якому розрізняються два види виробничих одиниць та їх відповідних продуктів:

Виробництво послуг туристичних агентств оцінюється за вартістю послуг, що надаються цими одиницями (винагороди або комісійні), а не за загальною сумою витрат, здійснених подорожуючими. Що стосується виробництва послуг тур операторами, то воно оцінюється за загальною сумою витрат, здійснених подорожуючими. Різниця між ними полягає в тому, що в першому випадку йдеться виключно про посередництво від імені подорожуючого, в той час як послуги туроператорів створюють новий продукт у вигляді путівки (що складається з різних компонентів: перевезення, розміщення та дозвілля), у якій турист не може виділити окремі послуги. ЄСР-95, 3,62.

Таке протиставлення, впроваджене ЄСР95, спирається на статистику, хоча й видається незвичним в рамках загальних норм бухгалтерського обліку: туроператори не перестають бути (з усіма можливими нюансами) посередниками між постачальниками продуктів, що входять до складу ТП (транспортні компанії,

готелі, ...) і користувачами продукту. Як правило, такі користувачі купують ТП через іншого посередника, яким виступає роздрібне туристичне агентство, тобто цей підхід є аналогічним підходу до оптової та роздрібної торгівлі. Насправді ж такі терміни застосовуються навіть у самому туристичному секторі²⁹. Але якщо виробнича діяльність оптової ланки оцінюється за націнкою, то видається парадоксальним застосування у ЄСР95 аналогічного підходу до визначення обсягів валового доходу туроператорів. В методиці ж допоміжного рахунку у туризмі пропонується дотримуватися логіки при оцінюванні виробничої діяльності туроператорів: з одного боку, слід визначити, які послуги включені у ТП, а, з іншого – виробничу діяльність операторів, якою є послуги (посередницькі), що вони надають (розробка та відповідна їм частка, маркетинг ТП), а у грошовому вираженні – націнку, яку вони додають до вартості РТ³⁰:

ДРТ вимагає вивчення всіх компонентів туристичного пакета, у тому числі вартість послуг самого туроператора, як таких, які були б придбані безпосередньо відвідувачами, і передбачає оцінку нетто таких пакетів. (...) У даному випадку туроператор розглядається як особливий вид роздрібного постачальника туристичних послуг. Вартість послуг, яка дорівнює її валовому прибутку, розраховується як різниця між доходом, одержаним тур оператором від продажу туристичних пакетів, і вартості компонентів, у тому числі погоджену комісійну винагороду для туристичних агентств, які продають ці пакети громадянам.

Однак, варто зазначити, що з точки зору статистики і поряд з проблемою застосування націнок, найбільшою проблемою в оцінці цієї діяльності в межах системи національних рахунків є визначення туристичних потоків з закордоном. Дотримуючись суворих критеріїв, встановлених ЄСР-95, правильна оцінка цих послуг повинна включати в себе:

- оцінку зовнішніх потоків ТП (експорт та імпорт).
- оцінку зовнішніх потоків за послугами, що входять у ТП (експорт та імпорт).

У туристичному пакеті, пов'язаному з перебуванням в Іспанії, який споживається нерезидентами і розробляється туроператорами-нерезидентами, послуги, що включені у ТП і надаються іспанськими компаніями (готелі, ...) відноситимуться до експорту послуг, користування якими у країнах призначення вважатиметься проміжним споживанням туроператорів-нерезидентів. Аналогічно, можуть бути віднесені до імпорту послуги, що відносяться до ТП, придбані іспанцями у іспанських туроператорів для поїздок за кордон.

3.4.4.2. Методика оцінки

а) Діяльність роздрібних агентств, як посередників у придбанні специфічного продукту.

Оцінка виробничої діяльності роздрібних турагентств має проблеми, характерні для будь-якої посередницької діяльності, яка отримує дохід від комісійних винагород або відсотків від продажу; очевидно, у таблицях "витрати-випуск" такі операції записані так, начебто споживачі безпосередньо купують послуги, пов'язані з подорожами (перевезення, розміщення та ін.), а з іншого боку – націнки

²⁹ Див. CNAE93 та дослідження тур агентств НІС.

³⁰ *Допоміжний рахунок у туризмі. Методичні рекомендації.* (ДРТМР). ВТО, 2000 р

(виробництво) агентств. Отримання комісійної винагороди за посередництво може відбуватися двома способами:

- у деяких випадках виробнича діяльність відбивається на покупцях продуктів: підприємства встановлюють націнки на вартість послуг. Однак, такі націнки не є явними для покупця, хоча агентства і купують продукти за цінами нижчими, ніж зазначається ними у рахунках, а націнка складає різницю між цінами придбання та продажу.
- в інших випадках роздрібні агентства діють за дорученням підприємств-виробників послуг, які встановлюють комісійну винагороду за розповсюдження своїх продуктів. Найбільш характерним випадком є транспортні підприємства, тут також включено комісію, яку отримують оптовики та тур оператори за комерціалізацію ТП.

З точки зору таблиці випуску, реєстрація цих двох видів комісійних дуже відрізняється: в одному випадку вони записуються як витрати користувачів послуг (проміжне споживання, кінцеві споживчі витрати бо експорт), а в іншому – як проміжне споживання підприємств – виробників.

б) Туристичні пакети і туроператори

Підхід, запропонований у ЄСР95 під час розробки ДРТ, має деякі протиріччя. Фактично, якщо використовувати підхід ЄСР95, то послуги записуватимуться як проміжне споживання туроператорів, які потім *продадуть* споживачам *комплексний продукт "туристичний пакет"*. В свою чергу, підхід, запропонований ДРТМР, передбачає, що продукти записуватимуться як споживання (проміжне або кінцеве) економічних агентів, які дійсно ними користуються. *Націнка* або виробництво туроператорів буде іншим елементом, який купується користувачами.

Тому для складання ДРТ слід виходити з наявних джерел статистичної інформації та даних таблиць "витрати-випуск" системи національних рахунків Іспанії з трансформацією даних, яка забезпечить дотримання структури ДРТ.

Джерелом основної інформації для оцінки діяльності туристичних агентств є Дослідження туристичних агентств НІС, а також деякі інші додаткові джерела. Йдеться про те, щоб на основі даних цих досліджень наблизити основну структуру типового турпакету, який розробляється оптовими турагентствами-резидентами, визначивши таким самим способом обсяги їх виробничої діяльності. Так само йдеться про оцінку посередницьких послуг роздрібних агентств, як у туристичних пакетах, так і в інших послугах, і визначити обсяги їх виробництва.

Брак детальної інформації про зовнішні потоки призвів до того, що у СNE95 прийнято наступні припущення і спрощення:

- Припускається, що усі нерезиденти подорожують за турпакетами, що розробляються туроператорами-нерезидентами, і так само, що ТП, розроблені підприємствами-резидентами, споживаються лише резидентами.
- У відповідності з принципами ЄСР95 оцінюються лише пакети, включені у другу групу, тобто такі, що розроблені агентствами-резидентами і використовуються резидентами в межах даної економічної території. Для зовнішніх потоків прийнято

підхід "*нетто*", тобто, імпортується або експортується лише націнка на ТП (як для турпакетів, розроблених оптовими агентствами-нерезидентами, так для тих, якими користуються резиденти за межами даної економічної території).

- Імпорт та експорт *туристичних* послуг, включених у ТП, вносяться за згодою у два розділи CNE95: імпорт/експорт послуг (пов'язаний з перевезеннями); споживання резидентів у решті світу або споживання нерезидентів на даній економічній території (відносно решти потоків).

Зі сказаного вище випливає, що в принципі підхід, застосований у CNE95 щодо зовнішніх потоків, не викликає проблем сумісності з підходом, запропонованим у ДРТ, оскільки у CNE95 застосовується критерій реєстрації³¹ *нетто*, а у випадку пакетів, придбаних резидентами, йдеться про перехід від оцінки бруто у системі національних рахунків до оцінки нетто у Допоміжних рахунка.

з) Інші продукти і види діяльності.

Слід зазначити, що існують і інші туристичні послуги. Вони включають в себе різні категорії, пов'язані з усім, що може сприяти розвитку туристичної діяльності, в тому числі два основних види послуг: послуги туристичних гідів та інша допоміжна діяльність.

Ефективним або практичним підходом має стати такий, що проводитиме різницю між продуктами і видами діяльності відповідно до структури Таблиці 12, яка відображає наближення діяльності до дійсності.

Таблиця 12. Діюча класифікація, застосована у ДРТ Іспанії(*)

Види діяльності, пов'язані з пропозицією продуктів

Продукти	Турагентства			Діяльність держ. органів
	Туроператори	Турагентства (роздрібні)	Туристичні гідів	
Туристичний пакет	X			
Послуги роздрібних турагентств		X		
Послуги туристичних гідів			X	
Розвиток туризму				X

(*) У таблиці кожен вид діяльності співвідноситься з основним або характерним продуктом, але це не значить, що неможливо здійснювати другорядну діяльність з виробництва інших продуктів.

Турпакет – основний продукт туроператорів. Роздрібні агентства виступають зі своїми типовими послугами, а у третьому блоці знаходяться послуги туристичних гідів. Зрештою, було додано розділ "Розвиток та підтримка туризму", який відноситься до видів діяльності, що здійснюються агентствами, які, як правило пов'язані з державними органами, що займаються розвитком та координацією туристичної діяльності. Як зазначається в інших розділах цієї методики, на варто розглядати діяльність або вид діяльності, як характерні для даного виду послуг, доки неможливо повністю ідентифікувати з економічної точки зору усі організації, що здійснюють ці види діяльності. З точки зору методики, ці продукти не викликають значних проблем з огляду на наявність джерел інформації щодо них.

³¹ З точки зору агрегованих показників ДРТ, підхід CNE95 не позначиться на загальному обсязі національного, виїзного та в'їзного туристського споживання

3.4.5. Оренда нерухомості

3.4.5.1. Критерії та визначення СНР93 та ЄСР95 стосовно обробки даних щодо послуг з оренди нерухомості: послуги реальні та умовні.

Що стосується реальної плати за користування житлом, не існує якихось особливостей її обробки у системі національних рахунків: вона є ринковою операцією між виробником таких послуг, яким може бути товариство або домогосподарство, і їх споживачем, який визначенням є домогосподарством, якщо йдеться про послуги житла³². Особливості існують у концепції обліку житлової нерухомості, яку займають її власники.

Традиційний підхід у системі національних рахунків – відносити умовні послуги, що надаються власниками житла, які його займають, до виробничої діяльності. Підстави для цього неодноразово висвітлювалися в СНР-93 і ЄСР95. Якщо таке віднесення не здійснювати, то це певним чином може викривляти економічну реальність, оскільки власники житла умовно отримують доходи, що дорівнюють фактичній орендній платі, яку інакше їм довелося б сплачувати. Якщо таку виробничу діяльність не оцінювати, то виникають проблеми з економічними вимірюваннями: частка житла, зайнятого їх власниками, може істотно відрізнитися у різних країнах і навіть у різні проміжки часу в межах однієї країни, так що міжнародні і міжчасові порівняння виробництва і споживання послуг домогосподарствами можуть бути спотворені, якщо не враховувати вартості послуг розміщення у власних будинках. (SNA93. п.6.29).

Якщо залишити осторонь статистичні проблеми вимірювання, то облік цього умовного виробництва є простим: він полягає у визначенні обсягу послуг, які відповідають цьому житлу, займаному власниками, і для цього використовується загальний підхід, викладений у методиках обліку, згідно з яким обсяги такого виробництва визначаються за оціночною вартістю оренди, яку за те ж житло сплачував би орендар, беручи до уваги такі фактори, як розташування, зручності на території ... а також розмір і якість даного житла (ЄСР95, п. 3.64) (конкретні процедури вимірювання будуть розглянуті в розділі 3.4.5.2).

Власники житла, які у ньому проживають, вважаються квазі-підприємствами, що виробляють житлово-комунальні послуги. Ці послуги споживаються самим домогосподарством, яке їх виробляє, і тому вони включені у кінцеві споживчі витрати домогосподарств. Вони відносяться до категорії, відомої у системі національних рахунків (ЄСР95/SCN93), як *виробництво для власного кінцевого споживання*, а з точки зору витрат – як *власні кінцеві споживчі витрати*.

Що стосується первинних доходів, які отримуються від цього виробництва, за домовленістю вважається, що отримується валовий операційний прибуток, а не змішаний дохід (оскільки відсутні витрати праці, використовуваної у цьому виробництві). Вони відносяться також до категорії *доходів у натуральній формі*.

Варто зазначити, що цей критерій застосовується для будь-якого засобу розміщення, що використовується у якості звичайного житла домогосподарства-власника, в тому числі й човни, автопричеви, фургони... Можна також згадати, що,

³² Якщо житло використовується для професійних цілей, воно вважатиметься місцезнаходженням підприємства.

оскільки власники, які займають житло, розглядаються як квазі-підприємства, то всі будинки розглядаються в якості основних засобів, а не споживчих товарів.

Особливим випадком, який становить першочерговий інтерес для ДРТ, є додаткове житло, яке знаходиться у власності домогосподарств, яке використовується, наприклад, в цілях відпочинку (житло, розташоване неподалік для використання на вихідні, або житло, розташованих на більшій відстані від звичайного житла, яке використовується протягом тривалих відпусток у певні пори року). У цьому випадку видається можливим застосовувати так самі принципи до решти житла, але, при цьому, очевидно, слід застосовувати критерій тривалості використання, оскільки було б нелогічним оцінювати його так само, як житло звичайного користування.

Іншими особливими випадками, які слід розглядати в контексті ДРТ, є безкоштовне житло і житло, що перебуває у власності нерезидентів. У першому випадку, тобто коли послуги оренди житла надається безкоштовно (або за невелику ціну) варто розрізняти два окремі випадки:

- Якщо йдеться про роботодавця, який надає своє власне житло працівникові, (безкоштовно або за зниженою ціною), різниця між такою орендною платою та порівнянною орендною платою вважається винагородою в натуральній формі, а таке житло перекласифікується з *орендованого житла* на *житло, займане власниками*.

- Якщо йдеться (як це зазвичай буває у випадку з туризмом) про операції між домогосподарствами (наприклад, житло, що здається в оренду за нульовими або дуже низькими цінами родичам або друзям), то теоретично такі операції також повинні оцінюватися: в цій частині безоплатного використання житла збільшиться обсяг умовних доходів від оренди, і паралельно – власні кінцеві споживчі витрати домогосподарств. Однак, як зазначено у розділі 3.4.5.2 цього документа, здається доцільним розробити критерій *раціональності* і статистичного прагматизму та оцінювати лише одну частину цієї статті.

Більш важливим є питання житла, займаного власниками-нерезидентами даної економічної території. Як уже зазначалося в СНР93/ЄСР95, економічні змінні відносяться до *одиниць-резидентів*. Визначено, що інституційна одиниця є резидентом країни, якщо *вона має центр економічного інтересу на економічній території країни* (...) Тобто, місце, у якому або з якого ця одиниця здійснює і має намір продовжувати здійснення економічної діяльності та економічних операцій у певних масштабах, або на невизначений термін, або протягом достатньо тривалого періоду (понад один рік). (ЄСР-95, п.2.07).

Однак, з точки зору ДРТ існує важлива умова про визначення меж поняття "одиниці-резиденти". Сам факт володіння землею або будівлями на економічній території вважається достатнім для того, щоб власник мав центр економічного інтересу на даній території. Цей критерій передбачає, що одиниці, які не є резидентами (відповідно до критеріїв СНР93/ЄСР95), але володіють землею або будівлями, вважаються такими, що начебто передали право власності на активи умовній інституційній одиниці-резиденту даної країни. Ця одиниця розглядається, як така, що начебто контролюється одиницею-нерезидентом³³; тому вважається,

³³ Так само, як і квазі-підприємство вважається контрольованим своїм власником у системі національних рахунків.

що орендна плата, яку сплачують власники землі або будівель, сплачується ними умовній одиниці-резиденту, яка, в свою чергу, перераховує цю плату за оренду майна реальному власнику-нерезиденту.

Зрештою, всі одиниці в якості власників землі та/або будівель на даній економічній території вважаються одиницями-резидентами або умовними одиницями-резидентами (ЄСР-95 п. 2.15) в країні, де вони географічно знаходяться. Тим не менш, для того, щоб цей критерій міг бути застосований, було додано деякі умови: вони можуть бути використані для виробництва лише в країні, в якій вони знаходяться, а їх власники підпорядковуються законам цієї країни. Крім того, такі одиниці-нерезиденти вважаються умовними резидентами, що виступають у якості власників землі або будівель на економічній території країни, але лише стосовно операцій, що здійснюються з такими земельними ділянками або будівлями. Ці критерії з точки зору системи національних рахунків означають, що:

- Визначення обсягів виробничої діяльності, що відповідають цим житловим будинкам або земельним ділянкам, що належать нерезидентам, здійснюватиметься за тими ж правилами, що й для решти активів, належних резидентам. Тобто, не потрібно окремо вимірювати показники для резидентів та нерезидентів, оскільки усі вони є частиною ВВП країни або регіону, де знаходиться ця земля або будівля.

- Однак, як зазначалося в методології національних рахунків (ЄСР-95 п.4.60), *вартість оренди зайнятого власниками житла за кордоном реєструється як імпорт послуг, а відповідний чистий операційний прибуток – як основний дохід, отриманий на території "решти світу"; вартість оренди житла, зайнятого його власниками-нерезидентами, реєструється як експорт послуг, а відповідний чистий операційний прибуток – як основний дохід, виплачений на користь "решти світу".*

Нарешті, зауважимо, що цей критерій в економіці, в свою чергу, має наслідки для визначення обсягів валового нагромадження капіталу, і що будь-яке придбання будівель, у т.ч. житла, вважається таким, що здійснюється резидентами; сюди включається й вищезгаданий випадок *умовних резидентів*.

Зрештою, найважливіший висновок з усіх цих критеріїв і умовностей системи національних рахунків, з якими маємо справу при розробці ДРТ, є наступним: умовність орендної плати за житло, зайняте його власниками на конкретній території, дає змогу не звертати увагу на те, чи є власник резидентом, чи нерезидентом, оскільки всі ці суми орендної плати складають *ВВП, пов'язаний з туризмом* цієї конкретної території.

Зовсім іншим є питання оцінки потоків товарів і послуг з рештою світу, і розрахунку національного доходу країни або регіону, на які, очевидно, значною мірою впливає наявність відповідної кількості житлових будинків, що належать нерезидентам.

3.4.5.2 Методика оцінки для допоміжних рахунків туризму в Іспанії

3.4.5.2.1 Загальні критерії вимірювання в ЄСР-95

Вартість цього виду продукції встановлюється в ЄСР-95 незалежно від його використання, як "вартість оренди за умови, що орендар самостійно платитиме за

таке саме житло, беручи до уваги такі фактори, як місце розташування, розмір і якість самого житла.

Основна проблема в застосуванні цього правила оцінки полягає у тлумаченні прикметника "аналогічні" у випадках з житлом, зайнятим його власниками. На практиці були використані, головним чином, два різних методи для його застосування:

- Самооцінка, яка полягає у внесенні даних про орендну плату, що розраховується самими власниками,
- і
- Метод стратифікації, який полягає в поєднанні даних житлового фонду, розподіленого за різними верствами, з інформацією про орендну плату в кожній верстві.

Другий метод рекомендований Євростатом та ЄСР-95, оскільки цей метод є більш ефективним; основна проблема методу самооцінки полягає в суб'єктивності самої оцінки. Це призводить до виникнення суттєвих неточностей, в зв'язку з недооцінкою або переоцінкою (залежно від обставин) і збільшуватиме похибку у розрахунку ВВП паралельно з часткою житла, зайнятого його власниками. Крім того, навіть у разі зміни обставин малоімовірно, що тенденція похибки вимірювання збережеться з часом.

У методі стратифікації використовується інформація про фактичну орендну плату за житло з метою оцінки вартості оренди всього житлового фонду. Він в основному складається з наступних дій:

- стратифікація житлового фонду, тобто розподіл житла на низку категорій і видів, які мають аналогічну вартість оренди. Наведені вище рекомендації Комісії встановлюють певні об'єктивні характеристики, які можуть бути використані для визначення цих прошарків: характеристики житла (площа, кількість кімнат, об'єктів...) і будівлі (наприклад, гараж, ліфт, басейн, сад ...), тип будівлі (окрема, таунхаус або квартира, архітектура, вік), характеристики навколишнього середовища (міська та сільська місцевість, відстань до економічного центру, дорожня інфраструктура і транспорт, магазини, школи, безпека у районі ...), інші соціально-економічні фактори (нормативні акти, що встановлюють обмеження або призначають субсидії).

- Встановлення за допомогою статистичних джерел або окремих досліджень середньої вартості оренди, застосовної до кожного прошарку.

- Після цього середня орендна плата для прошарку перемножується на кількість одиниць житлової нерухомості у даному прошарку.

Звісно, коли маємо високий відсоток житла, зайнятого його власниками, то у деяких випадках можуть виникнути складнощі з визначенням реальної вартості оренди аналогічної нерухомості, як того вимагає метод стратифікації. Складнощі, що виникають в зв'язку з застосуванням цього методу, тобто відсутність фактичних розмірів орендної плати для певних категорій осель, зайнятих їх власниками, вирішуються за допомогою загальних припущень.

З урахуванням різноманітності елементів, що впливають на орендну плату за житло, першочергове завдання полягає у тому, щоб визначити, які змінні справляють найбільший вплив. Важливим способом визначення змінних є табличний аналіз наявної статистичної інформації. Можливо, що методи, використовувані в більшості держав-членів ЄС, базуються саме на такому аналізі. Для отримання об'єктивного критерію оцінки варто розрахувати середньоквадратичне відхилення значень фактичної орендної плати в межах певного прошарку. Таким чином створюється стимул для можливого покращення стратифікації шляхом відбору прошарків, у яких середньоквадратичне відхилення мінімізується.

Для встановлення мінімуму загальних характеристик для різних країн, Єврокомісія визначила низку вимог: застосовувати коефіцієнт співвідношення не менше 70 відсотків, використовувати, як мінімум, розмір, положення та хоча б ще одну важливу характеристику житла, а також отримати мінімальну комбінацію змінних, три типи розмірів і два типи положення³⁴ ...

Здається, що немає жодних проблем з дослідженням орендованого додаткового житла, оскільки до нього застосовуються ті ж принципи, що й до інших осель. Однак, найбільш актуальною проблемою для оцінки такого умовного доходу є середній період використання житла. Однак, як це визнано у самій постанові Єврокомісії, *у разі виникнення труднощів можна використати альтернативний метод, що полягає у збиранні інформації про додаткове житло певного прошарку і застосуванні показника середньорічної орендної плати фактично орендованого додаткового житла до житла, зайнятого його власниками*. В орендній платі неявно відображено середній період використання житла.

У випадку безкоштовного житла йдеться про коригування отриманої реальної аналогічної або нульової орендної плати: різниця між такою орендною платою та порівнянною орендною платою вважається винагородою в натуральній формі, а таке житло перекласифікується з *орендованого житла на житло, займане власниками*.

3.4.5.2 Оцінка СНР та у ДРТ Іспанії

Принцип стратифікації було застосовано для бази національних рахунків 1995 року. Основна проблема полягає в тому, що увесь масив даних було отримано з Дослідження житлового фонду 1991 року, в зв'язку з чим цей рік було взято в якості базового, і на його основі було отримано фінансові показники (починаючи з 1990 р.).

Додатковою проблемою є те, що частка власного житла в Іспанії є дуже значною (за даними дослідження 1991 року – 78,36 відсотка від загальної кількості, у порівнянні з 15,03 відсотка орендованих будинків, 4,61 відсотка житла, що надається безоплатно або наполовину безоплатно, та 2 відсотками інших форм володіння), що передбачає незначне представництво орендованого житла, які, тим не менше, є необхідними з для визначення умовних показників.

³⁴ Хоча й допускалося використання меншої кількості змінних або інших змінних, коефіцієнт, завжди виявлялося, що коефіцієнт співвідношення досягає 70 відсотків.

Стратифікація житлового фонду була здійснена з застосуванням низки параметрів досліджень житла (тип житла, площа, форма володіння, споруди, кількість кімнат...) та будівель (місце розташування і тип, рік побудови, додаткові споруди та служби ...). Набір інформації, отриманий з обох досліджень, демонструє, між іншим, яскраво виражену неоднорідність, яка характеризує іспанський житловий фонд. В зв'язку з цим питання стратифікації було сформульовано наступним чином:

- Перша змінна класифікації була пов'язана з розподілом житлового фонду за територіями (регіонами).
- Друга змінна була встановлена в залежності від типу житла (перше, додаткове, вільне та ін.)
- Третім елементом класифікації була форма володіння (власне або орендоване житло, надається безоплатно або наполовину безоплатно, інші форми).
- Четвертий елемент було введено для відображення характеристик середовища. Змінна, обрана для оцінки цих характеристик – кількість населення (6 типів муніципальних утворень, класифіковані за кількістю населення – від таких, що мають менше 10000 жителів до понад 500000 жителів; окремими прошарками виступають Мадрид і Барселона).
- Ще одна змінна – площа житла, що дозволяє виконати рекомендації Єврокомісії щодо розміру житла, представленого площею і кількістю кімнат. Взаємозв'язок цих двох показників дав змогу прийняти площу за єдину змінну величину стратифікації, оскільки якщо кількість кімнат також включалася у якість змінної величини у стратифікацію, то число прошарків значно зросло.
- Була визначена характеристика якості житла за допомогою змінної, що відноситься до комфорту (низький, напівнизький, напіввисокий і високий рівень комфорту). Цю змінну було визначено шляхом групування об'єктів та послуг, характерних для житла і для будівель, у якому воно знаходиться.

Зрештою, для збору даних про так звані соціально-економічні фактори (тип договору оренди, ...) у якості заступної змінної обирають вік будівлі, що класифікується відповідно до дат набуття чинності деякими законами, що регламентують оренду житлових приміщень. Оцінку фактичної орендної плати було здійснено насамперед, виходячи з Дослідження сімейних бюджетів (ДСБ) 1991 року, дослідження "Стан орендованого житла" та Дослідження сімейного житла Іспанії, які проводилися колишнім Міністерством громадських робіт і міського господарства (зараз – Міністерство розвитку). Перше джерело інформації, в свою чергу, базується на подвійному статистичному забезпеченні:

- Дослідження людських ресурсів (ДЛР) містить інформацію не лише про мешканців будинків, але й про самі будинки. Їх офіційна класифікація (житло, що знаходиться у вільному або обмеженому обігу); вид оренди (без меблів або з меблями); вік будівлі; розміри і кількість кімнат; додаткові служби; вартість оренди (включає усі витрати, у т.ч. послуги ОСББ, консьєржа, плата за поліпшення тощо).
- Дослідження орендної плати, також виконане колишнім Міністерством громадських робіт та міського розвитку, яке містить наступні дані: обсяги орендної плати на рік, у якому відбулося останнє підвищення; тип власника, вид контракту;

статус власника (перший договір, суброгація, ...), термін дії договору, порядок перегляду договору та визначення орендної плати; розмір житла і обладнання.

Що стосується *Дослідження сімейного житла в Іспанії*, воно використовується для уточнення основного аспекту, яким є форма володіння.

Після розробки першого проекту стратифікації, підставою для якого стала неоднорідність житлового фонду, зважаючи на складну для обробки розшарованість, було прийнято рішення про впровадження альтернативної методики, щоб забезпечити виконання роботи. Було розглянуто чотири альтернативи: виключення змінних величин класифікації; об'єднання прошарків в різних змінних величинах класифікації; регресійний аналіз, а також статистичні методи кластеризації. З урахуванням переваг і недоліків кожної з них було обрано останню альтернативу з огляду на обмеження, які існують в Іспанії в зв'язку з різноманітністю житлового фонду, відносно невеликою кількістю орендованого житла і статистичними обмеженнями, що походять від інформації про фактичну орендну плату, як було згадано вище.

Зрештою, ми приступили до порівняння та аналізу початкових оцінок, використовуючи джерела інформації, які є альтернативними ДСБ-91. Зокрема, було здійснено аналіз двох вищезгаданих досліджень, (Дослідження стану житла та Дослідження сімейного житла). І нарешті було отримано деякі результати щодо обсягів виробництва цих послуг, з розподілом по наступних категоріях:

- Основне житло
- Додаткове житло
- Вільне житло (umeбльоване)
- Інше житло
- Гаражі

Методи порівняння.

У попередній методиці, у якості перевірконого елемента було здійснено альтернативну оцінку, засновану на приблизному визначенні туристичних потоків між різними регіонами Іспанії, для подальшого перетворення на грошовий еквівалент за допомогою гіпотези про використання туристичного житла.

Як і в аналогічних процесах оцінки в рамках реалізації ДРТ, ми виходили з таблиці "витрати-випуск" подорожуючих резидентів Іспанії і ночівель, здійснених ними, за даними ЕОН. На основі цієї матриці ми можемо оцінити іншу, що містить всі потоки, шляхом застосування (у якості витрат або випуску) структури за типом житла, що міститься у FAMILITUR.

У випадку з подорожуючими, ночівлі у засобах розміщення згідно з FAMILITUR, є значно нижчими від ночівель у готелях, тому було прийнято рішення замінити дані FAMILITUR на ЕОН.

Крім оцінки потоків, пов'язаних з довгостроковими туристичними поїздками, існують деякі потоки, пов'язані з короткостроковими поїздками до додаткового житла, стосовно яких FAMILITUR дає загальну оцінку і загальний розподіл на поїздки в межах громади та за її межі. За допомогою цієї інформації можна створити національну матрицю таких видів поїздок в перерахунку на ночівлі, в цілому по

країні, розподіливши поїздки за межі регіону за допомогою структури ночівель ЕОН.

Ці дві матриці загальної кількості ночівель представляють приблизну оцінку загального використання додаткового житла іспанськими родинami.

Перехід на грошові показники здійснюється шляхом визначення вартості кожної ночівлі у грошовому еквіваленті. Визначення вартості такої ночівлі можна здійснити шляхом різними способами: наближення до фактичної орендної плати; дотримання процедури визначення вартості умовної оренди, або використання інформації про ціни у готелях.

Вибрано було останній варіант, враховуючи туристичний характер цього засобу розміщення та доступніші дані (IPC та ЕОН). Було узгоджено поправку на ці ціни – вона складає половину від цін на проживання у готелях у даному регіоні. Тим не менше, вважається, що цінові відмінності в межах регіону повинні пов'язуватися більше з цінами власного житла, ніж цінами готелів. Тому було вирішено використати середню ціну ЕОН на національному рівні і змінювати її в залежності від вартості квадратного метра, отриманої з даних щорічних оцінок, що надаються Міністерством розвитку.

3.4.6. Інші продукти і види діяльності.

Сюди включено продукти і види діяльності, щодо яких існують джерела інформації, що полегшують отримання загальних даних по виробничій діяльності для обчислення рахунків виробництва та використання у видах діяльності, а також ідентифікацію різних продуктів. Це – послуги допоміжних транспортних служб, оренда транспортних засобів, а також послуги у сфері дозвілля, культури і спорту.

Для перших двох основними джерелами інформації, використаними в процесі оцінки, були економічні дослідження НІС та інші додаткові джерела: транспорт і зв'язок (Річний звіт з питань транспорту та зв'язку Міністерства розвитку), доповіді основних організацій і компаній, що працюють в галузі транспорту: Державного підприємства з експлуатації аеропортів та диспетчерського забезпечення (AENA), державних портів, концесійні товариства у сфері національних платних автошляхів.

Що стосується послуг у сфері відпочинку, культури та спорту, то їх значна неоднорідність вимагає використання великої кількості джерел інформації, що дуже відрізняються за характеристиками, у т.ч. дослідження аудіовізуальних послуг 1992 і 1997 рр. (НІС), даних Міністерства освіти і культури; інформації від роботодавців та професійних об'єднань; матеріалів Національної Комісії з азартних ігор (CNJ); річних звітів Національного органу з питань лотерей та тоталізаторів; матеріалів, що надаються Товариством авторів і видавців, асоціаціями спортивних клубів і державними установами, пов'язаними зі спортом, парками розваг, державними органами з питань музейної справи та ін.

Розподіл діяльності та продуктів, що відбувається в рамках ДРТ Іспанії, було приведено у відповідність з таблицями "витрати-випуск" СНР. У цих класифікаціях встановлено різницю між ринковим та неринковим характером виробництва цих послуг, в зв'язку з чим така характеристика є невід'ємною частиною продукту або виду діяльності.

Для оцінки цих видів діяльності та продуктів були використані базові оцінки ДРТ. Відносна неоднорідність послуг, розглянутих у цьому розділі, передбачає диференційоване оцінювання кожної з послуг, для яких вищезгадані джерела інформації мають різне походження.

3.5 МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ТУРИЗМУ НА ВВП ТА ІНШІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

3.5.1 Вимірювання прямого впливу: ВВП, пов'язаний з туризмом, та інші змінні

3.5.1.1 Основний підхід

Однією з основних цілей таких додаткових інструментів у системі національних рахунків, як ДРТ, є адекватна оцінка частини економіки, прямо чи опосередковано пов'язаної з окремими видами діяльності. Наприклад, для будь-якої країни або регіону економічне значення туристичних потоків полягає в їх здатності зумовлювати економічну діяльність, а також у внеску, який вони здійснюють у виробництво, ВВП, зайнятість і рівновагу платіжного балансу. Таким чином, цей показник визнається міжнародними методиками, у т.ч. ДРТМР, у яких частина критеріїв призначена для встановлення його параметрів.

У дуже простий спосіб, і, не вдаючись у нюанси, можна сказати, що прямий вплив туризму бере участь у формуванні макроекономічних показників (в основному ВВП, оскільки цей макропоказник найповніше характеризує економіку країни), видів економічної діяльності, які постачають товари і послуги для задоволення туристичного попиту (туристського споживання, колективного споживання, ВНОК). Оскільки туризм є, власне, діяльністю, що відноситься до попиту (або витрат), з точки зору видів діяльності він має міжгалузевий характер, оскільки охоплює різні галузі. Таким чином, визначати його внесок в ВВП необхідно за допомогою спеціальних методів і процедур, викладених у міжнародних методиках обчислення ДРТ.

З точки зору внеску у ВВП та інші макроекономічні показники, будь-який *додатковий* підхід спрямований, однак, на отримання якнайповніших результатів вимірювань: туристична діяльність має важливе значення не лише через свою виробничу діяльність, ВДВ або безпосереднє створення робочих місць, але й завдяки непрямому впливу, який вона справляє на решту економіки. Функціонування підприємств-постачальників споживчих товарів і засобів виробництва, необхідних для розвитку *туристичної діяльності*, як, наприклад, постачальників ресурсів для готелів, транспортних компаній і туристичних агентств, також є важливим наслідком впливу туризму на економіку.

Отже, мета допоміжних рахунків полягає у вимірюванні не лише прямого, але й непрямого впливу діяльності (у даному випадку туристичної), у т.ч. мультиплікативного впливу на галузі, які постачають ресурси для індустрії туризму. Вона також тісно пов'язана з іншою основною метою цих допоміжних рахунків – розробкою моделі прогнозування розвитку туризму. Один з найпростіших способів побудови моделей прогнозування у коротко- або середньостроковій перспективі – використання таблиць "витрати-випуск" або "input/output", включених у системи

національних рахунків, оскільки таким чином забезпечується їх узгодженість з елементами методики ДРТ.

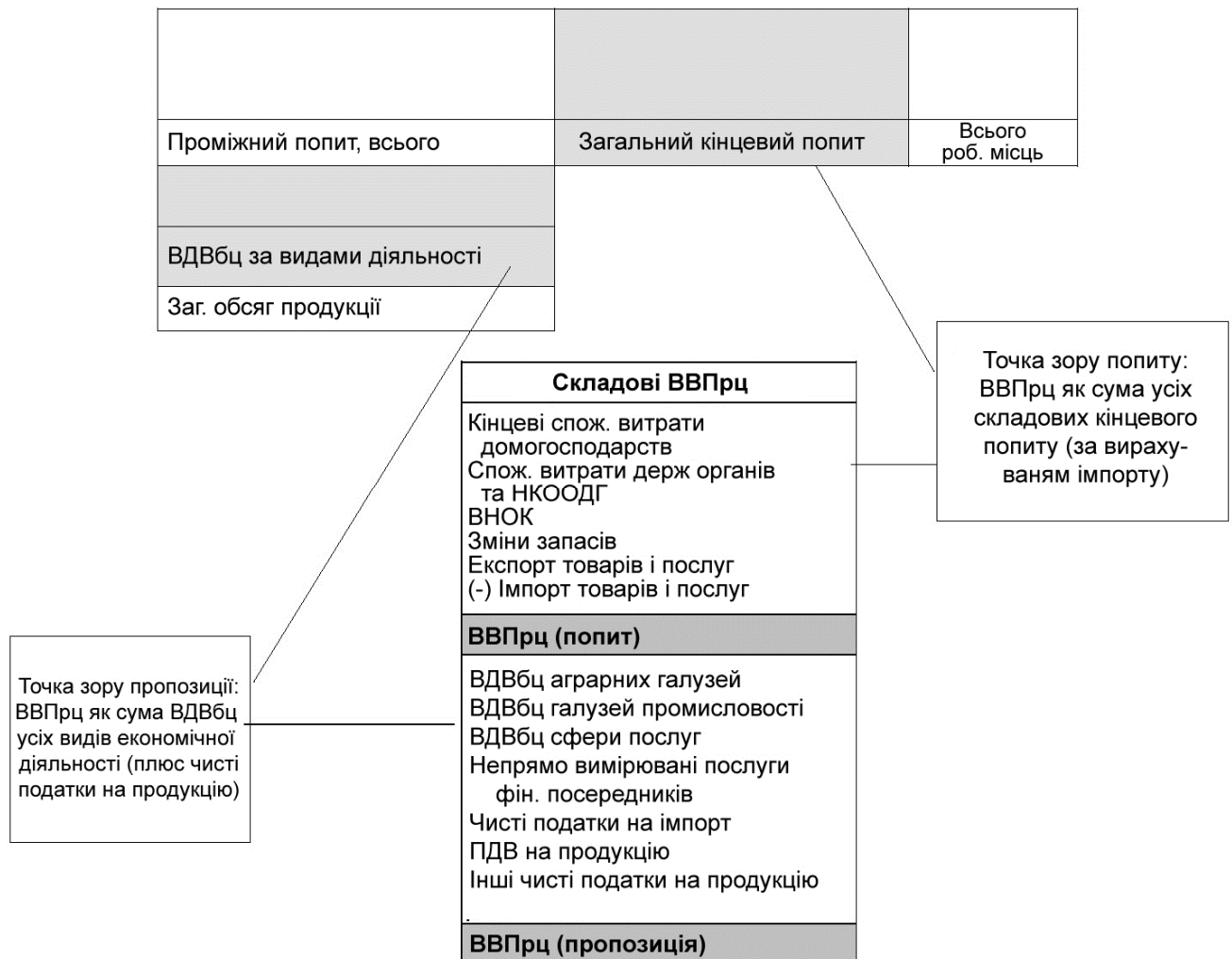
З точки зору ДРТ Іспанії, мета, якої необхідно досягти за допомогою цих вимірювань, полягає в тому, щоб зробити сумісними різні підходи, виходячи з принципу дотримання правил, визначених у ЄСР-95, але з використанням інших концепцій і визначень ДРТ-МР у якості орієнтиру. У наступних розділах відображено загальні принципи такої сумісності.

3.5.1.2 *Прямий вплив туризму: альтернатива ДРТМР*³⁵

Методика, запропонована в ДРТМР для розрахунку ВВП, пов'язаного з туризмом і висвітлена в попередньому розділі, є кроком уперед на шляху до встановлення взаємозв'язків між туристичним попитом і пропозицією, але має деякі обмеження, які призвели до виникнення альтернативного способу обчислення ДРТІ. Проблеми виникають в першу чергу від обробки і вимірювання частини туристського попиту, яка що відповідає тому, що звичайною мовою можна назвати "*відрядження*". Щоб пояснити цю проблему, варто пригадати, що таке ВВП і як він обчислюється.

³⁵ Попередню редакцію цього розділу було представлено на засіданні Робочої групи з питань національних рахунків Євростату у лютому 2000 р. Див. матеріали НІС (2000 р.)

Схема 10. ВВП_{пр} на основі моделі "витрати-випуск" (таблиця "випуск")³⁶

Такий підхід узагальнено в цій схемі; при цьому слід зауважити, що, як зазначено в додатку 2, ВВП може бути отриманий з різних точок зору в моделі "витрати-випуск"³⁷. З одного боку, маємо точку зору попиту, за якою ВВП дорівнює сумі елементів кінцевого попиту (за вирахуванням імпорту), а з другого – пропозиції, за якою ВВП дорівнює сумі ВДВ різних видів економічної діяльності.

Не вдаючись у детальні описи, які виходять за рамки цієї методики, маємо підкреслити найголовніше – частина попиту на продукцію в системі призначається або використовується для виробництва інших продуктів: ця частина входить в так звану матрицю проміжного споживання. Ця матриця не впливає на вимірювання ВВП економіки і не є його частиною, оскільки відноситься до виробництва деяких видів економічної діяльності та витрат, здійснюваних іншими галузями. Загальний баланс цих елементів проміжного споживання дорівнюватиме нулю для економіки в цілому.

³⁶ Цей підхід є ефективним, якщо за основу взято симетричну таблицю.

³⁷ З метою спрощення не було включено визначення ВВП точки зору доходів, що можна побачити у додатку 2 до цієї публікації.

Іншими словами (не враховуючи нюансів, що містяться у статтях оцінки та імпорту), в економіці, при побудові системи національних рахунків на базі моделі "витрати-випуск" (як показано на схемі 4), сума елементів кінцевого попиту має співпадати з сумою ВДВ всіх галузей. Якщо при розробці національних рахунків відсутня таблиця "витрати-випуск", то розрахунки ВВП економіки можуть базуватися на одному з двох альтернативних підходів – або на даних кінцевого попиту, або на даних ВДВ.

Коли йдеться про вимірювання ваги або відсотку певної складової частини у загальному показнику, то у ВВП економіки можна використовувати дві точки зору: наприклад, якщо йдеться про вимірювання ваги або важливості виробничого виду діяльності (сільське господарство, промисловість або послуги), достатньо знати ВДВ для цього виду діяльності, що являє собою підхід з точки зору пропозиції; однак можна також застосовувати підхід з точки зору попиту (кінцевого), як, наприклад, у визначенні обсягів кінцевих споживчих витрат домогосподарств, для чого необхідно було б прийняти цифру, відповідну до цієї змінної.

У випадку з туризмом, являє собою унікальний відтінок: туризм є за визначенням економічним явищем попиту, але водночас він співпадає не з конкретною змінною величиною попиту, а з її частинами або підмножинами, як, наприклад, кінцеві споживчі витрати домогосподарств та експорту.

Прийоми методики ДРТМР призначені для вирішення цієї проблеми, і є ефективними інструментами для розрахунку *початкового* впливу туризму на економіку та галузі, які виготовляють продукти, пов'язані з туризмом. Тим не менш, виникає питання, чи можна розробити підходи, альтернативні запропонованим в ДРТМР, і які зможуть нейтралізувати згадані вище обмеження стосовно обробки даних про дорожні витрати (проміжне споживання).

Можна пояснити, що основним обмеженням ДРТМР при вимірюванні загального впливу туризму на економіку є те, що витрати підприємств-резидентів на поїздки зі службовою метою у ньому включено до внутрішнього споживання, хоча вони відносяться до проміжного споживання. Що у ДРТМР зазначено, так це те, що витрати на відрядження підприємств в межах даної економічної території створюють додану вартість для підприємств, які пропонують туристичні послуги або товари, але одночасно зменшують додану вартість для підприємств, які купують ці туристичні товари та послуги. Таким чином, остаточний вплив на ВВП економіки в глобальному масштабі дорівнює нулю³⁸. Основна проблема тут зосереджується у витратах на відрядження підприємств, які є резидентами країни або регіону, для яких розробляється ДРТ³⁹. Попит, пов'язаний зі службовими поїздками, що здійснюються нерезидентами до відповідної економічної території, не становить методологічної проблеми, оскільки відноситься до кінцевого попиту

³⁸ Поряд з цими проблемами, слід також враховувати (незважаючи на незначну роль з точки зору кількісних показників) проміжне споживання самих підприємств туристичної галузі, тобто туристські витрати підприємств, що спеціалізуються на виробництві товарів і послуг, пов'язаних туризмом.

³⁹ З іншого боку, така ідентифікація і вимірювання *службових поїздок* має велике значення, коли йдеться про розробку ДРТ на регіональному рівні: у цьому випадку до *нерезидентів* (разом з іноземними відвідувачами) відноситимуться також відвідувачі з інших регіонів цієї країни, що прибули у відрядження. Вага цієї складової *службових поїздок* у регіональному ВВП може бути набагато більшою, ніж на національному рівні. У Додатку 5 до цього документу наведено приклад, який може бути ілюстрацією цього аспекту.

а, отже, враховується у ВВП економіки⁴⁰. Тобто, коли йдеться про нерезидентів з точки зору їх участі у впливі туризму на ВВП, то не має значення мотивація поїздки – службова чи відпочинок: обидві категорії включаються в обсяги експорту відповідної країни або регіону, а, отже – і в обсяги кінцевого попиту, і є одним з чинників формування ВВП цієї країни або регіону. Це чітко визначено як в методиці платіжного балансу, як і в ЄСР95 (п. 3.142): *У статті експорту (...) включаються (...) витрати туристів-нерезидентів і осіб, що перебувають у відрядженні (. ..).*

Що стосується службових поїздок, здійснюваних за рахунок підприємств-резидентів в межах даної економічної території, то у цьому випадку в проміжне споживання цих підприємств включаються специфічні витрати, пов'язані з відрядженнями, які, очевидно, не повинні бути в нього включені для цілей розрахунку загального або реального впливу туризму на ВВП.

Характер цих концептуальних і методологічних проблем, однак, суперечить необхідності аналізу сукупного попиту туризму. Під час детального вивчення туристичної діяльності обов'язково слід оцінювати сукупний туристський попит, тобто як кінцевий, так і проміжний попит. Простіше кажучи, для власника готелю або підприємства-перевізника частиною його виробничої діяльності є як клієнт, що перебуває у відрядженні, так і клієнт, що знаходиться у відпустці. Фактично, цей проміжний туристський попит, тобто поїздки зі службовою метою, для деяких регіонів і підгалузей складає більшу частину діяльності, а часом – і більшу частину доходів⁴¹.

Розрахунки та показники, запропоновані в таблицях 5 і 6 ДРТМР, є, з іншого боку, корисними інструментами аналізу, особливо для оцінки початкового впливу на туристичний попит різних представників пропозиції в економічній системі. Але для того, щоб отримати цей сам по собі корисний і важливий показник внеску туризму в ВВП, необхідно лише внести деякі зміни у методику ДРТМР, щоб правильно оцінити значення туризму для ВВП.

Нижче наведено деякі можливі шляхи вирішення вищезазначених проблем.

3.5.1.3 ВВП туризму на основі кінцевого туристського попиту

В ДРТ Іспанії використано просте рішення, яке полягає у розрахунку частки туризму в ВВП виключно виходячи з туристського попиту, що належить до категорій кінцевого попиту. Конкретніше, ця пропозиція складається з двох пунктів:

- за пропозицією ДРТМР, так само припускаємо, що туризм є явищем попиту, і що для його оцінки необхідно виміряти і визначити туристичний попит. Усі його елементи повинні враховуватися і заноситися у таблиці, які, у даному випадку є таблицями ДРТ.

- Для оцінки внеску туризму у ВВП, лише частина попиту – кінцевий попит (за вирахуванням імпорту) – відіграватиме важливу роль в оцінці вкладу туризму у

⁴⁰ Аналогічно встановлюється критерій для імпорту (параграф 3.145): до імпорту відносяться витрати туристів-резидентів та осіб, що перебувають у відрядженні, у решті світу.

⁴¹ Середній обсяг надходжень на одного відвідувача, що прибув зі службовою метою, у деяких регіонах перевищує такі ж показники для інших категорій відвідувачів.

ВВП для економіки в цілому. Це – проста і майже очевидна альтернатива, яка має бути включена поряд з пропозиціями ДРТМР. Фактично, це була б проста процедура, оскільки вона передбачає, що розрахунок внеску туризму у ВВП може бути здійснений в якості мало не першого кроку при розробці ДРТ (настільки, наскільки інформація про попит є основним елементом для оцінки рахунку).

Отже, методика ДРТМР може розглядатися, яка засіб приблизного визначення прямого впливу туризму на економічну систему, тобто вона дає змогу обчислити ВДВ видів діяльності, які постачають товари та послуги, що безпосередньо купуються туристами. Тим не менш, слід ще раз наголосити на тому, що якщо мета полягає в оцінці впливу туризму на ВВП, то ВВП – це ніщо інше, як частина кінцевого попиту, яка відноситься до туристичного використання, (у покупних цінах і без урахування імпорту); слід також слідкувати за тим, щоб усі елементи, необхідні для визначення цього внеску, були включені в саму ДРТМР:

У ДРТМР необхідно враховувати (схема 5) частину розрахунку туристського попиту, який відрізняється в таблицях, частки попиту, що відносяться до поїздок зі службових та приватних мотивів. Крім того, згідно з ДРТМР, перш ніж здійснювати розрахунок туристичного ВДВ у Таблиці 6, необхідно визначити частку попиту, що імпортується.

Коротше кажучи, пропозиція щодо вимірювання внеску туризму в економіку базується на даних, які передбачено у самих рекомендаціях ДРТМР. Ще один аспект такого підходу видається очевидним: необхідно розрахувати так званий *непрямий вплив* туризму на економіку, виходячи зі схем "витрати-випуск"; але такий розрахунок неможливо виконати, якщо виходити з визначення попиту, запропонованого ДРТМР.

Розрахунок пов'язаного з туристським попитом вектора імпорту у ДРТ в Іспанії

Оцінка попиту вимагає попереднього розрахунку з метою уникнення завищених оцінок у сфері туризму: оцінювати слід структуру імпортного попиту, а для цього необхідно мати повну картину витрат і випуску. Для цього ми використовували інформацію, що надається безпосередньо і щорічно (для остаточних оцінок) системою "витрати-випуск" СНР95. Також використовуються прості припущення щодо пропорційності, оскільки будь-яка більш складна модель не гарантує більш достовірної оцінки; потенційний виграш в якості оцінки не компенсує серйозних труднощів з обчислюванням⁴².

3.5.1.4 Частка туризму у ВВП на основі розширеного кінцевого туристського попиту

Інша альтернатива – погодитися з тим, що в туристський попит включається і проміжний попит, але, вносячи деякі поправки до агрегованих показників національних рахунків, які дозволяють оцінити загальний вплив туризму на економіку країни.

Коротко цю процедуру можна описати наступним чином: вона полягає у тому, щоб змінити порядок обробки даних про службові поїздки з урахуванням критеріїв, які

⁴² Наприклад, звичайні моделі "витрати-випуск" для визначення структури імпорту.

використовуються у таблицях "витрати-випуск" системи національних рахунків. Ці службові поїздки можуть бути занесені до окремої графи в контексті ДРТ у якості додаткового компонента (уявного) первинних вхідних ресурсів, додаткової винагороди в натуральній формі працівників, які здійснюють поїздки. Ця винагорода, таким чином, фінансуватиме додаткові кінцеві споживчі витрати домогосподарств-резидентів, що дорівнюють обсягам, переміщенням зі статей проміжного попиту.

ВВП зростатиме на суму цих витрат на відрядження, що розглядаються в якості первинних вхідних ресурсів, а не проміжного споживання, або як кінцевий, а не проміжний попит. Хоча вплив цієї корекції буде не дуже значним в масштабах ВВП економіки, тим не менш це призведе до відносного збільшення частки (відсотка) туризму у ВВП⁴³. Якщо цей підхід буде прийнято, то він включатиме в себе перетворення рівнянь витрат/випуску, наведених у Додатку 3 до цього документу.

На захист цієї пропозиції витрати на службові поїздки (витрати на харчування) вважаються тепер оплатою у натуральній формі відповідно до положень СНР-93 і ЄСР-95. Іншим аргументом на захист нашої пропозиції є те, що існують приклади інших допоміжних рахунків, в яких визначення ВВП повинно бути змінено: для наукових досліджень, захисту навколишнього середовища, неоплачуваної домашньої праці ... У всіх цих випадках визначення ВВП було змінено – адже в іншому випадку було б неможливо виміряти його з точки зору СНР⁴⁴.

Ще однією перевагою цього підходу є те, що він потребує меншої кількості статистичної інформації для розрахунку частки туризму у ВВП, ніж СОТ і ОЕСР. Крім того, можна розрахувати прямий і непрямий вплив інших галузей, застосовуючи аналіз СНР та моделі "витрати-випуск". Однак, недолік такого підходу очевидний: він припускає, що ДРТ оперує ВВП економіки, який відрізняється від ВВП, розрахованого згідно з СНР, і це може ввести в оману. У будь-якому випадку, ця можливість залишається відкритою для майбутнього, а її застосування може бути оцінене й обговорене під час робіт зі складання допоміжного рахунку.

3.5.1.4 Вплив туризму на створення робочих місць

Можливість створення робочих місць є одним з найважливіших результатів впливу туризму на економічну систему, оскільки, як правило, у використанні трудових ресурсів міститься значна частка діяльності, характерної для туризму.

Система національних рахунків забезпечує оцінку рівня зайнятості за видами економічної діяльності, тому можна отримати коефіцієнти зайнятості у промисловості. Якщо прийняти гіпотезу про те, що зайнятість на одиницю продукції є однаковою як для виробництва, призначеного для цілей туризму, такі

⁴³ Візьмемо, наприклад, ВВП економіки за 100, *проміжний туристський попит* (витрати на відрядження працівників) за 5 і кінцевий туристський попит за 10. При використанні в якості показника важливості споживання лише відсотка кінцевого попиту отримаємо: $10/100 = 10\%$. Однак, за нашою пропозицією, сформульованою вище, вага дорівнюватиме: $(10 + 5) / (100 + 5) = 14,3\%$

⁴⁴ Наприклад, у випадку наукових досліджень, які є єдиним з усіх наведених вище прикладів, включеним у рамки виробничої діяльності, необхідно здійснити певне перевпорядкування даних СНР, якщо ви хочете визначити вплив цього виду діяльності на ВВП. Причина полягає у тому, що згідно з СНР93/ЄСР95 наукові дослідження є виключно статтею проміжного попиту, тобто не беруть участі у створенні ВВП.

для решти виробництв, то можна розрахувати кількість робочих місць, створених безпосередньо туристським попитом (або виробництвом).

Розрахунок *прямого* потенціалу зайнятості може здійснюватися в дуже простих методологічних умовах: слід пропорційно розподілити значення виробництва, пов'язаного з туризмом, для кожного виду економічної діяльності. У цьому зв'язку варто пам'ятати, що якщо виходити з системи національних рахунків, як і у випадку з ДРТ, то у СНР наводяться оцінки вектора зайнятості за видами діяльності; при цьому ці оцінки є сумісними та інтегровані в систему оцінок решти змінних.

3.5.2 Вимірювання непрямого впливу

3.5.2.1 Загальний підхід

У продовження розрахунків, виконаних в рамках ДРТ, в Іспанії було порушено питання про включення так званих непрямих ефектів.

Йдеться про те, щоб разом з *прямим* впливом туризму, який походить від виробничих одиниць та/або підприємств, що постачають товари і послуги для споживання туристами, встановити й так званий *непрямий вплив*, тобто подальший вплив на решту економічної системи, який відбувається настільки, наскільки індустрія туризму в свою чергу, генерує попит на інші ресурси та засоби виробництва для розвитку своєї діяльності.

Традиційний спосіб вимірювання цих непрямих ефектів полягає у використанні даних моделі "витрати-випуск" і припущень щодо технологічних зв'язків та стабільності виробничих функцій, за допомогою яких створюються різні види продукції (товарів або послуг).

Крім того, згідно з тією ж філософією, яку було представлено як мету ДРТ, бажано, щоб моделі оцінки непрямого впливу туризму узгоджувалися з підходами СНР, а у нашому випадку – з системою "витрати-випуск", що охоплюють кілька таблиць, як це описано в Додатку 2: таблиці "витрати-випуск", з одного боку, і симетричні таблиці "витрати-випуск" (СТВВ), з іншого.

У Додаток 3 до цієї роботи були включені описи цих моделей, а також основні припущення. В якості ілюстрації можна привести одне з таких звичайних рівнянь, що базується на СТВВ:

$$\mathbf{q} = (\mathbf{I} - \mathbf{A})^{-1} (\mathbf{y} - \mathbf{m}), \quad [1]$$

де: $\mathbf{q}$ – вектор-стовпець виробництва у розрізі продуктів або однорідних видів діяльності;

$\mathbf{y}$ – вектор-стовпець кінцевого попиту у розрізі продуктів;

$\mathbf{m}$ – вектор імпорту у розрізі продуктів;

$\mathbf{I}$ – одинична матриця,

$\mathbf{A}$ – матриця (продукт $\times$ продукт) коефіцієнтів a_{ij} , що представляють частки проміжного споживання продукту i в грошовій одиниці виробництва продукту (або однорідних галузей) j .

Це рівняння означає, що для будь-якого вектора кінцевого попиту (за

вирахуванням імпорту), і за звичайних припущень⁴⁵, властивих тимчасовій стабільності матриці A , можна отримати значення випуску, що відповідає цьому кінцевому попиту. *Прямий вплив* на економіку буде дорівнювати початковим витратам, тобто кінцевому попиту; загальний вплив є, однак, більшим, і його значення дало б обсяг виробництва в рівнянні [1], який включає в себе як прямий вплив (кінцевий попит), так і непрямий (за допомогою зворотної матриці, яка встановлює взаємозв'язок між видами економічної діяльності).

Другий крок, що здійснюється на основі цих моделей – отримання ВДВ, пов'язаної з цим виробництвом, щоб таким чином визначити, яким є внесок кожного виду діяльності у ВВП економіки в результаті прямого і непрямого виробництва. Для цього використовуються співвідношення *ВДВ/виробництво* за видами діяльності⁴⁶, які можуть бути отримані з вихідних таблиць "витрати-випуск", припускаючи, що ці співвідношення підтримуються у стабільному стані, принаймні в короткостроковій перспективі. Втім, варто, однак, зауважити, що на агрегованому рівні внесок видів економічної діяльності у ВВП повинен в точності дорівнювати обсягу кінцевого попиту.

Ці підходи повинні застосовуватися до туристичного попиту з метою визначення обсягів виробництва, прямо або опосередковано пов'язаних з ним. Але необхідно пам'ятати, що стандартні моделі "витрати-випуск", як ті, що використані у наведених вище рівняннях, будуть неефективними, якщо використовувати критерії туристичного попиту, визначені ДРТМР. У цьому випадку витрати на відрядження будуть одночасно включені у матрицю A (яка є ендегенною змінною) та у вектор попиту (який є екзогенною змінною), що, очевидно, є неможливим.

Варто також пам'ятати, що з концептуальної точки зору найбільш придатними моделями для цих аналізів залишаються моделі, у яких використовуються гіпотези Леонтьєва, а, отже, можуть походити з так званої симетричної таблиці. Тим не менш, з більш практичної точки зору, і зважаючи на те, що не всі країни регулярно розробляють симетричні таблиці, можуть застосовуватися моделі, отримані безпосередньо з таблиць "витрати-випуск"; насправді, в останньому випадку додаються лише спрощення, які дозволяють перетворити функції спільного виробництва, неявно присутні у ТВВ, на функції простого виробництва, як ті, що визначені у моделях Леонтьєва. Іншими словами, використання моделей, похідних від ТВВ, еквівалентне механічній побудові симетричних таблиць (в рамках відповідних технологічних припущень).

3.5.2.2. Непрямий вплив у варіанті 1: кінцевий попит

У першому варіанті методики, якщо відома частка кінцевого попиту, що відноситься до туризму, яку можна позначити Ty , можна розрахувати пряме і непряме виробництво, пов'язане з туризмом, виходячи з рівняння [1]:

$$Tq = (I - A)^{-1} Ty \quad [2]$$

де Tq (загальний обсяг виробництва, пов'язаний з туризмом) – вектор виробництва, пов'язаного з туризмом, у всіх галузях економіки, придбання якого

⁴⁵ Постійні технічні коефіцієнти у короткостроковій перспективі. Щоб спростити рівняння, можна припустити, що в обсягах туристського попиту не враховується імпорт.

⁴⁶ У випадку використання таблиць "витрати-випуск" у якості вихідних, застосування цих коефіцієнтів не є негайним.

здійснюється безпосередньо і опосередковано (через виробничі взаємозв'язки) відвідувачами. Це рівняння моделей "витрати-випуск" дозволяє оцінити, при звичайних припущеннях, обсяг виробництва товарів і послуг кожної галузі, призначених для туризму.

Для розрахунку ВДВ кожної галузі можуть бути використані коефіцієнти таблиці "витрати-випуск" (припускаючи, що вони підтримуються у стабільному стані). арто лише зазначити, що на агрегованому рівні сума ВДВ галузей дорівнюватиме значенню Ty .

3.5.2.3 Непрямий вплив у варіанті 2: розширений кінцевий попит

Для визначення частки туризму у ВВП за альтернативним варіантом (варіант 2), як він визначений в тексті, в першу чергу необхідно переглянути визначення проміжного і кінцевого попиту, виключивши з першого варіанту подорожі з робочою метою і включивши їх у другий. Таким чином, моделлю, еквівалентною рівнянню [2] для цього наступна:

$$q = (I - A^*)^{-1} y^* \quad [3]$$

Де A^* - матриця технічних коефіцієнтів, отримана з модифікованої матриці проміжного споживання (тобто без урахування витрат на відрядження), а y^* - вектор розширеного кінцевого попиту, з включенням таких витрат на відрядження як складової частини споживчих витрат домогосподарств.

Якщо компонент, пов'язаний з туризмом, відомий у розширеному кінцевому попиті Ty^* , то обсяг прямого і непрямого виробництва, пов'язаний з туризмом Tq^* отримаємо за допомогою рівняння

$$Tq^* = (I - A^*)^{-1} Ty^* \quad [4]$$

де Tq^* (мультиплікативна виробнича діяльність, пов'язана з туризмом) – вектор виробництва, пов'язаного з туризмом, придбання якого здійснюється прямо і опосередковано (через взаємозв'язки в економіці) відвідувачами, на яких припадає загальний обсяг туристського попиту, але з урахуванням витрат на відрядження, які наразі є зовнішнім фактором.

3.5.2.4. Непрямий вплив на зайнятість

Цей непрямий вплив туризму можна також розрахувати за допомогою такої актуальної змінної, як зайнятість. Якщо дано вектор зайнятості за видами діяльності або продуктами, отриманий з системи національних рахунків, то можна також отримати показник непрямой зайнятості, пов'язаний з вектором кінцевого попиту.

Простіше кажучи, якщо використовується модель, адаптована для туристського попиту, маємо наступне рівняння:

$$TI = \lambda (I - A)^{-1} Ty \quad [5]$$

де λ – вектор зайнятості на одиницю витрат, одержаний з національних рахунків, а TI являє собою загальний показник зайнятості (прямої і непрямой), що відповідає вектору кінцевого туристського попиту (за вирахуванням імпорту). Рівняння буде

справедливим за припущення, що коефіцієнти A є стабільними, а також що є стабільними і показники прямого створення робочих місць λ .

3.5.2.5 Інші зведені показники, пов'язані з туризмом

Хоча у попередньому пункті було описано найважливіші показники для оцінки економічного значення туризму (як, наприклад, частка туризму у ВВП), можна стверджувати, що слід також включати інші змінні, такі як попит і виробництво

1) Туристський попит

Що стосується попиту, то його вимірювання і включення в ДРТ є безпосереднім: в ДРТ, як і в системі національних рахунків, попит має дві основні категорії: проміжний попит (вартість якого входить у вартість інших продуктів в якості витрат) і кінцевий попит, який і створює ВВП. Очевидно, що з визначень ДРТ, які були використані раніше, випливає, що ДРТ Іспанії містить ці оцінки у дезагрегованому вигляді.

2) Виробництво

Виробництво за визначенням полягає у його загальній вартості, яка точно дорівнює обсягам попиту в базових цінах. Варто лише зазначити, що якщо попит в даний час оцінюється в цінах придбання (ортодоксальний підхід, рекомендований ЄСР-95 для обчислення загального обсягу операцій, пов'язаних з попитом: див. Додаток 2), то між цими першим і другим поняттями необхідно ввести обсяг податків (за вирахуванням субсидій) на продукти.

4 Допоміжний рахунок для туризму в Іспанії: таблиці результатів за 1996-1999 рр.

4.1 ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА РЕЗУЛЬТАТІВ, ВКЛЮЧЕНИХ В ДРТ ІСПАНІЇ

У Таблиці 13 зібрано таблиці (в тому числі короткий опис) дезагрегованих даних з пілотної версії ДРТ в Іспанії, у порівнянні з таблицями, рекомендованими ДРТМР. Хоча структура інформації, в основному, не відрізняється від ДРТМР, було здійснено перерозподіл і зміни у представленні даних. Таблиці, які складають Допоміжний рахунок туризму в Іспанії, можна згрупувати у п'ять категорій.

- 1) Загальні таблиці: фінансові показники СНР
- 2) Таблиці туристського попиту
- 3) Таблиці пропозиції: індустрія туризму
- 4) Таблиці відмінностей між попитом і пропозицією
- 5) Інша інформація

Таблиця 13. Таблиці, які складають Допоміжний рахунок для туризму в Іспанії

(початок)

Назва	Зміст	Відповідність з таблицями ДРТМР
1) Загальні таблиці: фінансові показники		
Таблиця Т1.1 Внесок туризму у ВВП. Показники у розрізі основних компонентів: в'їзний туризм та інші складові попиту	Внесок туризму у ВВП економіки	
Таблиця Т1.2 Баланс туристичних потоків з рештою світу: виїзне і в'їзне туристське споживання.	Містить дані (у стислій формі) балансу зовнішніх туристичних потоків, в'їзного і виїзного туристського споживання.	Містить зведені дані, що відповідають двом таблицям ДРТМР: Таблиці 1 (в'їзне туристське споживання у розрізі продуктів і категорій відвідувачів (<i>готівкові кінцеві споживчі витрати відвідувачів</i>)) і Таблиці 3 (<i>виїзне туристське споживання у розрізі продуктів і категорій відвідувачів</i>)
2) Таблиці туристського попиту		
Таблиця Т2.1 Туристське споживання в межах країни у розрізі продуктів та складових	Дані споживання на території у розрізі продуктів і складових, характерних для туризму: в'їзне та внутрішнє споживання	Зведена інформація, яка у ДРТМР наведена у двох таблицях: Таблиця 2 (<i>внутрішнє туристське споживання</i>) Таблиця 4 (<i>туристське споживання в межах країни у розрізі продуктів</i>)
Таблиця Т2.2 Туристське споживання державних органів: індивідуальні і колективні витрати	Дані споживчих витрат, здійснених державними органами, у розрізі продуктів, характерних для туризму: інші сукупні витрати	Зведена інформація, яка у ДРТМР наведена у двох таблицях: Таблиці 2 (<i>індивідуальне туристське споживання</i>) і Таблиці 9 (<i>колективне туристське споживання за функціями і рівнем управління</i>)
Таблиця Т2.3 Валове нагромадження основного капіталу видами діяльності, характерними для туризму	Розподіл за видами продуктів: матеріальні та нематеріальні капіталовкладення	Аналогічно таблиці 8 ДРТМР, з дещо іншим розподілом
3) Таблиці пропозиції: індустрія туризму		
Таблиця Т3.1 Рахунок виробництва за видами діяльності, характерними для туризму	Рахунок виробництва за видами діяльності, характерними для туризму	Ці таблиці ДРТ Іспанії є аналогом таблиці 5 (<i>Рахунки виробництва у туристичних видах діяльності та інших галузей</i>) і частини Таблиці 6 (внутрішній попит та внутрішнього туристського споживання у розрізі продуктів) ДРТМР
Таблиця Т3.2 Деталізація виробництва за видами діяльності, характерними для туризму	Розподіл виробництва за видами продукції; адаптація до ДРТ таблиці витрат (матриця виробництва)	
Таблиця Т3.3 Деталізація поточних витрат (первинне і проміжне споживання) за видами діяльності, характерними для туризму	Розподіл проміжного споживання за видами продуктів; розподіл інших поточних витрат (оплата праці, податки на виробництво)	

Таблиця 13. Таблиці, які складають Допоміжний рахунок для туризму в Іспанії

(закінчення)

Назва	Зміст	Відповідність з таблицями ДРТМР
4) Таблиці порівняння попиту і пропозиції		
Таблиця Т4.1 Порівняння попиту і пропозиції. Коефіцієнти туризму	Порівняння оцінок пропозиції і попиту шляхом об'єднання попередніх таблиць	Частина інформації з цієї таблиці міститься у таблиці 6 ДРТМР.
Таблиця Т4.2. Внесок туризму в економіку. Прямий та загальний вплив.	Застосування методики «витрати-випуск» для отримання <i>непрямих</i> впливів туризму на економіку	Відсутні у ДРТМР
5) Інша інформація		
Таблиця Т5.1. Туристична індустрія: розподіл підприємств за розміром (кількістю працівників)		Дезагреговані дані таблиці 10 ДРТМР
Таблиця Т5.2. Туристична індустрія: порівняльні коефіцієнти за розміром підприємств		

Перший блок – Загальні таблиці – відсутній як такий у ДРТМР, але його включення в ДРТ є необхідним. Фактично, ці таблиці складено на основі інформації, отриманої або деталізованої в інших таблицях. Метою даного блоку є, перш за все, представлення даних фінансових показників ДРТ у часі, що дозволяє здійснити аналіз динаміки ролі туризму в економіці, і у відповідності з графіком, (в кінці 2002 р. - див. розділ 1 даного документа) буде зібрано оцінки в постійних цінах (разом з коефіцієнтами коригування).

Таблиці туристського попиту аналогічні таблицям ДРТМР, хоча й відрізняються за структурою, оскільки в'їзне і внутрішнє споживання у них представлені сукупно, а загальні обсяги туристського споживання державних органів (індивідуальне і колективне) представлені в одній таблиці.

У розділі пропозиції інформація представлена з невеликими відмінностями порівняно зі структурою ДРТМР: у Таблиці Т3.1 представлено сукупні дані рахунків виробництва в галузях туризму; у Таблиці Т3.2 наведено лише розподіл даних виробництва за продуктами (включено у таблицю 5 ДРТМР); і у Таблиці Т3.3 наведено сукупні поточні витрати галузей, характерних для туризму, з диференціацією *проміжного споживання та інших поточних витрат*.

У блоці 4 наведено результати порівняння туристського попиту і пропозиції, з наступним отриманням макроекономічних показників, як з точки зору ДРТМР (Таблиця Т4.1 порівняння попиту/пропозиції: коефіцієнти туризму), так і пропозиції, що використовується у ДРТ в Іспанії (Таблиця Т4.2 "*Внесок туризму в економіку: прямий і загальний вплив*").

Таким представленням даних ми хотіли підкреслити зв'язок кожної з цих таблиць зі специфічною таблицею моделі "витрати-випуск" системи національних рахунків (СНР-93 / ЄСР-95), у деяких випадках – з таблицею витрат, а в інших – випуску.

Блок 5 містить всю додаткову інформацію стосовно негрошових аспектів ДРТ. Наразі у цей розділ було включено лише дві таблиці в якості прикладу. Але відзначимо, що ця тема залишається відкритою, оскільки може включати в себе багато негрошових змінних. З іншого боку, ця інформація достатньо освітлена іспанською статистикою, як НІС, так і ІТД, а також іншими установами, тому її включення до ДРТ знаходиться під знаком питання. Це буде темою обговорення в процесі визначення остаточної структури ДРТ.

4.2. Результати застосування пілотної версії ДРТ в Іспанії

1. Загальні таблиці. Фінансова звітність.**Т.1.1. Внесок туризму у ВВП економіки Іспанії**

(у мільйонах Євро та %)

	1996 ¹	1997 ¹	1998 ¹	1999 ²
В'їзний туризм	23,318,0	26,356,8	29.692,9	33,601,8
Інші складові туризму	27.951,8	29.792,4	32.055,7	34.850,7
Всього	51.269,8	56.149,2	61.748,6	68.452,5
Відсоток у ВВП				
В'їзний туризм	5,0	5,3	5,6	5,9
Інші складові туризму	6,0	6,0	6,0	6,2
Всього	11,0	11,3	11,6	12,1

(1) Попередня оцінка

(2) Прогнозна оцінка

1. Загальні таблиці. Фінансова звітність.**Т.1.2. Сальдо туристичних потоків Іспанії з рештою світу**

(у мільйонах Євро та %)

	1996 ¹	1997 ¹	1998 ¹	1999 ²
1. В'їзний туризм	23,318,0	26,356,8	29.692,9	33,601,8
2. Виїзний туризм	5.570,7	6.143,9	6.885,9	7.946,3
3=1-2 Сальдо	17.747,3	20.212,9	22.807,0	25.655,5
Відсоток у ВВП				
1. В'їзний туризм	5,0	5,3	5,6	5,9
2. Виїзний туризм	1,2	1,2	1,3	1,4
3=1-2. Сальдо	3,8	4,1	4,3	4,5

Довідково:

Сальдо міжнародного обміну товарами та послугами (без урахування туризму)

	-15.925,4	-15.841,2	-23.302,4	-33.857,4
--	-----------	-----------	-----------	-----------

(1) Попередня оцінка

(2) Прогнозна оцінка

2. Таблиці туристського попиту

Т.2.1. Туристське споживання в межах країни за продуктами та складовими 1996 р*.

(млн. ЄВРО)

Продукти	В'їзне туристське споживання	Туристське споживання домогосподарств	Проміжне туристське споживання	Споживчі туристські витрати держ. органів	Туристське споживання в межах країни, ВСЬОГО
	1	2	3	4	5=1+2+3+4
Послуги розміщення	4.454,7	5.835,9	1.917,4	24,6	12.232,6
Готелі та аналогічні заклади	3.936,0	1.779,4	1.917,4	24,6	7.657,4
Послуги оренди нерухомості	518,7	4.056,5	0,0	0,0	4.575,2
Ресторани та аналогічні заклади	8.813,8	7.700,2	324,4	36,7	16.875,1
Послуги пасажирського транспорту	2.353,7	2.711,9	2.781,0	250,7	8.097,3
- Послуги автомобільного транспорту	151,9	665,8	559,3	151,0	1.528,0
- Послуги залізничного транспорту	82,3	952,8	355,0	13,2	1.403,3
- Послуги водного транспорту	40,8	131,6	43,6	11,4	227,4
- Послуги повітряного транспорту	2.078,7	961,7	1.823,1	75,1	4.938,6
Послуги турагентів	89,6	905,0	1.698,2	21,0	2.713,8
Послуги допоміжної транспортної служби	1.012,3	128,2	271,5	0,0	1.412,0
Оренда транспортних засобів	223,0	139,2	112,3	0,0	474,5
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	522,3	637,5	0,0	330,0	1.489,8
- Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	509,1	627,8	0,0	0,0	1.136,9
- Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	13,2	9,7	0,0	330,0	352,9
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	328,7	328,7
Продукти, характерні для туризму, всього	17.469,4	18.057,9	7.104,8	991,7	43.623,8
Товари	2.766,8	1.759,4	0,0	0,0	4.526,2
Торговельні націнки на товари	1.394,5	807,8	0,0	0,0	2.202,3
Інші продукти	1.107,2	1.136,1	61,3	0,0	2.304,6
Продукти, не характерні для туризму, всього	5.268,5	3.703,3	61,3	0,0	9.033,1
ВСЬОГО, в базових цінах	22.737,9	21.761,2	7.166,1	991,7	52.656,9

(*) Попередня оцінка

2. Таблиці туристського попиту

Т.2.1. Туристське споживання державних органів. Індивідуальні і колективні витрати. 1996р*.

(млн. ЄВРО)

Продукти	Індивідуальні споживчі туристські витрати держ. органів	Колективні споживчі туристські витрати держ. органів	Споживчі туристські витрати держ. органів, ВСЬОГО
	1	2	3 = 1+2
Послуги розміщення	24,6	-	24,6
Готелі та аналогічні заклади	24,6	-	24,6
Послуги оренди нерухомості	0	-	0
Ресторани та аналогічні заклади	36,7	-	36,7
Послуги пасажирського транспорту	250,7	-	250,7
- Послуги автомобільного транспорту	151	-	151
- Послуги залізничного транспорту	13,2	-	13,2
- Послуги водного транспорту	11,4	-	11,4
- Послуги повітряного транспорту	75,1	-	75,1
Послуги турагентів	21	-	21
Послуги допоміжної транспортної служби	0	-	0
Оренда транспортних засобів	0	-	0
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	330	-	330
- Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0	-	0
- Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	330	-	330
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	328,7	328,7
Продукти, характерні для туризму, всього	663	328,7	991,7
Товари	0	-	0
Торговельні націнки на товари	0	-	0
Інші продукти	0	-	0
Продукти, не характерні для туризму, всього	0	-	0
ВСЬОГО, в базових цінах	663	328,7	991,7

(*) Попередня оцінка

2. Таблиці туристського попиту

Т.2.3. Валове накопичення основного капіталу у видах діяльності, характерних для туризму. 1996 р.*

(млн. Євро)

(початок)

Продукти ВНОК	Готелі та аналогічні заклади	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобільно го транспорт	Послуги залізничного транспорт	Послуги водного транспорт
	1	3	4	5	6
Промислова продукція	528,1	24,4	263,2	342,7	47,5
Транспортні засоби	23,2	7,4	242,2	276,6	38,5
- Автомобілі	23,2	7,4	214,6	2,4	0,6
- Залізнична техніка	0	0	27,6	274,2	0
- Суднобудування	0	0	0	0	37,9
- Літакобудування	0	0	0	0	0
Інше обладнання	504,9	17	21	66,1	9
Будівництво	1.227,40	549,4	35,8	252,4	9,4
Житлова нерухомість	105,3	298,1	3,6	0	0
Нежитлова нерухомість	849,2	153,9	11,8	62,5	7,6
Інше будівництво	272,9	97,4	20,4	189,9	1,8
Інша продукція	160,7	148,4	8,4	24	5,4
ВСЬОГО	1.916,20	722,2	307,4	619,1	62,3

(продовження)

Продукти ВНОК	Послуги повітряного транспорт	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
	7	8	9	10
Промислова продукція	371,8	71,5	367,2	418,9
Транспортні засоби	348,4	10,2	204,4	411,1
- Автомобілі	15	10,2	204,4	411,1
- Залізнична техніка	0	0	0,0	0,0
- Суднобудування	0	0	0,0	0,0
- Літакобудування	333,4	0	0,0	0,0
Інше обладнання	23,4	61,3	162,8	7,8
Будівництво	16,2	27	971,6	27,0
Житлова нерухомість	0,6	0	0,0	0,0
Нежитлова нерухомість	9,6	27	289,8	27,0
Інше будівництво	6	0	681,8	0,0
Інша продукція	27,4	28,8	105,0	2,0
ВСЬОГО	415,4	127,3	1.443,8	447,9

Примітка: оцінка ВНОК діяльності з оренди нерухомості включена у загальний показник "Види діяльності, нехарактерні для туризму"

(*) Попередня оцінка

2. Таблиці туристського попиту

Т.2.3. Валове накопичення основного капіталу у видах діяльності, характерних для туризму. 1996 р.*

(млн. Євро)

(закінчення)

Продукти ВНОК	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, нехарактерні для туризму	ВСЬОГО
	11	12			
Промислова продукція	600,4	1,2	3.036,9	26,553,9	29,590,8
Транспортні засоби	206,1	0,6	1.768,7	5.392,4	7.161,1
- Автомобілі	132,2	0,6	1.021,7	4.781,1	5.802,8
- Залізнична техніка	0,0	0,0	301,8	64,2	366,0
- Суднобудування	67,9	0,0	105,8	477,8	583,6
- Літакобудування	6,0	0,0	339,4	69,3	408,7
Інше обладнання	394,3	0,6	1.268,2	21.161,5	22.429,7
Будівництво	627,7	3,0	3.746,9	51.562,4	55.309,3
Житлова нерухомість	93,2	0,0	500,8	21.605,0	22.105,8
Нежитлова нерухомість	304,7	1,2	1.744,3	19.101,8	20.846,1
Інше будівництво	229,8	1,8	1.501,8	10.855,6	12.357,4
Інша продукція	286,8	0,4	797,3	14.689,6	15.486,9
ВСЬОГО	1.514,9	4,6	7.581,1	92.805,9	100.387,0

Примітка: оцінка ВНОК діяльності з оренди нерухомості включена у загальний показник "Види діяльності, нехарактерні для туризму"

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.1 Рахунок виробництва у видах економічної діяльності, характерних для туризму. 1996 р*

(млн. Євро)

(початок)

Види економічної діяльності	Готелі та аналогічні заклади	Оренда нерухомості	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобільного транспорту	Послуги залізничного транспорту
	1	2	3	4	5
Виробництво	9.337,1	44.015,7	47.006,3	5.181,3	2.331,2
Проміжне споживання	3.142,7	7.917,0	21.031,4	1.403,9	760,2
Валова додана вартість (3 =1-2) (у базових цінах)	6.194,4	36.098,7	25.974,9	3.777,4	1.571,0

(продовження)

Види економічної діяльності	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
	6	7	8	9	10
Виробництво	331,4	4.747,3	2.716,2	7.494,7	896,4
Проміжне споживання	165,0	2.460,0	1.035,5	3.600,8	457,9
Валова додана вартість (3 =1-2) (у базових цінах)	166,4	2.287,3	1.680,7	3.893,9	438,5

(закінчення)

Види економічної діяльності	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, нехарактерні для туризму	ВСЬОГО
	11	12			
Виробництво	12.678,6	2.325,5	139.061,7	702.810,1	841.871,8
Проміжне споживання	4.590,3	1.161,5	47.726,2	367.255,1	414.981,3
Валова додана вартість (3 =1-2) (у базових цінах)	8.088,3	1.164,0	91.335,5	335.555,0	426.890,5

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.2 Деталі виробництва у видах економічної діяльності, характерних для туризму.
1996 р*

(млн. Євро)

(початок)

Види економічної діяльності	Готелі та аналогічні заклади	Оренда нерухомос- ті	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобіль- ного транспорту	Послуги залізнично- го транспорту
Продукти	1	2	3	4	5
Послуги розміщення	7.671,1	44.011,6	5,4	14,1	88,2
Готелі та аналогічні заклади	7.649,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Послуги оренди нерухомості	21,2	44.011,6	5,4	14,1	88,2
Ресторани та аналогічні заклади	1.606,3	0,0	45.955,1	0,0	7,8
Послуги пасажирського транспорту	0,0	-	0,0	5.076,8	1.821,5
- Послуги автомобільного транспорту	0,0	-	0,0	5.076,8	0,0
- Послуги залізничного транспорту	-	-	-	-	1.821,5
- Послуги водного транспорту	-	-	-	-	-
- Послуги повітряного транспорту	-	-	-	-	-
Послуги турагентів	0,0	-	-	0,0	0,0
Послуги допоміжної транспортної служби	2,0	-	0,0	67,7	6,4
Оренда транспортних засобів	0,0	-	0,0	22,6	0,0
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	20,7	-	670,5	0,0	0,0
- Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	20,7	-	670,5	0,0	0,0
- Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	-	-	-	-	-
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	-	-
Продукти, характерні для туризму, всього	9.300,1	44.011,6	46.631,0	5.181,2	1.923,9
Товари	0,0	-	0,0	0,1	3,4
Торговельні націнки на товари	9,2	-	282,7	0,0	107,0
Інші послуги	27,8	4,1	92,6	0,0	296,9
Продукти, не характерні для туризму, всього	37,0	4,1	375,3	0,1	407,3
ВСЬОГО, в базових цінах	9.337,1	44.015,7	47.006,3	5.181,3	2.331,2

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.2 Деталі виробництва у видах економічної діяльності, характерних для туризму.
1996 р*

(млн. Євро)

(продовження)

Види економічної діяльності	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
Продукти	6	7	8	9	10
Послуги розміщення	0,9	8,0	-	8,0	25,3
Готелі та аналогічні заклади	0,0	0,0	-	0,0	0,0
Послуги оренди нерухомості	0,9	8,0	-	8,0	25,3
Ресторани та аналогічні заклади	22,2	0,0	-	0,0	0,0
Послуги пасажирського транспорту	203,6	3.995,6	-	0,0	0,0
- Послуги автомобільного транспорту	0,0	0,0	-	0,0	0,0
- Послуги залізничного транспорту	-	-	-	-	-
- Послуги водного транспорту	203,6	-	-	-	-
- Послуги повітряного транспорту	-	3.995,6	-	-	-
Послуги турагентів	0,0	0,0	2.713,8	0,0	0,0
Послуги допоміжної транспортної служби	8,4	408,7	0,0	7.468,8	0,0
Оренда транспортних засобів	0,0	0,0	0,0	0,0	783,3
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0,0	0,0	-	0,0	0,0
- Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0,0	0,0	-	0,0	0,0
- Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	-	-	-	-	-
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	-	-
Продукти, характерні для туризму, всього	235,1	4.412,3	2.713,8	7.476,8	808,6
Товари	0,0	149,2	-	-	0,0
Торговельні націнки на товари	0,0	29,8	-	0,0	0,0
Інші послуги	96,3	156,0	2,4	17,9	87,8
Продукти, не характерні для туризму, всього	96,3	335,0	2,4	17,9	87,8
ВСЬОГО, в базових цінах	331,4	4.747,3	2.716,2	7.494,7	896,4

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.2 Деталі виробництва у видах економічної діяльності, характерних для туризму.
1996 р*

(млн. Євро)

(закінчення)

Види економічної діяльності	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, не характерні для туризму	ВСЬОГО
Продукти	11	12			
Послуги розміщення	78,6	0,0	51.911,2	1.881,4	53.792,6
Готелі та аналогічні заклади	0,0	0,0	7.649,9	65,7	7.715,6
Послуги оренди нерухомості	78,6	0,0	44.261,3	1.815,7	46.077,0
Ресторани та аналогічні заклади	201,5	0,0	47.792,9	267,5	48.060,4
Послуги пасажирського транспорту	0,0	0,0	11.097,5	9,9	11.107,4
- Послуги автомобільного транспорту	0,0	0,0	5.076,8	9,9	5.086,7
- Послуги залізничного транспорту	-	-	1.821,5	0,0	1.821,5
- Послуги водного транспорту	-	-	203,6	0,0	203,6
- Послуги повітряного транспорту	-	-	3.995,6	0,0	3.995,6
Послуги турагентів	0,0	0,0	2.713,8	0,0	2.713,8
Послуги допоміжної транспортної служби	0,0	0,0	7.962,0	363,3	8.325,3
Оренда транспортних засобів	0,0	0,0	805,9	76,2	882,1
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	10.471,4	2.325,5	13.488,1	1.416,2	14.904,3
- Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	10.471,4	0,0	11.162,6	1.359,7	12.522,3
- Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	-	2.325,5	2.325,5	56,5	2.382,0
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	328,7	328,7
Продукти, характерні для туризму, всього	10.751,5	2.325,5	135.771,4	4.343,2	140.114,6
Товари	53,2	0,0	205,9	327.938,6	328.144,5
Торговельні націнки на товари	6,8	0,0	435,5	83.027,8	83.463,3
Інші послуги	1.867,1	0,0	2.648,9	287.500,5	290.149,4
Продукти, не характерні для туризму, всього	1.927,1	0,0	3.290,3	698.466,9	701.757,2
ВСЬОГО, в базових цінах	12.678,6	2.325,5	139.061,7	702.810,1	841.871,8

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.3 Деталі поточних витрат (початкові та проміжні витрати) видів економічної діяльності, характерних для туризму. 1996 р*

(млн. Євро)

(початок)

Продукти проміжного споживання	Готелі та аналогічні заклади	Оренда нерухомості	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобільного транспорту	Послуги залізничного транспорту
	1	2	3	4	5
Проміжне споживання у цінах придбання	3.142,7	7.917,0	21.031,4	1.403,9	760,2
1. Сільськогосподарська продукція	141,1	0,7	1.000,80	0,1	0
2. Енергетичні продукти	217,4	59,2	1.013,5	317,4	182,2
3. Промислова продукція	1.273,1	179,3	13.656,7	166,5	199,5
4. Будівельні роботи	133,3	6.437,0	197,3	62,6	118,3
5. Торгівля і транспорт	283,8	38,9	2.192,2	467,2	124,3
6. Інші послуги	1.041,4	848,6	2.499,9	135,9	129,9
Податки (-субсидії) на продукти	52,6	353,3	471,0	254,2	6,0
ВДВ у базових цінах	6.194,4	36.098,7	25.974,9	3.777,4	1.571,0
Оплата праці працівників	2.752,5	1.485,7	6.750,0	3.694,7	1.135,9
Інші податки мінус субсидії на виробництво	22,0	1.790,2	233,4	-1.647,5	-13,8
Валовий операційний прибуток/Змішаний дохід	3.419,9	32.822,8	18.991,5	1.730,2	448,9

(продовження)

Продукти проміжного споживання	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
	6	7	8	9	10
Проміжне споживання у цінах придбання	165,0	2.460,0	1.035,5	3.600,8	457,9
1. Сільськогосподарська продукція	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Енергетичні продукти	17,2	484,0	66,1	219,8	28,1
3. Промислова продукція	39,4	265,1	206,2	685,3	78,1
4. Будівельні роботи	1,6	21,7	25,9	85,9	10,6
5. Торгівля і транспорт	83,7	748,5	36,1	139,3	87,2
6. Інші послуги	21,5	926,8	660,8	2.386,0	233,6
Податки (-субсидії) на продукти	0,9	13,9	40,4	84,5	20,3
ВДВ у базових цінах	166,4	2.287,3	1.680,7	3.893,9	438,5
Оплата праці працівників	168,2	1.351,1	514,1	2.280,3	264,3
Інші податки мінус субсидії на виробництво	-101,4	-2,4	-1,0	-0,3	5,9
Валовий операційний прибуток/Змішаний дохід	99,6	938,6	1.167,6	1.613,9	168,3

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.3 Деталі поточних витрат (початкові та проміжні витрати) видів економічної діяльності, характерних для туризму. 1996 р*

(млн. Євро)

(закінчення)

Продукти проміжного споживання	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, нехарактерні для туризму	ВСЬОГО
	11	12			
Проміжне споживання у цінах придбання	4.590,3	1.161,5	47.726,2	367.255,1	414.981,3
1. Сільськогосподарська продукція	120,1	1,1	1.264,6	27.029,3	28.293,9
2. Енергетичні продукти	123,0	115,8	2.843,7	18.560,9	21.404,6
3. Промислова продукція	529,8	247,4	17.526,4	169.453,3	186.979,7
4. Будівельні роботи	46,1	213,7	7.354,0	17.088,0	24.442,0
5. Торгівля і транспорт	82,8	40,9	4.324,9	27.612,9	31.937,8
6. Інші послуги	4.025,5	404,2	13.314,1	102.312,6	115.626,7
Податки (-субсидії) на продукти	-337,0	138,4	1.098,5	5.198,1	6.296,6
ВДВ у базових цінах	8.088,3	1.164,0	91.335,5	335.555,0	426.890,5
Оплата праці працівників	5.812,8	1.035,6	27.245,2	203.783,3	231.028,5
Інші податки мінус субсидії на виробництво	56,1	0,3	341,5	3.290,4	3.631,9
Валовий операційний прибуток/Змішаний дохід	2.219,4	128,1	63.748,8	128.481,3	192.230,1

(*) Попередня оцінка

3. Таблиці пропозиції: Туристична індустрія

Т.3.4 Зайнятість у видах економічної діяльності, характерних для туризму. 1996 р*
(млн. Євро) (початок)

Види економічної діяльності	Готелі та аналогічні заклади	Оренда нерухомості	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобільного транспорту	Послуги залізничного транспорту
	1	2	3	4	5
Всього робочих місць	198,0	56,2	627,0	193,2	41,9
Штатних працівників	135,6	53,1	385,3	105,0	41,9
Позаштатних працівників	62,4	3,1	241,7	88,2	0,0

(продовження)

Види економічної діяльності	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
	6	7	8	9	10
Всього робочих місць	4,8	31,0	28,6	85,8	16,3
Штатних працівників	4,7	31,0	26,0	81,6	14,2
Позаштатних працівників	0,1	0,0	2,6	4,2	2,1

(закінчення)

Види економічної діяльності	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, нехарактерні для туризму	ВСЬОГО
	11	12			
Всього робочих місць	196,1	54,6	1.533,5	12.397,4	13.930,9
Штатних працівників	185,8	54,6	1.118,8	10.110,4	11.229,2
Позаштатних працівників	10,3	0,0	414,7	2.287,0	2.701,7

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

(початок)

Види економічної діяльності Продукти	Готелі та аналогічні заклади	Оренда нерухомості	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобіль- ного транспорту	Послуги залізнично- го транспорту
	1	2	3	4	5
Послуги розміщення	7.671,1	44.011,6	5,4	14,1	88,2
- Частка туризму	7.589,5	4.546,8	0,0	0,0	0,0
- Решта	81,6	39.464,8	5,4	14,1	88,2
Готелі та аналогічні засоби	7.649,9	0,0	0,0	0,0	0,0
- Частка туризму	7.568,9	0,0	0,0	0,0	0,0
- Решта	81,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Послуги оренди нерухомості	21,2	44.011,6	5,4	14,1	88,2
- Частка туризму	20,6	4.546,8	0,0	0,0	0,0
- Решта	0,6	39.464,8	5,4	14,1	88,2
Ресторани і аналогічні заклади	1.606,3	0,0	45.955,1	0,0	7,8
- Частка туризму	1.204,7	0,0	15.615,4	0,0	7,8
- Решта	401,6	0,0	30.339,7	0,0	0,0
Послуги пасажирського транспорту	0,0	0,0	0,0	5.076,8	1.821,5
- Частка туризму	0,0	0,0	0,0	1.528,0	1.396,4
- Решта	0,0	0,0	0,0	3.548,8	425,1
Послуги автомобільного транспорту	0,0	0,0	0,0	5.076,8	0,0
- Частка туризму	0,0	0,0	0,0	1.528,0	0,0
- Решта	0,0	0,0	0,0	3.548,8	0,0
Послуги залізничного транспорту	-	-	-	-	1.821,5
- Частка туризму	-	-	-	-	1.396,4
- Решта	-	-	-	-	425,1
Послуги водного транспорту	-	-	-	-	-
- Частка туризму	-	-	-	-	-
- Решта	-	-	-	-	-
Послуги повітряного транспорту	-	-	-	-	-
- Частка туризму	-	-	-	-	-
- Решта	-	-	-	-	-
Послуги турагентств	0,0	-	-	0,0	0,0
- Частка туризму	0,0	-	-	0,0	0,0
- Решта	0,0	-	-	0,0	0,0
Послуги допоміжної транспортної служби	2,0	-	0,0	67,7	6,4
- Частка туризму	2,0	-	0,0	0,0	0,0
- Решта	0,0	-	0,0	67,7	6,4
Оренда транспортних засобів	0,0	-	0,0	22,6	0,0
- Частка туризму	0,0	-	0,0	0,0	0,0
- Решта	0,0	-	0,0	22,6	0,0

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

Види економічної діяльності Продукти	Готелі та аналогічні і заклади	Оренда нерухомості	Ресторани та аналогічні заклади	Послуги автомобіль- ного транспорту	(початок)	
					Послуги залізнично- го транспорту	Послуги залізнично- го транспорту
	1	2	3	4	5	
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	20,7	-		0,0		0,0
- Частка туризму	15,5	-	221,3	0,0		0,0
- Решта	5,2	-	449,2	0,0		0,0
Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	20,7	-	670,5	0,0		0,0
- Частка туризму	15,5	-	221,3	0,0		0,0
- Решта	5,2	-	449,2	0,0		0,0
Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	-	-	-	-		-
- Частка туризму	-	-	-	-		-
- Решта	-	-	-	-		-
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	-		-
- Частка туризму	-	-	-	-		-
- Решта	-	-	-	-		-
Продукти, характерні для туризму, всього	9.300,1	44.011,6	46.631,0	5.181,2		1.923,9
- Частка туризму	8.811,7	4.546,8	15.836,7	1.528,0		1.404,2
- Решта	488,4	39.464,8	30.794,3	3.653,2		519,7
Товари	0,0	-	0,0	0,1		3,4
- Частка туризму	0,0	-	0,0	0,0		0,0
- Решта	0,0	-	0,0	0,1		3,4
Торговельні націнки на товари	9,2	-	282,7	0,0		107,0
- Частка туризму	9,0	-	84,8	0,0		1,3
- Решта	0,2	-	197,9	0,0		105,7
Інші послуги	27,8	4,1	92,6	0,0		296,9
- Частка туризму	23,7	0,0	20,3	0,0		0,0
- Решта	4,1	4,1	72,3	0,0		296,9
Продукти, не характерні для туризму, всього	37,0	4,1	375,3	0,1		407,3
- Частка туризму	32,7	0,0	105,1	0,0		1,3
- Решта	4,3	4,1	270,2	0,1		406,0
Виробництво, всього	9.337,1	44.015,7	47.006,3	5.181,3		2.331,2
- Частка туризму	8.844,4	4.546,8	15.941,8	1.528,0		1.405,5
- Решта	492,7	39.468,9	31.064,5	3.653,3		925,7
Загальна частка туризму	94,7	10,3	33,9	29,5		60,3

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

Види економічної діяльності Продукти	(продовження)				
	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагентства	Послуги допоміжної транспортної служби	Оренда транспортних засобів
	6	7	8	9	10
Послуги розміщення	0,9	8,0	-	8,0	25,3
- Частка туризму	0,0	0,0	-	0,0	0,0
- Решта	0,9	8,0	-	8,0	25,3
Готелі та аналогічні заклади	0,0	0,0	-	-	0,0
- Частка туризму	0,0	0,0	-	-	0,0
- Решта	0,0	0,0	-	-	0,0
Послуги оренди нерухомості	0,9	8,0	-	8,0	25,3
- Частка туризму	0,0	0,0	-	0,0	0,0
- Решта	0,9	8,0	-	8,0	25,3
Ресторани та аналогічні заклади	22,2	0,0	-	-	-
- Частка туризму	22,2	0,0	-	-	-
- Решта	0,0	0,0	-	-	-
Послуги пасажирського транспорту	203,6	3.995,6	-	0,0	0,0
- Частка туризму	203,6	3.995,6	-	0,0	0,0
- Решта	0,0	0,0	-	0,0	0,0
Послуги автомобільного транспорту	-	-	-	0,0	0,0
- Частка туризму	-	-	-	0,0	0,0
- Решта	-	-	-	0,0	0,0
Послуги залізничного транспорту	-	-	-	-	-
- Частка туризму	-	-	-	-	-
- Решта	-	-	-	-	-
Послуги водного транспорту	203,6	-	-	-	-
- Частка туризму	203,6	-	-	-	-
- Решта	0,0	-	-	-	-
Послуги повітряного транспорту	-	3.995,6	-	-	-
- Частка туризму	-	3.995,6	-	-	-
- Решта	-	0,0	-	-	-
Турагентства	0,0	0,0	2.713,8	0,0	-
- Частка туризму	0,0	0,0	2.713,8	0,0	-
- Решта	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Послуги допоміжної транспортної служби	8,4	408,7	0,0	7.468,8	0,0
- Частка туризму	0,0	143,4	0,0	1.209,2	0,0
- Решта	8,4	265,3	0,0	6.259,6	0,0
Оренда транспортних засобів	0,0	0,0	0,0	0,0	783,3
- Частка туризму	0,0	0,0	0,0	0,0	474,5
- Решта	0,0	0,0	0,0	0,0	308,8

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

Види економічної діяльності Продукти	Послуги водного транспорту	Послуги повітряного транспорту	Турагент- ства	(продовження)	
				Послуги допоміжної транспорт- ної служби	Оренда транспорт- них засобів
	6	7	8	9	10
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0,0	0,0	-	-	-
- Частка туризму					-
- Решта	0,0	0,0	-	-	-
Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0,0	0,0	-	-	-
- Частка туризму	0,0	0,0	-	-	-
- Решта					-
Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	0,0	0,0	-	-	-
- Частка туризму	0,0	0,0	-	-	-
- Решта	-	-	-	-	-
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	-	-
- Частка туризму	-	-	-	-	-
- Решта	-	-	-	-	-
Продукти, характерні для туризму, всього	235,1	4.412,3	2.713,8	7.476,8	808,6
- Частка туризму	225,8	4.139,0	2.713,8	1.209,2	474,5
- Решта	9,3	273,3	0,0	6.267,6	334,1
Товари	0,0	149,2	-	-	0
- Частка туризму	0,0	0,0	-	-	0
- Решта	0,0	149,2	-	-	0
Торговельні націнки на товари	0,0	29,8	0,0	0,0	0
- Частка туризму	0,0	29,8	0,0	0,0	0
- Решта	0,0	0,0	0,0	0,0	0
Інші послуги	96,3	156,0	2,4	17,9	87,8
- Частка туризму	0,0	0,0	0,0	0,0	0
- Решта	96,3	156,0	2,4	17,9	87,8
Продукти, не характерні для туризму, всього	96,3	335,0	2,4	17,9	87,8
- Частка туризму	0,0	29,8	0,0	0,0	0
- Решта	96,3	305,2	2,4	17,9	87,8
Виробництво, всього	331,4	4.747,3	2.716,2	7.494,7	896,4
- Частка туризму	225,8	4.168,8	2.713,8	1.209,2	474,5
- Решта	105,6	578,5	2,4	6.285,5	421,9
Загальна частка туризму	68,1	87,8	99,9	16,1	52,9

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

(продовження)

Види економічної діяльності	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, не характерні для туризму	ВСЬОГО
Продукти	11	12			
Послуги розміщення	78,6	0,0	51.911,2	1.881,4	53.792,6
- Частка туризму	0,0	0,0	12.136,3	2,0	12.138,3
- Решта	78,6	0,0	39.774,9	1.879,4	41.654,3
Готелі та аналогічні заклади	0,0	0,0	7.649,9	65,7	7.715,6
- Частка туризму	0,0	0,0	7.568,9	2,0	7.570,9
- Решта	0,0	0,0	81,0	63,7	144,7
Послуги оренди нерухомості	78,6	0,0	44.261,3	1.815,7	46.077,0
- Частка туризму	0,0	0,0	4.567,4	0,0	4.567,4
- Решта	78,6	0,0	39.693,9	1.815,7	41.509,6
Ресторани та аналогічні заклади	201,5	0,0	47.792,9	267,5	48.060,4
- Частка туризму	25,0	0,0	16.875,1	0,0	16.875,1
- Решта	176,5	0,0	30.917,8	267,5	31.185,3
Послуги пасажирського транспорту	0,0	0,0	11.097,5	9,9	11.107,4
- Частка туризму	0,0	0,0	7.123,6	0,0	7.123,6
- Решта	0,0	0,0	3.973,9	9,9	3.983,8
Послуги автомобільного транспорту	0,0	0,0	5.076,8	9,9	5.086,7
- Частка туризму	0,0	0,0	1.528,0	0,0	1.528,0
- Решта	0,0	0,0	3.548,8	9,9	3.558,7
Послуги залізничного транспорту	-	-	1.821,5	0,0	1.821,5
- Частка туризму	-	-	1.396,4	0,0	1.396,4
- Решта	-	-	425,1	0,0	425,1
Послуги водного транспорту	-	-	203,6	0,0	203,6
- Частка туризму	-	-	203,6	0,0	203,6
- Решта	-	-	0,0	0,0	0,0
Послуги повітряного транспорту	-	-	3.995,6	0,0	3.995,6
- Частка туризму	-	-	3.995,6	0,0	3.995,6
- Решта	-	-	0,0	0,0	0,0
Турагентства	0,0	0,0	2.713,8	0,0	2.713,8
- Частка туризму	0,0	0,0	2.713,8	0,0	2.713,8
- Решта	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Послуги допоміжної транспортної служби	0,0	-	7.962,0	363,3	8.325,3
- Частка туризму	0,0	-	1.354,6	19,2	1.373,8
- Решта	0,0	-	6.607,4	344,1	6.951,5
Оренда транспортних засобів	0,0	0,0	805,9	76,2	882,1
- Частка туризму	0,0	0,0	474,5	0,0	474,5
- Решта	0,0	0,0	331,4	76,2	407,6

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

(продовження)

Види економічної діяльності	Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	Всього, види діяльності, характерні для туризму	Види діяльності, не характерні для туризму	ВСЬОГО
Продукти	11	12			
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	10.471,4	2.325,5	13.488,1	1.416,2	14.904,3
- Частка туризму	770,4	352,9	1.360,1	129,7	1.489,8
- Решта	9.701,0	1.972,6	12.128,0	1.286,5	13.414,5
Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	10.471,4	0,0	11.162,6	1.359,7	12.522,3
- Частка туризму	770,4	0,0	1.007,2	129,7	1.136,9
- Решта	9.701,0	0,0	10.155,4	1.230,0	11.385,4
Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту	-	2.325,5	2.325,5	56,6	2.382,0
- Частка туризму	-	352,9	352,9	0,0	352,9
- Решта	-	1.972,6	1.972,6	56,5	2.029,1
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами	-	-	-	328,7	328,7
- Частка туризму	-	-	-	328,7	328,7
- Решта	-	-	-	0,0	0,0
Продукти, характерні для туризму, всього	10.751,5	2.325,5	135.771,4	4.343,2	140.114,6
- Частка туризму	795,4	352,9	42.038,0	479,6	42.517,6
- Решта	9.956,1	1.972,6	93.733,4	3.863,6	97.597,0
Товари	53,2	0,0	205,9	327.938,6	328.144,5
- Частка туризму	0,0	0,0	0,0	4.091,4	4.091,4
- Решта	53,2	0,0	205,9	323.847,2	324.053,1
Торговельні націнки на товари	6,8	0,0	435,5	83.027,8	83.463,3
- Частка туризму	0,0	0,0	124,9	2.077,4	2.202,3
- Решта	6,8	0,0	310,6	80.950,4	81.261,0
Інші послуги	1.867,1	0,0	2.648,9	287.500,5	290.149,4
- Частка туризму	0,0	0,0	44,0	2.259,2	2.303,2
- Решта	1.867,1	0,0	2.604,9	285.241,3	287.846,2
Продукти, не характерні для туризму, всього	1.927,1	0,0	3.290,3	698.466,9	701.757,2
- Частка туризму	0,0	0,0	168,9	8.428,0	8.596,9
- Решта	1.927,1	0,0	3.121,4	690.038,9	693.160,3
Виробництво, всього	12.678,6	2.325,5	139.061,7	702.810,1	841.871,8
- Частка туризму	795,4	352,9	42.206,9	8.907,6	51.114,5
- Решта	11.883,2	1.972,6	96.854,8	693.902,5	790.757,3
Загальна частка туризму	6,3	15,2			

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро) (продовження)

Види економічної діяльності	Туристське споживання в межах країни	Імпортване туристське споживання	Загальне туристське споживання
Продукти			
Послуги розміщення			
- Частка туризму	12.138,3	94,3	12.232,6
- Решта			
Готелі та аналогічні заклади			
- Частка туризму	7.570,9	86,5	7.657,4
- Решта			
Послуги оренди нерухомості			
- Частка туризму	4.567,4	7,8	4.575,2
- Решта			
Ресторани та аналогічні заклади			
- Частка туризму	16.875,1	0,0	16.875,1
- Решта			
Послуги пасажирського транспорту			
- Частка туризму	7.123,6	973,7	8.097,3
- Решта			
Послуги автомобільного транспорту			
- Частка туризму	1.528,0	0,0	1.528,0
- Решта			
Послуги залізничного транспорту			
- Частка туризму	1.396,4	6,9	1.403,3
- Решта			
Послуги водного транспорту			
- Частка туризму	203,6	23,8	227,4
- Решта			
Послуги повітряного транспорту			
- Частка туризму	3.995,6	943,0	4.938,6
- Решта			
Турагентства			
- Частка туризму	2.713,8	0,0	2.713,8
- Решта			
Послуги допоміжної транспортної служби			
- Частка туризму	1.373,8	38,2	1.412,0
- Решта			
Оренда транспортних засобів			
- Частка туризму	474,5	0,0	474,5
- Решта			

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Частки, що відносяться до туризму, за видами економічної діяльності і продуктами. 1996 р*

(млн. Євро)

(закінчення)

Види економічної діяльності	Туристське споживання в межах країни	Імпортване туристське споживання	Загальне туристське споживання
Продукти			
Послуги у сфері культури, дозвілля та спорту			
- Частка туризму	1.489,8	0,0	1.489,8
- Решта			
Ринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту			
- Частка туризму	1.136,9	0,0	1.136,9
- Решта			
Неринкові послуги у сфері культури, дозвілля та спорту			
- Частка туризму	352,9	0,0	352,9
- Решта			
Неринкові послуги у сфері туризму, що надаються державними органами			
- Частка туризму	328,7	0,0	328,7
- Решта			
Продукти, характерні для туризму, всього			
- Частка туризму	42.517,6	1.106,2	43.623,8
- Решта			
Товари			
- Частка туризму	4.091,4	434,8	4.526,2
- Решта			
Торговельні націнки на товари			
- Частка туризму	2.202,3	0,0	2.202,3
- Решта			
Інші послуги			
- Частка туризму	2.303,2	1,4	2.304,6
- Решта			
Продукти, не характерні для туризму, всього			
- Частка туризму	8.596,9	436,2	9.033,1
- Решта			
Виробництво, всього			
- Частка туризму	51.114,5	1.542,4	52.656,9
- Решта			
Загальна частка туризму			

(*) Попередня оцінка

4. Таблиці порівняння пропозиції і попиту

Т.4.1 Внесок туризму в економіку.

Прямі та загальні наслідки. 1996 р*

	Внесок туризму в економіку			
	Прямі наслідки, млн. Євро	Загальні наслідки Всього по Іспанії (%)	Млн. Євро.	Всього по Іспанії (%)
А. ВВП і його компоненти				
ВВП у ринкових цінах - Попит	51.269,8	11,0	51.269,8	11,0
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств на економічній території	22.477,2	8,3	22.477,2	8,3
Кінцеві споживчі витрати НКООДГ/держ. органів	1.017,7	1,2	1.017,7	1,2
Валове нагромадження капіталу	5.531,9	5,4	5.531,9	5,4
Експорт товарів та послуг	23.318,0	21,0	23.318,0	21,0
Імпорт товарів та послуг	1.075,0	1,0	1.075,0	1,0
ВВП у ринкових цінах - Пропозиція і виробництво ¹	34.857,8	7,5	51.269,8	11,0
ВДВ у базових цінах	32.643,0	7,7	49.006,2	11,5
Податки (чисті) на продукти	2.214,8	5,9	2.263,6	6,1
В. Інші змінні				
Виробництво ²	56.138,2	6,7	93.687,5	11,1
Зайнятість (Робочі місця)	863,5	6,2	1.399,7	10,0

(*) Попередня оцінка.

(1) Включає послуги фінансових посередників

(2) Виробництво, що відповідає обробці туристичних пакетів у ДРТІ

5. Інша інформація

Т.5.1 Туристична індустрія: розподіл підприємств за розміром та кількістю працівників. 2000 р.

Види економічної діяльності	Без штатних працівників	1-2	3-19	20-99	>100	Всього
Готелі та аналогічні заклади	5.549	4.295	5.164	1.278	396	16.682
Харчування	120.026	80.850	44.215	1.741	226	247.058
Залізничний транспорт	1	3	2	3	6	15
Автомобільний транспорт	138.498	41.673	17.731	1.757	182	199.841
Водний транспорт	164	38	125	66	19	412
Повітряний транспорт	38	34	48	42	20	182
Турагентства	2.613	1.943	1.544	176	37	6.313
Допоміжна транспортна служба	4.001	3.570	4.380	644	158	12.753
Оренда транспортних засобів	985	923	572	72	14	2.566
Діяльність у сфері дозвілля та туризму	26.729	14.021	9.147	1.299	275	51.471
Всього у туристичних видах діяльності						
Кількість підприємств	298.604	147.350	82.928	7.078	1.333	537.293
- Розподіл (%)	55,6	27,4	15,4	1,3	0,2	100
Нетуристичні види діяльності						
Кількість підприємств	1.110.188	545.614	389.194	54.080	8.948	2.108.024
- Розподіл (%)	52,7	25,9	18,5	2,6	0,4	100
Всього за видами діяльності						
Кількість підприємств	1.408.792	692.964	472.122	61.158	10.281	2.645,317
- Розподіл (%)	53,3	26,2	17,8	2,3	0,4	100

Джерело: Центральний довідник підприємств (DIRCE) НІС. Дані на 01.01.2001 р.

5. Інша інформація

Т.5.2 Туристична індустрія: порівнянні частки за розміром підприємств.

	Кількість штатних працівників					
	Менше 2	2-4	5-19	20-99	понад 99	Всього
ГОТЕЛІ ТА АНАЛОГІЧНІ ЗАКЛАДИ (1999)						
Кількість точок на 1 підприємство	1,1	1,2	1,2	1,3	3,6	1,2
Обсяг реалізації / підприємство (тис. Євро)	28,8	94,2	451,8	2.181,1	15.476,4	763,4
Валові капіталовкладення / підприємство (тис. Євро)	6,4	20,6	63,2	334,0	2.348,5	117,1
Витрати на персонал / Винагорода працівникам (тис. Євро)	7,8	10,0	12,3	14,7	18,7	15,6
Споживання сировини						
Питома вага (%)	10,5	15,9	17,2	15,1	13,9	14,9
Витрати на сторонні послуги						
Питома вага (%)	30,2	29,9	28,2	25,3	24,6	25,7
Інші управлінські послуги						
Питома вага (%)	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4
Оплачуваний персонал/ Загальна кількість працівників	19,8	69,5	92,1	99,5	100,0	95,1
РЕСТОРАНИ ТА АНАЛОГІЧНІ ЗАКЛАДИ (1998)						
Кількість точок на 1 підприємство	1,0	1,0	1,1	1,9	14,0	1,0
Обсяг реалізації / підприємство (тис. Євро)	31,6	71,2	236,7	1.161,8	10.789,9	88,9
Валові капіталовкладення / підприємство (тис. Євро)	0,9	3,3	19,1	109,6	616,7	5,4
Витрати на персонал / Винагорода працівникам (тис. Євро)	7,5	8,7	9,9	11,2	10,6	9,9
Споживання сировини						
Питома вага (%)	47,2	42,8	41,7	38,2	33,4	41,8
Витрати на сторонні послуги						
Питома вага (%)	13,9	13,6	13,7	17,1	20,9	14,8
Інші управлінські послуги						
Питома вага (%)	0,0	0,1	0,1	0,2	0,9	0,2
Оплачуваний персонал/ Загальна кількість працівників	6,5	53,6	86,9	98,7	100,0	65,3
ТУРАГЕНТСТВА (1999)						
Кількість точок на 1 підприємство	1,0	1,2	2,0	5,5	76,9	1,8
Обсяг реалізації / підприємство (тис. Євро)	42,3	393,3	1.991,2	10.709,8	154.773,5	1.790,4
Валові капіталовкладення / підприємство (тис. Євро)	0,7	6,4	20,1	73,6	1.076,5	14,9
Витрати на персонал / Винагорода працівникам (тис. Євро)	10,8	15,1	18,6	20,0	21,8	19,7
Споживання сировини	2,5	8,5	4,8	12,6	39,6	25,3
Питома вага (%)						
Витрати на сторонні послуги	11,2	10,1	6,6	6,7	4,9	6,0
Питома вага (%)						
Інші управлінські послуги	0,3	0,4	0,3	0,2	0,6	0,4
Питома вага (%)						
Оплачуваний персонал/ Загальна кількість працівників	17,4	84,4	97,1	99,5	100,0	91,5

Джерело: Статистика послуг НІС.

Документальні джерела інформації

Каньяда, А. (1999): Допоміжний рахунок у туризмі та рівновага попиту й пропозиції. Включено у публікацію: Всесвітня Туристична Організація (1999): Семінар з питань статистичних досліджень туризму для створення допоміжного рахунку у туризмі: основні тексти. ВТО, 1999 р.

Каньяда, А.; Роїг, Р. (2001): *Основні Характеристики допоміжного рахунку у туризмі Іспанії. Семінар зі статистики туризму*, ЕВРОСТАТ-НІС. Будапешт, червень 2001 р.

Каньяда, А.; Прадо, Х.; Роїг, Р. (2002) *система національних рахунків згідно з ЄСР95 як база для оцінки допоміжних рахунків для туризму*. Методичний семінар зі статистики туризму згідно з Директивою 95/57/ЕС про допоміжні рахунки у туризмі. ЕВРОСТАТ – НІС - ІТД. Мадрид, Березень 2002 р.

Каньяда, А. (2001-а): *Допоміжний рахунок у туризмі Іспанії: Основні характеристики*. Доповідь на Всесвітній конференції, присвяченій допоміжним рахункам у туризмі. Ванкувер, травень 2001 р.

Каньяда, А. (2001-б): Нотатки щодо коефіцієнтів і моделей мультиплікаторів на основі нової системи "витрати-випуск" ЄСР95. НІС, кварталний кон'юнктурний вісник №82. Грудень 2001 р.

ЕВРОСТАТ (1996): *Європейська система національних та регіональних рахунків. 1995*. Управління преси ЄС, Люксембург, 1996 р.

Хольц-Ікін, Д. (2001): *Капітал в Допоміжному рахунку у туризмі*. "Туризм Економікс", 2001 р., №7.

НІС (2000): *Пропозиції Управління національних рахунків НІС щодо документу "Допоміжний рахунок у туризмі: концептуальна структура"*. Група національних рахунків (22-23 лютого 2000 р.) Управління національних рахунків, Національний інститут статистики.

Організація Об'єднаних Націй (1993): *Система національних рахунків 1993*. Нью-Йорк, 1993 р.

Організація Об'єднаних Націй (2000): *Допоміжний рахунок у туризмі: Загальні методичні рекомендації*. Нью-Йорк, 2000.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (1999): *Настанови ОЕСР з питань Допоміжного рахунку у туризмі*, ОЕСР, 1999 р.

Всесвітня Туристична Організація (ВТО) (1999): *Допоміжний рахунок у туризмі. Концептуальні засади*. Мадрид, 1999 р.

Додаток 1. Опис основних джерел статистичної інформації, використаних у ДРТІ.

A.1 Джерела інформації про попит

A.1.1 ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТСЬКИХ ВИТРАТ В ІСПАНІЇ (EGATUR)

1. Загальна характеристика

Дослідження туристських витрат в Іспанії (EGATUR) – спільний проект НІС, ІТД та Банку Іспанії, метою якого є визначення обсягів витрат, здійснених відвідувачами-нерезидентами під час їх поїздки до Іспанії, а також резидентів під час їх поїздки за кордон.

Основна мета EGATUR – стати базовим джерелом інформації для майбутніх оцінок потоків туристичних надходжень і витрат, шляхом остаточної заміни національної валюти на Євро в Іспанії та країнах зони Євро.

Водночас EGATUR призначено й для використання в інших, другорядних цілях: Національним Інститутом статистики (НІС) в оцінці статей системи національних рахунків, а також Допоміжних рахунків для туризму в Іспанії; ІТД – для впровадження розподілів туристичних потоків за країнами походження, регіонами призначення та спожитими продуктами, що пов'язані з туризмом.

2. Технічні характеристики

EGATUR – щомісячне дослідження, яке здійснює опитування відвідувачів-нерезидентів Іспанії, коли вони залишають територію Іспанії, і резидентів Іспанії, коли вони повертаються на територію країни. Це опитування проводиться на основних пунктах перетину державного кордону: автомобільних (з Португалією, Францією та Андоррою), в аеропортах, портах та на залізниці.

Польова робота EGATUR виконується з використанням інфраструктури, процедур та сукупності даних дослідження пересування туристів на кордонах (FRONTUR), причому це дослідження використовується у якості довідкової бази при отриманні вибірових даних EGATUR. Спосіб отримання інформації – особисте інтерв'ю.

Дослідження охоплює вивчення окремих груп людей, які є об'єктами досліджень, залежно від способів перетину кордону та громадянства:

- перетин кордону автошляхами, через аеропорти, порти та залізницею...
- подорожуючі резиденти Іспанії; подорожуючі нерезиденти Іспанії

Для кожної з них існує свій план вибірки, технічні характеристики (спосіб контакту з респондентом) та анкета.

Вибірка є випадковою та стратифікованою, у якій прошарки визначаються, виходячи з загальної кількості національних пунктів перетину кордону - автомобільних, в аеропортах, портах та на залізниці, і з урахуванням наявних даних щодо змінних FRONTUR, таких як кількість іноземних відвідувачів та резидентів Іспанії, що перетнули кордон у кожному пункті, сезонність в'їзду, громадянство іноземних відвідувачів, типи подорожуючих (туристи, одноденні

відвідувачі, пішоходи). Розподіл у вибірках кожного місяця відрізняється в залежності від даних щодо потоків резидентів і нерезидентів, які надано FRONTUR за роки, що передують дослідженню (1997, 1998 і 1999 рр.).

Приблизна кількість проведених опитувань – понад 86000 на рік, з яких понад 61 000 - нерезидентів і 25.000 - резидентів Іспанії.

3. Надана інформація.

Як вже зазначалося, існують чотири різні типи анкет, усі вони схожі за структурою: інформація про поїздку, здійснені витрати у країні виїзду та у країні перебування, спеціальний блок для одноденних відвідувачів та пішохідних туристів, ще один – про форми оплати та інший – щодо розподілу туристських витрат.

- Загальні характеристики поїздки та подорожуючого.

Сюди включено набір різноманітних характеристик, які, з одного боку, дозволять розрізнити потоки, а з другого – отримати різноманітні моделі витрат шляхом перехрещення з економічною частиною.

Тематика інформаційних блоків:

- Мотив поїздки (туристи) або відвідування (одноденні відвідувачі)
- Частота відвідування
- Тривалість перебування
- Вид розміщення
- Форма організації
- Розмір туристичної групи
- Здійснювана діяльність
- Ступінь задоволення поїздкою
- Лояльність поїздкам до Іспанії

В зв'язку з тим, що перший пункт представляє особливий інтерес для розробки ДРТІ, в його рамках виділено наступні мотиви поїздки:

A.1. Участь у ярмарках, конгресах та з'їздах;

A.2. Сезонна робота

A.3. Інші робочі та ділові мотиви

A.1 + A3 Всього зі службових мотивів

B. Навчання

C. Відвідання родичів або друзів

D. Добровільне лікування

E. Релігійні мотиви

F. Покупки, особисті послуги

G. Дозвілля, відпочинок, відпустка

H. Інші

Звичайно, підпункт A2 «Сезонна робота» було включено через вимогу платіжного балансу, але його виключено з оцінок для Допоміжного рахунку у туризмі.

- Витрати, здійснені у країні відправлення до початку поїздки.

З одного боку, розподіляються на кілька продуктів:

- Приватний та громадський транспорт (з деталізацією: в одному напрямку, туди і назад,...).
- Розміщення (з розподілом за типами: повний пансіон, напівпансіон, розміщення і сніданок, лише розміщення).
- Оренда автомобіля
- Інші (екскурсії, вистави, музеї).

Так само запрошується інформація про форму організації поїздки, тобто чи турист приїхав в рамках турпакету, чи ні. У випадку використання ним цього комплексного продукту, за допомогою декількох питань аналізуються різні аспекти, необхідні для визначення економічних показників: складові ТП, середня вартість, питання щодо перевезень всередині ТП тощо).

- Витрати на території Іспанії
Необхідний розподіл за наступними продуктами:
- Транспорт (з розподілом: якщо в одному напрямку)
- Громадський транспорт
- Розміщення (з розподілом за типами: повний пансіон, напівпансіон, розміщення і сніданок, лише розміщення).
- Витрати у барах, ресторанах, кафе.
- Купівля продуктів харчування або напоїв у магазинах
- Оренда автомобіля
- Інші (екскурсії, вистави, покупки, музеї)
- Платіжні засоби, використані під час поїздки: картки, готівка, чеки...

Хоча зараз розподіл витрат одноденних відвідувачів у розрізі продуктів не вимагається, у майбутньому планується його впровадити.

А.1.2 ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ БЮДЖЕТІВ

Головна мета цього дослідження – отримання інформації стосовно соціально-економічних характеристик населення. В Іспанії з 1985 до третього кварталу 1997 року у НІС існували два види досліджень сімейних бюджетів:

Дослідження кон'юнктури: *Регулярне дослідження сімейних бюджетів* (щокварталу, починаючи з 1985 р., хоча існували й "попередники" – СДС, постійне дослідження споживання).

Дослідження структури: *Базове дослідження сімейних бюджетів* (1973-74, 1980-81, 1990-91).

Зараз існує дослідження сімейних бюджетів, яке називається "*Регулярне дослідження сімейних бюджетів*" або РДСБ, яке проводиться постійно щокварталу, але у якому використовуються значно більші обсяги вибірки, ніж у попередньому дослідженні:

- Одиницями аналізу є сукупності осіб, які спільно проживають в основному сімейному житлі або його частині, і споживають та/або розділяють продукти харчування або інші товари за рахунок спільного бюджету – домогосподарства (приватні)

- Досліджуване населення складається з сукупності домогосподарств, які мешкають в основному сімейному житті. Що стосується географічних меж дослідження, то вони становлять всю територію країни, а періодичність їх виконання – один раз а квартал, починаючи з третього кварталу 1997 р.

2. Змінні величини, що аналізуються

Змінні величини, включені у це дослідження, охоплюють як доходи домогосподарств (з великою кількістю характеристик та значною деталізацією⁴⁷), так і споживчі витрати, причому останній аспект є предметом більшої зацікавленості для ДРТІ. Витрати складаються з покупок, здійснених за грошові кошти, споживання на місці, винагороди у натуральній формі та умовної орендної плати. Ці витрати класифікуються відповідно до Класифікації споживчих витрат COICOP/HBS.

Найважливіша особливість з точки зору туризму – це те, що з другого кварталу 1998 року в анкету було введено велику кількість запитань стосовно розподілу витрат за територією їх здійснення, з виокремленням п'яти категорій: звичайне середовище, територія країни під час поїздок зі службовою метою, територія країни під час поїздок з іншою метою, за кордоном під час поїздок зі службовою метою, за кордоном під час поїздок з іншою метою.

Розподіл не проводиться у всіх статтях ДСБ, тому у ньому відсутні питання, що стосуються *оренди та медичних послуг*.

З іншого боку, РДСБ наводить свого роду пам'ятки щодо витрат на подорожі і відпустки, у яких міститься невеликий розподіл витрат, які можуть мати найбільше значення під час таких переміщень. Він стосується витрат, здійснюваних в зв'язку з відпустками або поїздками, у випадках, коли здійснюється більше трьох ночівель підряд за межами домогосподарства. Розподіл витрат за категоріями є наступним:

- Паливо-мастильні матеріали
- Послуги ресторанів
- Сніданки у кафе, барах...
- Інші витрати у кафе, барах...

Ці витрати також передбачають розподіл за територіями придбання, які наведені в інших статтях. У цьому розділі також ставляться питання про порядковий номер відпустки, кількість членів домогосподарства та кількість днів кожної поїздки або відпустки, що мала місце протягом звітного кварталу.

Хоча ця інформація використовується у РДСБ усього лише як допоміжний засіб коригування та підтвердження результатів, відповідальний орган надав робочій групі ДРТ для внутрішнього використання дані стосовно цих пам'яток, які використовувалися у допоміжному рахунку для отримання середніх коефіцієнтів витрат.

А.1.3. МОДУЛЬ ВИТРАТ НА ВІДРЯДЖЕННЯ

⁴⁷ Доходи домогосподарств розподіляються за їх характером на: грошові доходи, які, в свою чергу, розрізняють за походженням (доходи від трудової діяльності та доходи з капіталу) та формою власності (соціальні виплати,...) та негрошові доходи, які так само розподіляються за походженням (доходи від найманої праці. доходи від власної праці,...).

1. Сфера дії та цілі

У щорічних економічних дослідженнях НІС (Дослідження промислових підприємств та Дослідження послуг) та інших організацій (Дослідження Структури будівництва Міністерства розвитку) введено модулі та специфічні запитання з метою визначення обсягів витрат, здійснюваних підприємствами на відрядження, що ж дуже важливою складовою туристичного попиту.

У Дослідженні послуг запитання охоплюють усі підприємства. У випадку промисловості і будівництва запитання адресовано лише більшим підприємствам (понад 20 працівників).

2. Досліджувані змінні.

Зокрема, модуль, включений як у Дослідження промислових підприємств так і у Дослідження структури будівництва, і який є однаковим в обох дослідженнях, вивчає наступні змінні:

- Сума витрат на відрядження, здійснених співробітниками компанії в мільйонах пезет;

- Розподіл у відсотках за географічним призначенням поїздки:
 - Поїздки за кордон
 - Поїздки в межах Іспанії (з уточненням – з ночівлею чи без ночівлі)
- Розподіл у відсотках витрат на поїздки, здійснених через туристичні агентства, або безпосередньо надавачам послуг (готель, авіакомпанія,...)
- Розподіл у відсотках витрат на поїздки, здійснених (з розрізненням між придбанням через туристичні агентства та безпосереднім придбанням) на наступні цілі:
 - Автомобільний транспорт (бензин, кілометраж)
 - Авіаційний транспорт. Залізничний транспорт.
 - Інші транспортні засоби (вказати).
 - Розміщення
 - Харчування
 - Оренда транспортних засобів
 - Організовані поїздки
 - Інші.

А.1.4 ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС ІСПАНІЇ

Платіжний баланс, розроблений Банком Іспанії, має на меті систематичну реєстрацію економічних трансакцій між економікою країни та рештою світу. Трансакції, які у своїй більшості відбуваються між резидентами і нерезидентами, включають в себе операції з товарами, послугами та рентою, операції, що складають фінансові активи і пасиви по відношенню до решти світу і операції, які класифікуються як переказ коштів.

Для його розробки Банк Іспанії застосовує систему, що базується на реєстрації міжнародних трансакцій. Для цього розпорядчими документами Банку Іспанії встановлюються зобов'язання для певних економічних агентів щодо прямого інформування Банку про усі операції, що здійснюються ними з одиницями-нерезидентами.

A.1.5 РАХУНКИ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ.

Публікація, підготовлена Головним контрольно-фінансовим управлінням (IGAЕ) і яка надає інформацію про зв'язки між звітністю державних органів та національними рахунками різних агентів, бюджетні платежі по кожному з державних органів регіонів та місцевих корпорацій, а також балансові звіти адміністративних органів автономних областей (регіонів). Це видання включає в себе *Функціональну класифікацію видатків державних органів* Організації Об'єднаних Націй (COFOG).

A.1.6 FAMILITUR

Щомісячне дослідження, підготовлене Інститутом туристичних досліджень (ІТД), призначене для фізичних осіб віком від 16 років, які проживають у сімейних домогосподарствах у населених пунктах з кількістю населення понад 5000 осіб. Мета цього дослідження полягає у визначенні кількості поїздок, здійснених резидентним населенням, та їх характеристик по регіонам.

Основні змінні, що аналізуються у дослідженні: кількість поїздок, місце відправлення, місце призначення (Іспанія, закордон), основний мотив поїздки, тип розміщення, транспортний засіб, тривалість та сезонність. З 2000 року у дослідження включаються також запитання стосовно витрат.

A.1.7 FRONTUR

Щомісячне дослідження, яке проводиться ІТД спільно з Головним управлінням дорожнього руху, AENA, RENFE та Державними портами. Має на меті визначення кількості в'їздів подорожуючих через різні пункти перетину кордону та також надання інформації про туристичну поведінку відвідувачів-нерезидентів на території країни.

Надає інформацію у розрізі країн проживання відвідувачів, транспортних засобів, а також щодо відмінностей між туристами та одноденними відвідувачами. Зараз являє собою базу, що використовується у Дослідженні туристських витрат (EGATUR).

B.1 Джерела інформації стосовно пропозиції

B.1.1 ЩОРІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСЛУГ: ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ДАНІ У РОЗРІЗІ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Характеристики та загальні цілі

З 1998 року НІС в загальних рамках Щорічного дослідження послуг проводив дослідження наступних видів діяльності, пов'язаних з туризмом: послуги готелів, харчування, турагентства, а також пасажирські перевезення (перевезення пасажирів залізницею, метро, міськими та міжміськими автобусами, водний та повітряний транспорт).

Для досягнення цієї мети збирається інформація стосовно різноманітних характеристик підприємств (основний вид діяльності, юридичний статус, період

діяльності, підрозділи тощо), змінні, що стосуються структури зайнятості та фінансові дані (покупки та витрати, доходи, операції з капіталом та інвестиціями).

2. Рамки та сфера дії дослідження

Для усіх видів діяльності, за винятком пасажирських перевезень, у якості бази дослідження використано Центральний довідник підприємств (ЦДП), який містить інформацію про основні види економічної діяльності і кількість працівників на підприємствах, що дозволяє здійснити відповідну стратифікацію. У цьому реєстрі є також дані щодо ідентифікації та місцезнаходження статистичних одиниць, необхідні для правильного збору інформації.

Дані, що містяться у ЦДП, отримано на основі офіційних джерел, вони, в основному, походять з Податкової інспекції та органів соціального забезпечення, і доповнюються інформацією, що походить зі статистичних досліджень НІС.

Для аналізу підприємств, що займаються пасажирськими перевезеннями, було взято довідники, надані регіональними управліннями транспорту (міський та міжміський автобусний транспорт), цивільною авіацією (пасажирські перевезення авіаційним транспортом) та Державними портами (пасажирські перевезення водним транспортом).

Серед населення, що є об'єктом щорічного дослідження сфери послуг, здійснюється аналіз підприємств, основні види діяльності яких відповідають наступним кодам Національної класифікації видів економічної діяльності (CNAE-93):

55.1 Діяльність готелів

55.2 Надання місць кемпінгами та іншими засобами розміщення для тимчасового проживання

55.3 Діяльність ресторанів

55.4 Заклади з обслуговування напоями

55.5 Діяльність їдалень та послуги з постачання готової їжі

Пасажирські залізничні перевезення (частина групи 60.1)

Пасажирські залізничні перевезення міського та приміського сполучення (частина підкласу 60.21.1)

Регулярні міські автобусні перевезення пасажирів (частина підкласу 60.21.2)

Регулярні і нерегулярні міжміські автобусні перевезення пасажирів (частина підкласу 60.21.2 та підкласу 60.21.3 і класу 60.23)

Пасажирські перевезення морським транспортом (частина групи 61.1)

Пасажирські перевезення авіаційним транспортом (частина розділу 62)

63.3 Діяльність турагентів, оптових та роздрібних туристичних компаній, інша діяльність зі сприяння туризму.

3. Змінні, що є об'єктом дослідження

Змінні, що є об'єктом цього дослідження, можна розділити на два типи:

- Змінні, що походять безпосередньо з анкети. Вони прямо співвідносяться з Генеральним планом рахунків.
- Змінні, що відносяться до транспортних потоків. Інформація для них збирається на основі змінних, характерних діяльності у сфері транспорту.

Дані, які необхідно вказати в анкеті, можна згрупувати у наступні категорії:

- 1) Закупівлі та витрати. Сюди входять: чистий обсяг закупівель товарів; чистий обсяг закупівель сировини, чистий обсяг закупівель інших товарів та послуг; роботи, виконані іншими підприємствами або спеціалістами даної галузі, витрати на сторонні послуги, витрати на персонал, інші витрати (управління, фінансові та ін.).
- 2) Доходи і субсидії. Розрізняються власні доходи, отримані від основної діяльності підприємства, та отримані від додаткових або нетипових видів діяльності.
- 3) Інша економічна інформація. Включає зміни товарних запасів, операції з капіталом, податки.
- 4) Зайнятість. Вивчається з різноманітними розподілами між штатними та позаштатними працівниками (за видами оплати, робочого дня, статі, наявності зовнішніх працівників та ін.).

Що стосується змінних фізичних показників пасажиро-транспортних потоків, то вони включають велику кількість категорій: кількість служб або маршрутів, довжина ліній або маршрутів у кілометрах, кількість виконаних рейсів, кількість транспортних засобів на маршрутах, кількість перевезених пасажирів, машино-кілометри, пасажиро-кілометри, кількість пасажирів на внутрішніх та зовнішніх маршрутах тощо.

В.1.2 Щорічне дослідження послуг: спеціальний модуль засобів розміщення

У Щорічне дослідження послуг включено спеціальний модуль для визначення обсягів виробничої діяльності засобів розміщення та пов'язаних з ними витрат.

Зокрема, впроваджено три види розподілів:

1) Розподіл обсягу реалізації за здійснюваною діяльністю та наданими послугами:

1. Кімнати (лише розміщення)
2. Пансіон (сніданок, неповний та повний пансіон)
3. Послуги ресторанів, за винятком харчування, що входить до послуг готелів (ресторани, бари, кафе, банкетні...)
4. Конференц-зали
5. Дискотеки і банкетні зали
6. Спортивні та оздоровчі споруди
7. Роздрібна торгівля
8. Телефон та інші телекомунікаційні послуги
9. Інші.

2) Розподіл обсягу реалізації за типами клієнтів:

1. Домогосподарства
2. Туроператори
 - 2.1 Національні
 - 2.2 Не національні
3. Турагентства
 - 3.1 Національні
 - 3.2 Не національні
4. Інші підприємства
5. Інші.

3) Додаткова деталізація закупівель сировини та інших товарів і послуг:

1. Продукти харчування для барів, ресторанів та кафе.
2. Текстильні вироби, білизна, галантерейні вироби та взуття.
3. Меблі та інші супутні вироби
4. Товари для офісу
5. Пальне, вироблене з нафти
6. Хімічна продукція, призначена для чищення, догляду та ін.
7. Електричні та електронні матеріали та обладнання, крім інвестиційних товарів.
8. Робочі інструменти.
9. Предмети домашнього вжитку
10. Інші промислові товари.

В.1.3 Щорічне дослідження послуг: модуль послуг турагентств та туроператорів.

1. Сфера дії та мета дослідження

Цей модуль, включений у щорічне дослідження послуг, спрямований виключно на підприємства, основними видами діяльності яких є *діяльність турагентів, оптових та роздрібних туристичних компаній, інша діяльність зі сприяння туризму*, клас 63.30 CNAE-93.

2. Змінні, що є об'єктом аналізу

У цьому модулі запитується інформація щодо:

Обсягів реалізації: отримується інформація щодо обсягів реалізації за реалізованими продуктами та послугами і за типами клієнтів:

- Розподіл обсягів реалізації за реалізованими продуктами та послугами: вносяться суми, отримані від реалізації різноманітних продуктів та послуг, що продаються окремо.

У розподілі обсягів реалізації зазначаються суми, що відповідають наступним позиціям:

- *Турпакети*: диференціація доходів продаж турпакетів, що реалізуються самим підприємством від турпакетів, що реалізуються іншими підприємствами, розділяючи, в свою чергу, ці підприємства на національні та іноземні.
- *Продукти, що пропонуються індивідуально*: підраховуються доходи від продажу послуг окремо (проживання, харчування, пасажирські перевезення, прокат автомобілів без водія, послуги у сфері культури і туризму, туристична інформація та послуги туристичних гідів)
- *Комісійні винагороди за посередництво (за винятком турпакетів)*: комісійні винагороди, отримані за продаж продуктів і послуг, що пропонуються окремо.
- Інші.
- Розподіл обсягів реалізації за типами клієнтів: окремо в обсязі реалізації враховується відсоток домогосподарств, національних туроператорів, іноземних туроператорів, національних турагентств, іноземних тур агентств та інші підприємства.
- Розподіл закупівель за придбаними продуктами та послугами: враховуються суми, сплачені за різноманітні окремо придбані послуги.

У розподілі закупівель враховуються суми, що відповідають наступним закупівлям:

- Закупівлі продуктів і послуг, включених у турпакети, що реалізуються самим підприємством.
- Закупівлі турпакетів, що реалізуються іншими підприємствами.
- Закупівлі товарів та послуг, не включених у турпакети.
- Інші

В.1.4 ДОСЛІДЖЕННЯ НАПОВНЮВАНOSTІ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ (ГОТЕЛІ, КЕМПІНГИ, КВАРТИРИ ДЛЯ ТУРИСТІВ, ЗАСОБИ РОЗМІЩЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ)

Ці дослідження наповнюваності туристичних засобів розміщення є статистичними обстеженнями кон'юнктурного характеру, які щомісяця здійснюються НІС. Це – чотири окремих дослідження (Дослідження наповнюваності готелів, Дослідження наповнюваності кемпінгів, Дослідження наповнюваності квартир для туристів та Дослідження наповнюваності засобів розміщення сільського туризму); усі вони є подібними за метою та змістом, але мають певні відмінності в залежності від типів обстежуваних закладів.

Ці дослідження мають на меті визначення обсягів пропозиції або забезпечення туристичних засобів розміщення, а також їх наповнюваність.

Дослідження проводиться щомісяця у всіх відкритих закладах у кожній провінції, окрім випадів, коли кількість закладів є достатньо великою для вибіркового дослідження (як, наприклад, у випадку дослідження готелів, а у деяких провінціях – досліджень ктир для туристів та засобів розміщення сільського туризму).

Інформація надається засобами розміщення Національному інституту статистики щомісяця за допомогою анкет.

Вони були класифіковані у розділі "джерела пропозиції" з презентаційною метою, насправді ж вони надають інформацію як про пропозицію так про попит. З точки зору пропозиції, надається інформація про кількість відкритих закладів, наявність місць, зайнятість у галузі, та здійснені бронювання, а з точки зору попиту надає інформацію про кількість відвідувачів та їх ночівель (за регіонами проживання для громадян Іспанії та країнами – для іноземців), а також ряд показників, таких як наповнюваність та середня тривалість перебування. Інформація надається на національному рівні, у розрізі регіонів та провінцій. Крім того, основні змінні дезагрегуються також за категоріями закладів для готелів (за кількістю зірок), а також для кемпінгів.

Далі характеристики цих джерел деталізуються за типами засобів розміщення.

1. Дослідження наповнюваності готелів (ДНГ)

Сфера дослідження

Одиницями, що аналізуються у цьому дослідження, є усі готелі, зареєстровані як такі у реєстрах Управлінь туризму кожного регіону. Готелі – це заклади, що надають послуги колективного розміщення за оплату з додатковими послугами або без них (готель, готель-квартира, мотель, пансіонат тощо).

Дослідження було розширено порівняно з колишнім Дослідженням руху відвідувачів у готелях (ДРВГ), й охоплено такою категорію "одна зірка" та подібні

заклади, з огляду на те, що, складаючи 50% від загальної кількості засобів розміщення, вони охоплюють понад 5% подорожуючих.

Це дослідження є вичерпним, оскільки обстежуються усі заклади на території країни.

Надає інформацію як на національному рівні, так і на рівні регіонів, провінцій та сфер особливого туристського інтересу:

- Туристичні пункти. Населені пункти, у яких концентрація туристичної пропозиції є значною. З точки зору статистики переміщень подорожуючих у готелях, сто п'ятдесят населених пунктів вважаються такими, у яких концентрація готелів є більшою.
- Туристичні зони. Сукупність населених пунктів або утворень, у яких так чи інакше локалізується притік туристів. Надається інформація про основні зони туристичного інтересу.

Змінні

Предмети дослідження:

- Кількість прибулих осіб. Усі особи, які здійснюють одну або більше ночівель підряд в одному й тому ж закладі розміщення. Усі подорожуючі класифікуються за країною проживання. У громадян Іспанії вперше запитується інформація про регіон, з якого вони прибули.
- Ночівлі або зайняті місця. Під ночівлею розуміють кожну ніч, яку відвідувач проводить у закладі розміщення.
- Ступінь наповнюваності. Процентне співвідношення між загальною кількістю ночівель та кількістю місць, у т.л. додаткових ліжок, за дні, відповідні таким ночівлям.
- Зайнятий персонал. Визначається як сукупність осіб, які отримують або не отримують винагороду, які власною працею сприяють виробництву товарів та послуг у закладі протягом місяця, за який проводиться дослідження, незалежно від того, чи працюють вони у самому закладі, чи за його межами.
- Очікування. Розглядаються два види очікувань:
 - а) Об'єктивні. Йдеться про те, що необхідно знати кількість місць, дійсно замовлених на другий та третій місяць після досліджуваного періоду, тобто бронювання. Наприклад, якщо дослідження здійснювалося за січень, інформація запитується за березень і квітень.
 - б) Суб'єктивні. Запитання ставиться щодо наповнюваності, яку готель прагне досягти протягом найближчих шести місяців: високої, середньої або низької.
- Ціна. Досліджує ціни (у песетах) двомісного номера з ванною, за досліджуваний тиждень, без урахування ПДВ і вартості сніданку. Беруться різні типи тарифів: звичайний, вихідний, для підприємств,... та відсоток подорожуючих, до яких застосовується кожен з видів тарифів.

2. Дослідження наповнюваності кемпінгів⁴⁸

Сфера дослідження

Усі кемпінги, зареєстровані як такі зареєстровані у реєстрах Управлінь туризму кожного регіону.

Під поняттям «кемпінги» розуміють належним чином визначені, забезпечені та обладнані земельні ділянки, призначені для надання місця за визначену плату особам для проживання на відкритому повітрі протягом визначеного часу, з метою відпустки або туризму, з використанням для проживання пересувних ???, фургонів, авто лавок та інших засобів, що легко транспортуються.

Обстежуються усі заклади на території країни.

Змінні:

- *Кількість прибулих осіб.* Усі особи, які здійснюють одну або більше ночівель підряд в одному й тому ж закладі розміщення. Усі подорожуючі класифікуються за місцем проживання. У громадян Іспанії вперше запитується інформація про регіон, з якого вони прибули.
- *Ночівлі або зайняті місця.* Під ночівлею розуміють кожен день, який відвідувач проводить у закладі розміщення.
- *Місткість кемпінгу:* кількість місць, що відповідає дозволений місткості (в особах).
- *Ділянки у кемпінгу:* площа, пронумерована та з чітко встановленими межами, призначена для кемпінгу. Встановлення меж може здійснюватися за допомогою межових стовпчиків, позначок, зелених насаджень або будь-яких інших придатних для цього засобів.
- *Ступінь наповнюваності за місцями:* процентне співвідношення між загальною кількістю ночівель та кількістю місць за дні, відповідні таким ночівлям.
- *Ступінь наповнюваності за ділянками:* процентне співвідношення між середньоденною кількістю зайнятих ділянок за місяць та кількістю наявний ділянок у кемпінгу за такий самий період.
- *Зайнятий персонал:* визначається як сукупність осіб, які отримують або не отримують винагороду, які власною працею сприяють виробництву товарів та послуг у закладі протягом місяця, за який проводиться дослідження, незалежно від того, чи працюють вони у самому закладі, чи за його межами.

3. Дослідження наповнюваності закладів розміщення сільського туризму (ДНСТ)

Сфера дослідження

Закладами розміщення сільського туризму вважаються заклади або житло, призначені для платного розміщення туристів, з додатковими послугами чи без них, зареєстровані у відповідному Реєстрі туристичних засобів розміщення кожного регіону. Такі засоби мають наступні характеристики:

а) Вони розташовані у сільській місцевості.

⁴⁸ Це дослідження з'явилося у 1998 р., у результаті трансформації колишнього *Дослідження наповнюваності кемпінгів*, що мало аналогічні характеристики.

- б) Вони являють собою будівлі, архітектура яких є типовою для даної місцевості, або розташовані у садибах, що займаються сільським господарством (агро туризм), а також
- в) крім відповідності вимогам щодо інфраструктури та забезпечення, мають обмежену кількість місць та кімнат для розміщення гостей.

Змінні:

- Кількість прибулих осіб. Усі особи, які здійснюють одну або більше ночівель підряд в одному й тому ж закладі розміщення. Подорожуючі класифікуються за місцем проживання. У громадян Іспанії вперше запитується інформація про регіон, з якого вони прибули.
 - Ночівлі або зайняті місця. Під ночівлею розуміють кожна ніч, яку відвідувач проводить у закладі розміщення.
 - Ступінь наповнюваності за місцями: процентне співвідношення між загальною кількістю ночівель та кількістю місць (у т.ч. додаткових ліжок) за дні, відповідні таким ночівлям.
 - Ступінь наповнюваності за кімнатами: процентне співвідношення між середньоденною кількістю зайнятих кімнат за місяць та кількістю кімнат за такий самий період.
 - Зайнятий персонал: визначається як сукупність осіб, які отримують або не отримують винагороду, які власною працею сприяють виробництву товарів та послуг у закладі протягом місяця, за який проводиться дослідження, незалежно від того, чи працюють вони у самому закладі, чи за його межами.
 - Бронювання: фактична кількість місць, замовлених на другий та третій місяць, рахуючи від досліджуваного періоду. Наприклад, якщо дослідження здійснювалося за січень, інформація запитується за березень і квітень.
 - Форма оренди та ціни: засоби розміщення сільського туризму можуть мати одну з цих двох форм оренди або обидві. Повною орендою називається така її форма, при якій житло орендується повністю для виключного користування наймачем; часткова оренда – оренда окремих кімнат в межах однієї садиби.
- Ціни подаються у песетах, за досліджуваний тиждень без урахування ПДВ, у першому випадку – всього житла, у другому – двомісної кімнати. Якщо використовуються обидві форми оренди, то ціна подається за двома типами цін.
- Ціни запитуються окремо за різними видами тарифів: звичайним, вихідним та іншими; зазначається також кількість ночівель за кожним тарифом.

В.1.5 СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ⁴⁹

Мета

Дослідження пасажирських перевезень є статистичним обстеженням, які щомісяця проводяться НІС і мають кон'юнктурний характер. Його основна мета полягає в наданні інформації про структуру і характеристики підприємств, основним видом діяльності є пасажирські перевезення.

Цілі даних статистичних досліджень однакові для кожного з видів транспорту. Тому було розроблено стандартну анкету, в яку потім вносилися зміни для пристосування до особливостей кожного виду транспорту.

Досліджувані види транспорту

- Пасажирські перевезення автомобільним транспортом

Включають в себе *регулярні перевезення* (такі, що виконуються з заданим маршрутом і з дотриманням встановленого розкладу або графіку руху) і *нерегулярні перевезення* (без заданого маршруту та фіксованого розкладу або графіку).

- Авіаційний транспорт

Збирається інформація від підприємств, основним видом діяльності яких є внутрішні та міжнародні перевезення пасажирів авіаційним транспортом.

Це дослідження є вичерпним і вивчає всі підприємства, що надають ці послуги.

- Залізничний транспорт

НІС збирає інформацію від усіх підприємств, основним видом діяльності яких є пасажирські перевезення залізничним транспортом.

- Водний транспорт

Досліджуються підприємства, основним видом діяльності яких є пасажирські перевезення водним транспортом, на регулярних маршрутах або у довільному режимі (круїзи та інші). Інформація отримується від підприємств, що здійснюють перевезення водним транспортом як на прибережних, так і міжнародних лініях.

- Міський транспорт

Об'єкти дослідження – підприємства, основним видом діяльності яких є регулярні міські перевезення груп пасажирів автобусами або метрополітеном. При цьому міськими перевезеннями вважаються перевезення, які повністю виконуються у міській або прирівняній до неї місцевості, що визначається відповідно до законодавства про містобудування, або які призначені виключно для сполучення різних міських утворень, розташованих у межах одного муніципалітету.

⁴⁹ До 1997 р. проводилося щорічно, з 1998 р. включено до щорічного дослідження послуг.

- *Статистика перевезень міським автобусним транспортом*: міський автобусний транспорт має законодавчі обмеження в зв'язку з тим, що є об'єктом муніципальної концесії.

- *Статистика перевезень міським метрополітенем*: збирає вичерпну інформацію від підприємств метрополітену Мадрида, Барселони та Більбао.

Статистичні дослідження міського транспорту надають інформацію у дезагрегованому вигляді у розрізі регіонів (у випадку перевезень міським автобусним транспортом і наскільки це дозволяє конфіденційність статистичної інформації) і підприємств (у випадку метрополітену).

Методологічні характеристики

Стратифікація базується на комбінації двох змінних: пасажери та пасажиро-кілометри.

Інформація отримується на основі щомісячного дослідження з даних двох вибірок (одна – для регулярних перевезень, інша – для нерегулярних перевезень) по кожному з понад 350 підприємств, які стратифікуються за пасажиром та пасажиро-кілометрами, пройденими кожним підприємством. Усі прошарки ретельно досліджуються, за винятком прошарку, утвореного перетином діапазонів до 200 пасажирів та до 10.000 пасажиро-кілометрів у Мадриді, Барселоні і Валенсії, для яких обирається довільна вибірка.

Проаналізовані змінні.

Змінні, що вивчаються у цьому дослідженні: доходи і субсидії, закупівлі та витрати на сторонні послуги, витрати на персонал, витрати на штатних працівників, витрати на позаштатних працівників, інші витрати (фінансові витрати, надзвичайні витрати та ін.), купівля і продаж нематеріальних активів, а також податки, пов'язані з виробництвом.

Поряд з економічними даними, дослідження також надає інформацію про транспортні та пасажирські потоки, тобто про кількість служб або ліній; довжину маршрутів у кілометрах; кількість випущених на лінію транспортних засобів; перевезених пасажирів; пройдені машино-кілометри; пасажиро-кілометри; пасажери, перевезені на території та за її межі.

В.1.6 ІНШІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ (НІС), ЩО ПЕРЕДУВАЛИ ЩОРІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННЮ ПОСЛУГ

1. Дослідження структури готельних підприємств 1996 р.

1. Мета

Мета дослідження – аналіз різних одиниць, що здійснюють цей вид діяльності (мережа готелів, підприємство, заклад) для визначення ступеня концентрації управління готелями, беручи до уваги кількість закладів, їх місткість, категорії, регіональний розподіл, а також низку фізичних та фінансових показників для

даного сектора, які дозволяють отримати модель порівнянності з іншими галузями економіки на національному та міжнародному рівнях.

2. Методологічна характеристика та зміст

У цьому дослідженні одиницею-респондентом є готель. Однак, також розглядаються як одиниці аналізу і мережа готелів та заклад.

Дослідження відноситься до діяльності, зазначеної у підгрупах 55.11 та 55.12 розділу Н СНАЕ-93. Запитувана інформація відноситься до сукупності видів діяльності, здійснюваних кожною одиницею протягом 1996 року, а дослідження охоплює всю територію країни, включаючи, таким чином, компанії, які мають юридичну адресу в Іспанії.

Дослідження спрямовано на підприємства, основною діяльністю яких є розміщення гостей з ресторанним обслуговуванням або без нього, хоча вони можуть здійснювати й допоміжні види діяльності. Одна з його цілей – отримання інформації щодо низки економічних показників, як з метою збору інформації про рух грошових коштів, так і про закупівлі, доходи і витрати, при цьому у якості критеріїв використовуються критерії Генерального Плану рахунків.

3. Досліджувані змінні

Зайнятий персонал: враховуючи специфічні особливості готельного господарства за звітну дату було прийнято 30 червня.

Фінансова інформація: серед економічних показників найбільш актуальними є:

- *Загальний обсяг закупівель товарів і послуг*: вартість усіх товарів і послуг, що купуються або споживаються в процесі виробництва протягом звітного періоду, за винятком основних фондів, споживання яких враховується, як споживання основного капіталу.

- *Витрати на персонал*: виплати у грошовій або натуральній формі, що здійснюються роботодавцями за роботу, виконану у звітний період, включаючи заробітну плату, допомогу, соціальне забезпечення за рахунок підприємства, внески до недержавних пенсійних фондів та інші соціальні видатки.

- *Оборот*: сума виручки від реалізації товарів і послуг за вирахуванням знижок та ін. за негайну сплату; повернення ПДВ або Загального податку Канарських островів, спеціальних та інших податків, що стягуються з клієнтів і збираються Казначейством, а також інших податків, аналогічних ПДВ, якими оподатковується реалізована продукція.

- *Вартість продукції*: вимірює загальний обсяг виробництва як результат загального обсягу продажів і збільшення або зменшення запасів. Дорівнює сумі чистої виручки з поправкою на зміни обсягів готової продукції та незавершеного виробництва; роботи, виконані на користь основних фондів; супутні доходи; поточне управління; споживання товарів, у т.ч. власного виробництва.

- *Додана вартість за факторною вартістю*: визначається як різниця між вартістю продукції не призначеної для перепродажу і операційними витратами

(закупівлі сировини, матеріалів та витрати на сторонні послуги), за вирахуванням податків, пов'язаних з виробництвом, і з додаванням субсидій на здійснення діяльності.

- *Валове нагромадження основного капіталу*, здійснене протягом звітного періоду в матеріальних і нематеріальних активах з терміном служби більше одного року, придбаних або виготовлених для третіх осіб або для власного використання.

2. Дослідження турагентств 1997 р.

Дослідження турагентств, виконане НІС у 1997 р., містить інформацію про структуру та склад підприємств: вид діяльності, юридичний статус, наявні засоби для здійснення діяльності.

Об'єкт дослідження – підприємства, основний або виключний видом діяльності яких відноситься до розділу 63.3 Секції I класифікатора CNAE-93, діяльність турагентів, оптових та роздрібних туристичних компаній, інша діяльність зі сприяння туризму, яка підрозділяється на три підкласи видів діяльності:

63.301 Діяльність оптових та роздрібних туристичних компаній

63.302 Діяльність тур агентів

63.303 Інша діяльність зі сприяння туризму

Звітний період дослідження – 1997 фінансовий рік, за винятком таких змінних, як кількість закладів та зайнятий персонал, для яких звітною датою визначено 30 вересня.

Дослідження охоплює усі підприємства, розташовані на території країни на Піренейському півострові, Канарських та Балеарських островах, у Сеуті й Мелільї, які здійснюють певні види діяльності, зазначені у сфері дослідження, на цій території та в інших країнах.

У якості масиву для дослідження взято Центральний довідник підприємств (ЦДП) станом на 1 січня 1997 р. Для дослідження було обрано підприємства, присутні у ЦДП, діяльність яких відноситься до класу 63.30 класифікатора CNAE-93; стратифікацію здійснено за кількістю працівників та за регіонами.

Збір інформації здійснювався за змішаною системою: поштою та телефоном.

Статистичною одиницею або одиницею дослідження є підприємство, основними видами діяльності якого є види, зазначені у сфері дослідження. У цьому дослідженні статистична одиниця дорівнює одиниці - респонденту, і є підприємством, що виконує функції туристичного агентства. Воно також включає в себе інформацію про кількість приміщень, які компанія використовує для здійснення своєї діяльності, і які розташовані на території країни, в інших країнах Європейського союзу або у решті світу.

Інформація отримується про наступні змінні:

- Доходи і субсидії: включають суми, одержані у якості винагороди за послуги, надані протягом звітного періоду, без урахування ПДВ. Доходи розподілено за

видами виробничої діяльності підприємства наступним чином: сума обороту, інші доходи і субсидії, інші доходів, зміни в запасах продукції і незавершеного виробництва.

- Закупівлі та витрати, здійснені підприємством без урахування ПДВ. Закупівлі являють собою вартість товарів і послуг, крім основних засобів, придбаних протягом звітного періоду для перепродажу або для поточної роботи підприємства. Включають в себе закупівлі і витрати, які можуть виникнути в процесі здійснення підприємницької діяльності. Вони класифікуються і визначаються відповідно до Положення про Генеральний план рахунків (ГПР).

- Витрати на штатних співробітників і неоплачуваний персонал.

- Податок на додану вартість і податки, пов'язані з виробництвом.

- Інформація про інших економічні змінні, такі як операції з капіталом, фінансові доходи і витрати, експорт та імпорт, амортизаційні відрахування, інші управлінські витрати.

- Соціально-економічні характеристики персоналу, як оплачуваного, так і неоплачуваного, що надає послуги підприємству.

Розглядаються наступні види юридичного статусу: фізична особа або приватний підприємець, юридична особа

З точки зору туризму, особливий інтерес представляє розподіл інформації за різними статтями, передбаченими цим дослідженням, особливо в наступних випадках:

- Доходи розподіляються згідно з їх походженням від продажу туристичних пакетів (це можуть робити тільки оптові або оптово-роздрібні підприємства), посередництва у програмах оптових підприємств, продажу або бронювання квитків, бронювання місць у засобах розміщення туристів, посередництва або продажу інших туристичних послуг та інших операцій.

- Розподіл закупівель товарів і послуг: послуги, оплачені на користь третіх осіб за реалізацію турпакетів, комісійні винагороди роздрібним підприємствам, витрати на рекламу і просування, інші закупівлі товарів і послуг.

- Витрати на персонал: брутто заробітна плата та відшкодування, які включають в себе всі надбавки, премії, понаднормові, вихідна допомога співробітникам, надбавки за високу вартість життя, багатодітність, комісійні винагороди, а також податки, збори на соціальне страхування та інші суми, що вираховуються зі співробітників та утримуються роботодавцями, соціальні відрахування.

- Витрати на товари і послуги: розподіляються на закупівлі товарів та витрати на послуги сторонніх осіб.

3. Інші джерела.

- Перевезення вантажів і пасажирів морським транспортом.

- Статистичні дослідження, що здійснюються щомісяця Міністерством розвитку та Управлінням портами, у яких збираються дані в масштабах країни щодо перевезень вантажів та пасажирів суднами, що заходять в іспанські порти відповідно до законодавства ЄС.

Основні досліджувані змінні: вага бруто товарів у тоннах, кількість пасажирів, кількість суден, тоннаж судна або дедвейт.

- Статистичні дослідження повітряного руху.

- Щомісячні та щорічні дослідження Міністерства розвитку, що надають інформацію щодо повітряного руху повітряних суден, пасажирів і вантажів в іспанських аеропортах.

Основні досліджувані змінні: кількість повітряних суден, пасажирів, тип і кількість вантажів, перевезених через аеропорт.

- Регулярні та нерегулярні авіаційні перевезення авіакомпаній.

- Щомісячні та щорічні дослідження, що проводяться Міністерством розвитку з метою вивчення парку літаків, співробітників і руху транспорту кожної з регулярних національних авіаліній, що надають регулярні послуги, та операторів, які виконують нерегулярні рейси, і парк яких має максимальну повну злітну вагу понад 200 тонн.

Змінні, що представляють інтерес: кількість літаків у парку, потужність та штат операторів, рух повітряних суден, пасажирів, вантажів і пошти на регулярних платних рейсах, нерегулярних платних рейсах та безкоштовних рейсах.

Об'єкти дослідження: регулярні вітчизняні авіалінії та оператори нерегулярних ліній.

- Статистичні дослідження житлового фонду та будівництва Міністерства розвитку.

Для визначення обсягів ВНОК використано два джерела Міністерства розвитку:

а) Будівництво та житловий фонд

Статистичні дослідження, проведені Міністерством розвитку, які використовують в якості джерела інформації дозволи на будівництво, що видаються муніципалітетами, а тому не включають роботи, що не вимагають отримання ліцензій або ті, що виконуються без попередження органів місцевого самоврядування.

Мета дослідження полягає в тому, щоб отримати найактуальнішу інформацію про будівельну діяльність – нове будівництво, відновлення або знесення, – а також про характеристики житлового фонду.

Дослідження проводиться щомісяця та надає інформацію на рівні країни, регіонів, провінцій, округів і муніципалітетів.

Представлені дані включають в себе: види робіт, види будівель, поверховість, кількість кімнат.

б) Візи Управління будівництва (статистика будівельних робіт)

Статистичне дослідження, проведене Міністерством розвитку, в якості джерела інформації використовувалися *доручення на управління будівництвом*, затверджені колегією виконробів та архітекторів. Загальною метою є отримання даних про нове та завершене будівництво.

Змінні що досліджуються: види робіт, основне призначення, класи забудовників і характеристики будівництва (нежитлові будівлі, житлові будівлі, площа, бюджет). Крім того, результати класифікуються за основним призначенням будівництва: нове, розширення та реконструкцію або відновлення.

Дослідження проводиться щомісяця та надає інформацію на рівні країни, регіонів та провінцій.

Додаток 2. Деякі особливості ЄСР-95 для визначення допоміжного рахунку у туризмі

А.2.1 Аналіз за секторами економіки та інституційний аналіз: Класифікація виробничих одиниць і типів виробництва.

А.2.1.1 ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ

Що стосується агрегації агентів або одиниць, в ЄСР-95 існують два різних підходи до класифікації та вимірювання економічної реальності: аналіз за видами діяльності і моделлю "витрати-випуск", що має назву "*функціональний аналіз*" (ФА)⁵⁰; він наголошує на дослідженні виробничого процесу і потоку товарів і послуг (інакше кажучи, балансу між пропозицією (ресурсами) та попитом (використанням) продуктів) і аналіз за інституційними секторами (або *інституційний аналіз*), спрямований на дослідження шляхів отримання і розподілу доходів, коефіцієнт забезпеченості капіталом та фінансування...

Для виконання цих двох типів аналізу використовується класифікація економіки в основних одиницях з різними функціями залежно від підходу: для ФА обираються одиниці, для яких головними є техніко-економічні відносини. Тобто, економічна діяльність вивчається з точки зору одиниць, що займаються таким виробництвом, і розподіляється на елементи системи відповідно до їх виробничої діяльності.

Для ІА обираються одиниці, для яких головними є поведінкові відносини: так звані інституційні одиниці (визначені в розділі А2.2). Приклади інституційних одиниць: домогосподарство, підприємство (або товариство в термінології системи національних рахунків).

За допомогою додавання основних одиниць отримуємо агреговані показники; за допомогою функціональних одиниць, тобто одиниць продукції, ми переходимо до так званих галузей (сільське господарство, промисловість..); за допомогою інституційних одиниць переходимо до інституційних секторів (домашні господарства, нефінансові корпорації, фінансові заклади, державні органи...).

⁵⁰ Термін "функціональний аналіз" належить до ЄСР-79 і був замінений у ЄСР-95 на більш чітке визначення, рахунки за видами діяльності та модель "витрати-випуск". Тим не менш, термінологія ФА досі використовується в практиці обліку через свою очевидну простоту. Тому в цьому тексті ми вирішили зберегти цю скорочену назву.

Таблиця А.2.1 Основні порівняльні характеристики аналізу за видами діяльності (функціональний аналіз) та інституційного аналізу

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ І МОДЕЛЬ "ВИТРАТИ-ВИПУСК"	ІНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ
ЦІЛІ	
- Представлення виробничих відносин - Представлення та порівняння потоків товарів і послуг (ресурси/робочі місця – пропозиція/попит)	Представлення економічної поведінки самостійних одиниць (створення і розподіл доходів; накопичення фінансових та не фінансових ресурсів; баланси)
РАХУНКИ	
- Рахунок товарів і послуг - Рахунок виробництва - Рахунок використання	Комплексна система рахунків (поточні, накопичення, баланси)
ТИПИ ОДИНИЦЬ	
Основні Виробничі одиниці	Інституційні одиниці (домогосподарства, товариства...)
Агреговані Види економічної діяльності	Інституційні сектори

Підсумовуючи ці відмінності, наведена вище таблиця порівнює три визначальних аспекти ІА та ФА: цілі, що переслідуються у кожному підході, як вже говорилося; типи рахунків і типи одиниць.

Останні два аспекти розглядаються в наступних розділах цієї публікації; варто лише відзначити, стосовно рахунків, що можливості ФА в принципі менші, ніж ІА, оскільки у першому ми використовуємо три рахунки (товари і послуги, виробництво та використання); але, в свою чергу, ці три рахунки дуже детально розробляються за допомогою моделі "витрати-випуск".

Слід зазначити, що диференціація між ФА та ІА, відображена в таблиці, є до певної міри умовністю, корисною для пояснення змісту ЄСР, але вона є також досить спрощеною. Обидва види аналізу не є незалежними, навіть навпаки - вони доповнюють один одного, і можна сказати, що СНР є *інтегрованою системою* вимірювання економічної діяльності. Тому, коли у функціональному аналізі розглядаються види діяльності виробничої одиниці і те, як її додана вартість розподіляється між трудовими доходами і надлишками, то отримується первинна інформація про розподіл доходів; але, як описано в наступному розділі, виробничі одиниці залежатимуть ще й від інституційних одиниць (а, можливо, й співпадатимуть з ними).

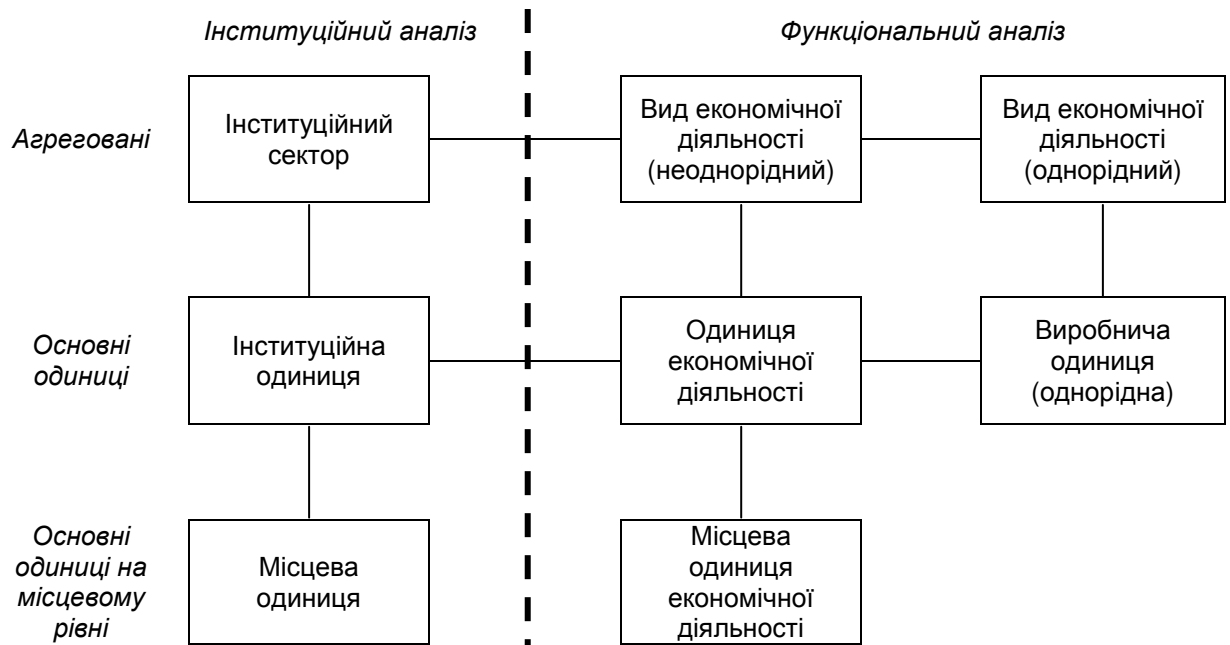
З іншого боку, агреговані змінні для економіки в цілому (виробництво, доходи ...), очевидно, матимуть однакове значення незалежно від підходу (галузевого або секторального).

У рамках цих двох основних типів аналізу, в основі функціонального аналізу або аналізу за видами діяльності лежить модель або система "витрати-випуск". Її центральна роль пояснюється тим, що вона синтезує у відносно невеликій кількості матриць всі складові ФА, встановлюючи між ними взаємозв'язки та надаючи додаткові характеристики деяким з них.

А.2.1.2 ВИРОБНИЧІ ОДИНИЦІ ТА ВИДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виробничі одиниці, які використовуються у системі національних рахунків, наведені на схемі А2.1, з диференціацією між одиницями функціонального та інституційного аналізу. Агрегування на графіку здійснюється знизу вгору і справа наліво.

Схема А2.1 Виробничі одиниці (основні та агреговані) та їх зв'язок з інституційними одиницями і секторами.

На нижньому рівні відображено варіанти кожного типу основної одиниці, розташованої в конкретному місці. Звідси – означення "місцева", що додається до кожної назви.

Для пояснення характеристик цих одиниць проводиться диференціація між двома основними їх типами: з одного боку – основними одиницями, наведеними у двох нижніх рядках схеми, а з другого боку – їх агрегованими значеннями, наведеними у верхній частині. Пояснення щодо інституційних одиниць і секторів наведено в наступному розділі. Відзначимо лише, що термін "місцева одиниця" використовується для позначення кожної з частин інституційної одиниці, розташованих в географічно визначеному місці (ЄСР-95, с.37)

Місцева ОЕД є основою для визначення меж видів економічної діяльності або галузей і визначається як одиниця, яка об'єднує всі частини інституціональної одиниці як виробничої, розташовані в одному місці або неподалік від нього, і спільно здійснюють діяльність четвертого рівня (клас, чотири цифри) за класифікатором NACE 1-ї редакції (в Іспанії – CNAE-93). Простіше кажучи, ця концепція відповідатиме концепції установи, використовуваних в економічній статистиці. На проміжному рівні йдеться про ОЕД, які є операційними підрозділами підприємств (що спеціалізуються на окремих видах діяльності).

В принципі, було б зручно реєструвати місцеву ОЕД для кожного виду діяльності; однак, якщо відсутні облікові документи, необхідні для опису кожного виду діяльності, місцева ОЕД може включати один основний вид діяльності, а також один або декілька додаткових. В результаті агрегування ми отримаємо види економічної діяльності як суму ОЕД, що мають однаковий основний вид діяльності.

Як і у випадку з ОЕД, у разі відсутності облікових документів, необхідних для опису кожного виду діяльності, місцева ОЕД може включати один або декілька додаткових видів діяльності.

Щоб проаналізувати процес виробництва більш детально, в ЄСР визначено тип аналітичної одиниці, який зазвичай безпосередньо не спостерігається в реальному житті: це однорідна виробнича одиниця, яка характеризується провадженням одного виду діяльності, без додаткових видів діяльності (хоча, очевидно, може мати й додаткові види діяльності). В результаті групування таких одиниць отримаємо *види економічної діяльності*, але з однією важливою відмінністю в порівнянні з результатами, отриманими при агрегуванні ОЕД: види діяльності тут є *однорідними*, й це означає, що до них відносяться одиниці, які здійснюють виключно один вид економічної діяльності.

Як у випадку з ОЕД, а, можливо, й у більших масштабах, в реальних умовах виробничим одиницям дуже складно буде мати або надавати дані на рівні однорідних виробничих одиниць (ОВО); у випадку "інституційної одиниці" або ОЕД, коли одночасно здійснюються декілька видів діяльності, ні її загальні дані, ні дані ОЕД, на які вона може бути розділена, не можуть служити для визначення UPH: в обох випадках дані проміжного споживання і використання основних факторів будуть відноситися до різних видів діяльності (основного та додаткових). Тому необхідно відокремити або диференціювати, шляхом певних гіпотез, частини споживання по кожному конкретному виду діяльності. В результаті цього, визначення змінних цих ОВО в більшості випадків є завдання системи національних рахунків, яка повинна встановити відповідні припущення на основі наявної інформації.

Незважаючи на складність статистичної обробки, ОВО є одиницями, найбільш придатними для вивчення технологічних зв'язків і виробничої функції.

Шляхом агрегування кожного з трьох типів основних одиниць, розташованих на середній лінії, отримуємо агреговані показники, які використовуються в представленні даних у системі національних рахунків:

- Шляхом агрегування інституційних одиниць одержують інституційні сектори: нефінансові корпорації, фінансові установи, домогосподарства, державні органи ...
- Шляхом агрегування ОЕД одержують види економічної діяльності.
- Шляхом агрегування ОВО одержують виняткові або однорідні види діяльності.

A.2.2 Інституційні сектори: визначення меж національної економіки

На доповнення до зазначеного в попередньому розділі, ЄСР95 виділяє три критерії для визначення інституційної одиниці:

А. Одиниця є резидентом економічної території. У ЄСР95 інституційна одиниця є одиницею-резидентом, якщо вона має центр економічного інтересу на даній території; тобто коли на економічній території є місце, в якому і з якого така одиниця здійснює економічну діяльність протягом не менше одного року.

Економічна територія включає в себе: географічну територію, що управляється державними органами; вільні зони, повітряний простір, територіальні води і надра цієї країни; територіальні анклав.

В. Одиниця є самостійною у прийнятті рішень при виконанні її основної функції (див. нижче таблицю інституційних секторів). Інституційна одиниця є самостійною у прийнятті рішень, якщо виконуються три умови: вона володіє майном і активами, має здатність приймати економічні рішення, а також здатність приймати на себе зобов'язання.

С. І яка має або здатна мати комплексну систему обліку (див. розділ 2).

Таблиця А2.2. Інституційні сектори у системі ЄСР-95

Сектор	Тип виробника	Основний вид діяльності і функція
Нефінансові товариства (S.11)	Ринковий виробник	Виробництво нефінансових ринкових товарів і послуг
Фінансові товариства (S.12)	Ринковий виробник	Фінансове посередництво, у т.ч. страхування; допоміжна діяльність фінансових посередників
Державні органи (S.13)	Інший неринковий публічний виробник	Виробництво і постачання неринкових товарів і послуг для індивідуального і колективного споживання; здійснення операцій з розподілу національного доходу та багатства
Домогосподарства (S.14)		
- як споживачі		Споживання
- як підприємці	Ринковий виробник або виробник для приватного власного кінцевого споживання	Виробництво ринкових товарів і послуг; виробництво товарів і послуг для власного кінцевого споживання

Шляхом агрегування визначених таким чином інституційних одиниць одержують інституційні сектори, назви та основні характеристики яких представлені в таблиці А2.2. Як показано в таблиці, визначення секторів, тобто віднесення інституційних одиниць до тієї чи іншої групи, здійснюється за двома основними характеристиками: основною функцією, тобто найбільш репрезентативною економічною поведінкою кожної групи одиниць, і категорією "тип виробника", до якої вона відноситься. Тому, відповідно до основних функцій існують шість основних типів інституційних секторів⁵¹:

- Нефінансові товариства (S.11), що характеризуються виробництвом нефінансових товарів та послуг.
- Фінансові установи (S.12), що займаються наданням фінансових послуг.
- Державні органи (S.13), що виконують функції, традиційні для цього виду установ: виробництво колективних послуг, перерозподіл доходу та багатства...
- Домогосподарства (S.14), найбільш характерною функцією яких є кінцеве споживання.

⁵¹ У кожній категорії ЄСР95 (частина 2) розрізняють декілька підгруп, так звані підсектори, які не описані у цій публікації. (Наприклад, у категорії нефінансових товариств виділяються під сектори публічних нефінансових товариств, приватних національних нефінансових товариств, приватних нефінансових товариств з іноземним управлінням).

- Неприбуткові установи, що обслуговують домогосподарства (S.15); до них відносяться одиниці, кількість яких зростає у сучасних економічних системах, і які постачають домогосподарствам в основному послуги, що знаходяться поза сферою дії ринкових відносин.
- Решта світу (S.2), яка не є сектором у чистому виді, а скоріше умовністю, яка у системі національних рахунків відображає економічні зв'язки одиниць-резидентів однієї країни з одиницями-нерезидентами; одиниці-резиденти відображені у перших п'яти типах секторів і у сукупності складають національну економіку.

Ринкове та неринкове виробництво

Визначення ринкового та неринкового виробництва і виробників має складнощі при розробці системи "витрати-випуск" і Додаткового рахунку для туризму. Тому варто зробити кілька пояснень цієї теми.

Є два основних аспекти при визначенні термінів "ринковий" та "неринковий": з одного боку тип інституційної одиниці, яка здійснює виробничу діяльність, зокрема приватний чи публічний характер інституційних одиниць⁵²; з іншого боку (і у якості додаткового критерію) використовується концепція економічно значущої ціни, тобто чи ціна, призначена для компенсації значної частини витрат, пов'язана з функціонуванням ринку (пропозицією та попитом). На основі цих двох основних критеріїв виділяються різні типи продукції:

А. Ринкова продукція. Така, що продається, відчувається на ринку або призначена для цього. Сюди включаються також: товари для обміну; продукти, що використовуються для оплати у натуральній формі; продукти, які установа (місцева ОЕД) постачає іншій установі тієї самої інституційної одиниці для використання з метою проміжного споживання або у якості основних засобів; продукти, що входять до товарних запасів.

В. Неринкова продукція. Розподіляється, в свою чергу, на дві великі категорії: продукція для власного кінцевого споживання, та інші неринкова продукція.

Продукція для власного кінцевого використання – продукція, що використовується самим її виробником для власних кінцевих потреб. Тут варто говорити про два основних її типи: для *власного кінцевого споживання*, що може здійснюватися лише домогосподарствами (як, наприклад, сільськогосподарська продукція для власного споживання; умовне виробництво послуг з оренди житла, зайнятого його власниками; і виробництво послуг домашньої прислуги, оплачуваної домогосподарством); для *власного ВНОК*, як обладнання або будівлі, створені виробничою одиницею для власного використання.

Іншою неринковою продукцією є продукція, вироблена державними органами та НКООДГ, що постачається безкоштовно або за економічно незначною ціною. У якості найважливіших прикладів сюди включено такі види діяльності, характерні

⁵² Статус публічних або приватних визначається шляхом аналізу ступеню, у якому державні органи контролюють роботу одиниці. Мажоритарна участь у капіталі є достатньою, але не необхідною умовою класифікації типу управління; іноді достатньо просто фактичного контролю (наприклад, шляхом призначення керівництва підприємства). Крім того, сюди додаються також винятки у випадку, коли йдеться про таку унікальну категорію інституційних одиниць, як некомерційні організації.

для держаних органів, як загальне управління, оборона, неринкові послуги з охорони здоров'я...

A.2.3 модель "витрати-випуск": загальна схема

Детальний опис моделі "витрати-випуск" ЄСР-95 не є метою цього параграфу; ознайомитися з ним читач може у розділі 9 ЄСР-95 та і інших додаткових матеріалах. В цьому розділі дається лише дуже загальний та стислий опис на основі деяких простих схем, оскільки ця модель має важливе значення для розуміння ДРТІ.

Так звана модель "витрати-випуск" ЄСР-95 являє собою набір взаємопов'язаних таблиць, які можуть бути згруповані у три блоки:

- Таблиці "витрати-випуск" (ТВВ).
- Симетрична таблиця.
- Таблиці зв'язків між галузями та інституційними секторами на основі перехресної класифікації рахунків виробництва і використання.

Перший блок, ТВВ, є найбільш важливим і включає в себе, в свою чергу набір з кількох таблиць⁵³, з яких найбільш актуальними є таблиця витрат і таблиця випуску. У наступній схемі (A2.2) наведено огляд трьох основних таблиць моделі "витрати-випуск": підмножина витрати/випуск і симетрична таблиця.

⁵³ Включає різні допоміжні таблиці (таблиця торговельних націнок; таблиці податків та субсидій), які дозволяють пов'язати оцінку у базових цінах та оцінку у цінах придбання, що одночасно використовуються у таблицях витрат і випуску. З іншого боку, підсистему ТВВ можна дезагрегувати за критеріями ЄСР95 на два типи таблиць відповідно до джерела економічних потоків: внутрішні витрати та імпортовані витрати.

Схема А2.2 Спрощена модель "витрати-випуск" у ЄСР95

Таблиця витрат і таблиця випуску

Таблиця витрат			Таблиця випуску				
	Види діяльності	Решта світу	Разом		Види діяльності	Кінцевий попит	Разом
Продукти	Виробництво за продуктами та видами діяльності	Імпорт за продуктами	Разом ресурси (пропозиція) у розрізі продуктів	Продукти	Проміжне споживання у розрізі продуктів та видів діяльності	Кінцевий попит за продуктами та операціями кінцевого попиту	Разом використання за продуктами
Разом	Виробництво за видами діяльності			Складові доданої вартості	Д.В. за складовими та видами діяльності		
				Разом	Виробництво за видами діяльності		

Симетрична таблиця

	Однорідні види діяльності	Кінцевий попит	Разом
Продукти	Проміжне споживання за продуктами та видами діяльності	Кінцевий попит за продуктами та операціями кінцевого попиту	Разом використання за продуктами
Складові доданої вартості	Додана вартість за складовими та видами діяльності		
Виробництво	Виробництво за продуктами		
Імпорт	Імпорт за продуктами		
Разом	Разом пропозиція за продуктами		

Таблиця витрат відображає сукупну пропозицію товарів і послуг в економіці, виходячи з двох основних компонентів пропозиції, зібраних у великих матрицях: матриці виробництва та матриці імпорту.

Матриця виробництва, як вказує його назва, містить дані про виробництво, що здійснюється в рамках економіки, упорядковані за двома параметрами: по рядках, по видах продукції і по стовпцях, по видах економічної діяльності (агрегування виробничих одиниць за аналогічною виробничою спеціалізацією). Тобто, вона

включає в себе як продукти, вироблені в системі, так і галузі, що їх виробляють. У таблиці вказані основна та додаткова виробнича діяльність кожного виду економічної діяльності.

Якщо до виробництва додати матрицю (або вектор) імпорту за видами продукції, то отримаємо загальну пропозицію, або, у термінах системи національних рахунків, загальний обсяг ресурсів для кожного продукту.

Що стосується таблиці випуску, то її основна структура базується на трьох матрицях: матриці проміжного споживання (або проміжного попиту), матриці кінцевого попиту, та матриці доданої вартості. Ця таблиця відображає одночасно два типи інформації, аналізованих по рядках або стовпцях.

Якщо проаналізувати обидві матриці по рядках у верхній частині схеми, то можна помітити призначення, або, мовою бухгалтерського обліку, *використання* продукції в економічній системі, але з розподілом цього використання: проміжний попит розподіляється за споживаючими видами діяльності; кінцевий попит – за складовими попиту (кінцеві споживчі витрати, нагромадження капіталу, експорт ...).

Якщо проаналізувати по стовпцях матриці у лівій стороні таблиці, то отримаємо для кожного виду економічної діяльності (агреговані показники установ, що спеціалізуються на певному виді виробництва) інформацію:

- щодо проміжного споживання за видами продукції;
- і щодо доданої вартості, тобто винагороди, отриманої основними факторами (праця, капітал) в процесі виробництва.

Таким чином, в таблиці випуску показано (у стовпцях) виробничі структури (витрати) за видами економічної діяльності⁵⁴: підсумок по кожному стовпцю розраховується шляхом додавання проміжного споживання ресурсів і оплати первинних ресурсів, і, таким чином, являє собою вартість виробництва за видами економічної діяльності.

Що стосується таблиць "витрати-випуск", то вони утворюють підмножину, що надає інформацію про пропозицію (у таблиці витрат, яка включає в себе виробництво та імпорт) і попит (в таблиці випуску, у якій відображено проміжний попит і кінцевий попит) за видами продукції. Підсумкові значення обох таблиць (у рядках) повинні бути однаковими, якщо система знаходиться в рівновазі.

ТБВ використовують різні елементи та класифікації, але взаємопов'язані в рядках і стовпцях відповідної матриці, до якої вони входять. Таким чином, *ці матриці зазвичай мають різну розмірність в рядках і стовпцях*: як правило, більшою буде деталізація у рядках "продукція", ніж у стовпцях "види економічної діяльності".

Симетрична таблиця, представлена в нижній частині схеми, походить від наведених вище таблиць і є, значною мірою, результатом процесів повторної розробки підсистеми "витрати-випуск"; як правило, статистична система не надає безпосередньо інформацію, необхідну для розробки цієї таблиці. За структурою, як ми бачимо, вона схожа на таблицю випуску, але має дві важливі відмінності:

⁵⁴ За термінологією СНР, у таблиці зібрано рахунки виробництва та використання за видами економічної діяльності, з розподілом деяких складових, як, наприклад, проміжне споживання, які диференціюються за продуктами.

- Стовпці матриці проміжного споживання та доданої вартості визначаються за *однорідними продуктами* або *однорідними видами діяльності*. Ці стовпці отримані шляхом ділення і подальшого перегруповання стовпців таблиці випуску, при цьому за допомогою різних процедур (див. ЄСР-95, розділ 9) виділяються ресурси для кожної конкретної категорії продуктів. Виробництво, показане в цих таблицях – це виробництво, що відповідає одному типу продукту (рядки матриці виробництва у таблиці витрат).

- З іншого боку, в нижній частині цієї таблиці додається імпорт за продуктами, так що у підсумку стовпців отримуємо пропозицію (мовою СНР – "ресурси") для кожного типу продукту. Тому, враховуючи, у рядках відображається попит (використання) також і за типами продуктів, ця таблиця дозволяє безпосередньо вивчити баланси рахунків: підсумок у стовпці дорівнює підсумку у рядку для кожної категорії продуктів.

Коротше кажучи, це – симетрична таблиця, у якій зібрано (по стовпцям) виробничі функції (вартість) за продуктами, що дозволяє отримати матриці технічних коефіцієнтів та матриці Леонтьєва, які складають основу для розробки моделей "витрати-випуск", відомих в економічному аналізі (тут вони використовуються для оцінки непрямого впливу туризму – див. Додаток 3).

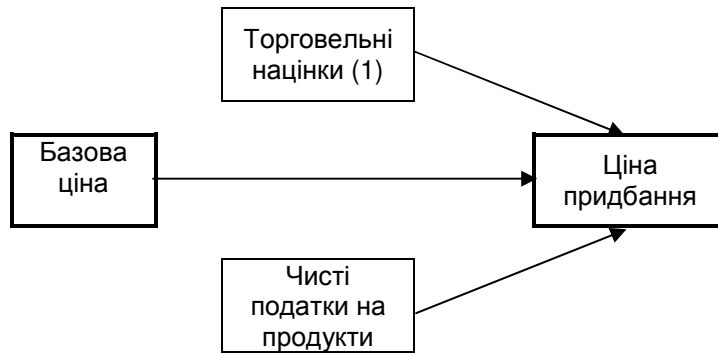
A.2.4 Оцінки у ЄСР95 та їх вплив на модель "витрати-випуск"

Існують також важливі уточнення до описаної вище схеми з урахуванням питання про критерії оцінки ЄСР-95. Ці питання у даному параграфі не висвітлено, а читач може ознайомитися з ними у ЄСР-95. Лише за допомогою схеми A2.3 зроблено спробу виділити загальні відмінності.

Методології національних рахунків в СНР-93 і ЄСР-95 поєднують різні види оцінки для тієї ж самої змінної або операції. Такий підхід відповідає цілі системи, що полягає у відображенні відмінностей, що існують у сприйнятті цін у реальному світі в залежності від типу агента, що бере участь в економічній діяльності. З метою наближення до реального світу, система встановлює у якості оптимальних два типи критеріїв загального характеру:

- Загальне використання (загальне проміжне споживання по кожному виду економічної діяльності; або підсумок по кожному компоненту кінцевого попиту: витрати на кінцеве споживання, валове нагромадження капіталу ...) завжди має обліковуватися у цінах придбання; з іншого боку, виробництво має обліковуватися у базових цінах.

Схема А2.3. Критерії оцінки виробництва

(1) Включають націнки у торгівлі та транспорті

На наведеній вище схемі можна побачити, що товар може оцінюватися за двома основними критеріями: з одного боку – за ціною придбання, яка відповідає ціні, сплаченій покупцем; з іншого боку – за базовою ціною, які являють собою концепції ціни з точки зору виробничої одиниці. Відмінності між цими двома концепціями ціни базуються на двох аспектах: існування посередників, які займаються розподілом продукту (транспортування та реалізація) від одиниці, що його виробляє, до одиниці, що його споживає; та наявності податків і субсидій, що також впливають на вартість продуктів.

Ці різні оцінки мають свій вплив на систему "витрати-випуск". Що стосується таблиці випуску (схема А2.4). то тут виникають дві різні умови відповідно до конкретної оцінки, яку приймають потоки, що містяться у матрицях проміжного споживання та кінцевого попиту:

Схема А2.4. Таблиця випуску згідно з критеріями оцінки

А2.4. а) Спрощена таблиця випуску у цінах придбання

Продукти	Види економічної діяльності	Кінцевий попит	Разом
	Проміжне споживання кожного виду, з продуктами, у цінах придбання (D1)	Складові кінцевого попиту за продуктами та операціями кінцевого попиту, у цінах придбання. (D2)	Загальний попит за продуктами, у цінах придбання
	Разом, у цінах придбання	Разом, у цінах придбання	Разом, у цінах придбання
Складові доданої вартості	Додана вартість за компонентами та видами діяльності (D3)		
Разом	Виробництво за видами діяльності у базових цінах		

A2.4. b) Спрощена таблиця випуску у базових цінах

Продукти	Види економічної діяльності	Кінцевий попит	Разом
	Проміжне споживання кожного виду, з продуктами, у базових цінах (D1) <i>Лінія коригування: податки (нетто) на продукти</i>	Складові кінцевого попиту за продуктами та операціями кінцевого попиту, у базових цінах (D2)	Загальний попит за продуктами, у базових цінах
Складові доданої вартості	Разом, у цінах придбання	Разом, у цінах придбання	Разом, у цінах придбання
	Додана вартість за компонентами та видами діяльності (D3)		
Разом	Виробництво за видами діяльності у базових цінах		

- У таблиці в цінах придбання кожна з комірок проміжного попиту і кінцевого попиту оцінюється в цінах придбання. Тобто, рядки, що відповідають послугам торгівлі і транспорту, матимуть нульове значення, оскільки вартість цих послуг неявним чином присутня у вартості потоків товарів. Так само, ця вартість придбання включатиме податки (за винятком субсидій), які, в свою чергу, покладаються на продукти: податки *типу ПДВ*, чисті податки на продукти тощо.

- І навпаки: у таблиці в базових цінах необхідно виразити потоки для кожної категорії товарів відповідно до цієї оцінки. У цьому випадку у рядках, що відповідають розподілу, буде зібрано розміри націнок, що нараховуються на придбання різних продуктів.

Варто зазначити, що незалежно від типу таблиці, загальний обсяг проміжного споживання і складових кінцевого попиту мають однакову суму, оскільки вони завжди мають оцінюватися в системі національних рахунків у цінах придбання, щоб відповідати критеріям, рекомендованим системою.

Це означає, що на додаток до вищезазначеного, у випадку з торговельними націнками у матрицях проміжного попиту і кінцевого попиту у базових цінах необхідно ввести деякі додаткові рядки, у яких відображатимуться суми податків (за вирахуванням субсидій), що дозволить отримати загальні цифри у цінах придбання.

A.2.5. Рахунки, що використовуються у моделі "витрати-випуск": виробництво, використання

i) Рахунок виробництва

Рахунок виробництва відображає операції, пов'язані з процесом виробництва. Він розробляється:

- Для інституційних секторів і видів економічної діяльності. Ресурси складаються з

виробництва (ринкового, для власного кінцевого використання, неринкового) і використання для проміжного споживання. У результаті отримуємо значення доданої вартості, або вартість, створену всією одиницею, що займається виробничою діяльністю. Додана вартість може бути розрахована без вирахування або з вирахуванням споживання основного капіталу, тобто бруто або нетто.

- Для економіки в цілому, на додаток до вищезазначених змінних, рахунок включає в ресурси ще й податки за вирахуванням субсидій на продукти, що дозволяє отримати у якості результату валовий внутрішній продукт у ринкових цінах (ВВП_{рц}), або чистий внутрішній продукт.

Таблиця А2.3. Рахунок виробництва

Використання	Ресурси
а) Рахунок виробництва за видами економічної діяльності та інституційними секторами	
P.2 проміжне споживання	P.1 Виробництво
B.1b Валова додана вартість	P.11 Ринкове виробництво
K.1 Споживання основного капіталу	P.12 Виробництво для власного кінцевого використання
B.1n Чиста додана вартість	P.13 Інше неринкове виробництво
б) Рахунок виробництва для економіки в цілому	
P.2 проміжне споживання	P.1 Виробництво
B.1b Валова додана вартість	P.11 Ринкове виробництво
K.1 Споживання основного капіталу	P.12 Виробництво для власного кінцевого використання
B.1n Чиста додана вартість	P.13 Інше неринкове виробництво
	D2-D3 Податки (за вирахуванням субсидій) на продукти

ii) Рахунок використання

Він аналізує, наскільки додана вартість може покривати оплату праці працівників та інші податки (за вирахуванням субсидій) на виробництво. У результаті отримуємо операційний прибуток, що відповідає доходу, отриманому одиницями в результаті використання ними власних виробничих активів.

Валовий (або нетто) операційний прибуток економіки в цілому дорівнює сумі валового (або нетто) операційного прибутку різних інституційних секторів або різних видів економічної діяльності.

В СНР у цьому рахунку знову з'являється концепція змішаного доходу⁵⁵, яка була б еквівалентна операційному прибутку, але, коли мова йде про некорпоративні підприємства, що належать до сектору домогосподарств. Ця назва застосовується у випадках, коли основний дохід, отриманий в процесі виробництва (найбільш характерні приклади включають селян та приватних підприємців за умови, що вони не входять до товариства), не може бути однозначно асоційований з жодним з основних факторів (праця і капітал); тому йдеться про доходи змішаного походження.

Як і в інших випадках, змішані валові (або нетто) доходи економіки в цілому дорівнюють валовим (або нетто) змішаним доходам сектору домогосподарств.

⁵⁵ Змішаний дохід – концепція, яка має довгу традицію в економічній теорії і фігурувала в ранніх редакціях СНР. Була знову введена у СНР93/ЄСР95.

Таблиця А2.4. Рахунок використання

Використання	Ресурси
а) За видами економічної діяльності та інституційними секторами	
D.1 Винагорода працівникам	B.1 Валова додана вартість
D.11 Заробітна плата	
D.12 Внески роботодавців на соціальне страхування	
D. 29 Інші податки на виробництво	
D.39 Інші субсидії на виробництво	
B.2 Операційний прибуток/B.3 Змішаний дохід	
б) Рахунок використання для економіки в цілому	
D.1 Винагорода працівникам	B.1 Валовий внутрішній продукт
D.11 Заробітна плата	
D.12 Внески роботодавців на соціальне страхування	
D. 2 Податки на виробництво та імпорт	
D.3 Субсидії	
B.2 Операційний прибуток/B.3 Змішаний дохід	

У вузькому сенсі бухгалтерського обліку, операційний прибуток / змішаний дохід являє собою сальдо, отримане з ВВП_{пр}; в більш широкому сенсі можна сказати, що ВВП_{пр} можна обчислити як суму складових використання, присутніх у цьому рахунку. Тобто, можна сказати, що відбувається перехід від бухгалтерського трактування операційного прибутку як сальдо, до його трактування як *націнки*, яку підприємець додає до своїх витрати, щоб отримати ціну (те, що в економіці називається "марк-ап", або ціноутворення шляхом націнки).

А.2.6 Додана вартість та ВВП_{пр} на основі моделі "витрати-випуск"

Валовий внутрішній продукт у ринкових цінах (ВВП_{пр}) є одним з основних показників в системі національних рахунків і відображає кінцевий результат виробничої діяльності виробничих одиниць-резидентів. Хоча він і може бути отриманий з інституційної точки зору, тут ми розглянемо його обчислення на основі моделі "витрати-випуск". Є три способи обчислення ВВП_{пр} на основі елементів, описаних раніше:

1) Як сума значень валової доданої вартості (ВДВ) різних видів економічної діяльності, до якої додаються податки (за вирахуванням субсидій) на продукти. Являє собою сальдо рахунку виробництва економіки.

2) Як сума кінцевого використання товарів і послуг (фактичне кінцеве споживання і валове нагромадження капіталу), плюс експорт і мінус (з таблиця витрат) імпорт товарів і послуг. Такий підхід впливає з описаного вище рахунку товарів і послуг, і, за умови рівноваги між ресурсами та використанням, отримуємо:

$$\text{Виробництво} + \text{Імпорт} + \text{Податки на продукти} - \text{Субсидії на продукти} = \text{Проміжне споживання} + \text{Кінцевий попит}$$

Оскільки виробництво дорівнює проміжному споживанню плюс валова додана вартість, то, спрощуючи обидві сторони рівняння і перевівши імпорт зі знаком мінус у праву сторону, отримуємо:

Валова додана вартість в базових цінах + Податки на продукти - Субсидії на продукти = Кінцевий попит – Імпорт

Як бачимо, у лівій частині рівняння залишилося ніщо інше, ніж ВВП_{рц}, тобто

Валовий внутрішній продукт у ринкових цінах = Кінцевий попит – Імпорт

3) Як сума складових доданої вартості, що входять до складу первинних доходів: оплата праці працівників, податки за вирахуванням субсидій на виробництво та імпорт, валовий операційний прибуток і змішаний дохід економіки в цілому. Тобто, виходячи з рахунку використання.

Простіше кажучи, кожен з цих способів оцінки зазвичай позначається в практиці обліку узагальненою назвою і, відповідно, йдеться про оцінку ВВП_{рц} з точки зору пропозиції, попиту або доходів.

Коли ВВП_{рц} розраховується на основі таблиць "витрати-випуск", головною перевагою є те, що рівновага забезпечується не лише на рівні агрегованих показників, але й неявно вказується для кожної категорії продуктів, як це було зазначено у спрощеному вигляді на схемі 8.

З іншого боку, ВВП_{рц}, отриманий на основі моделі "витрати-випуск", являє собою концепцію, що поєднує різні точки зору: точку зору рівності між попитом і пропозицією для кожної категорії продукту; точку зору пропозиції, що розглядається тепер з точки зору підрозділів, які її забезпечують; точку зору доходів⁵⁶, що створюються у процесі виробництва, які варто лише розробити у розрізі видів економічної діяльності (агреговані показники виробничих одиниць).

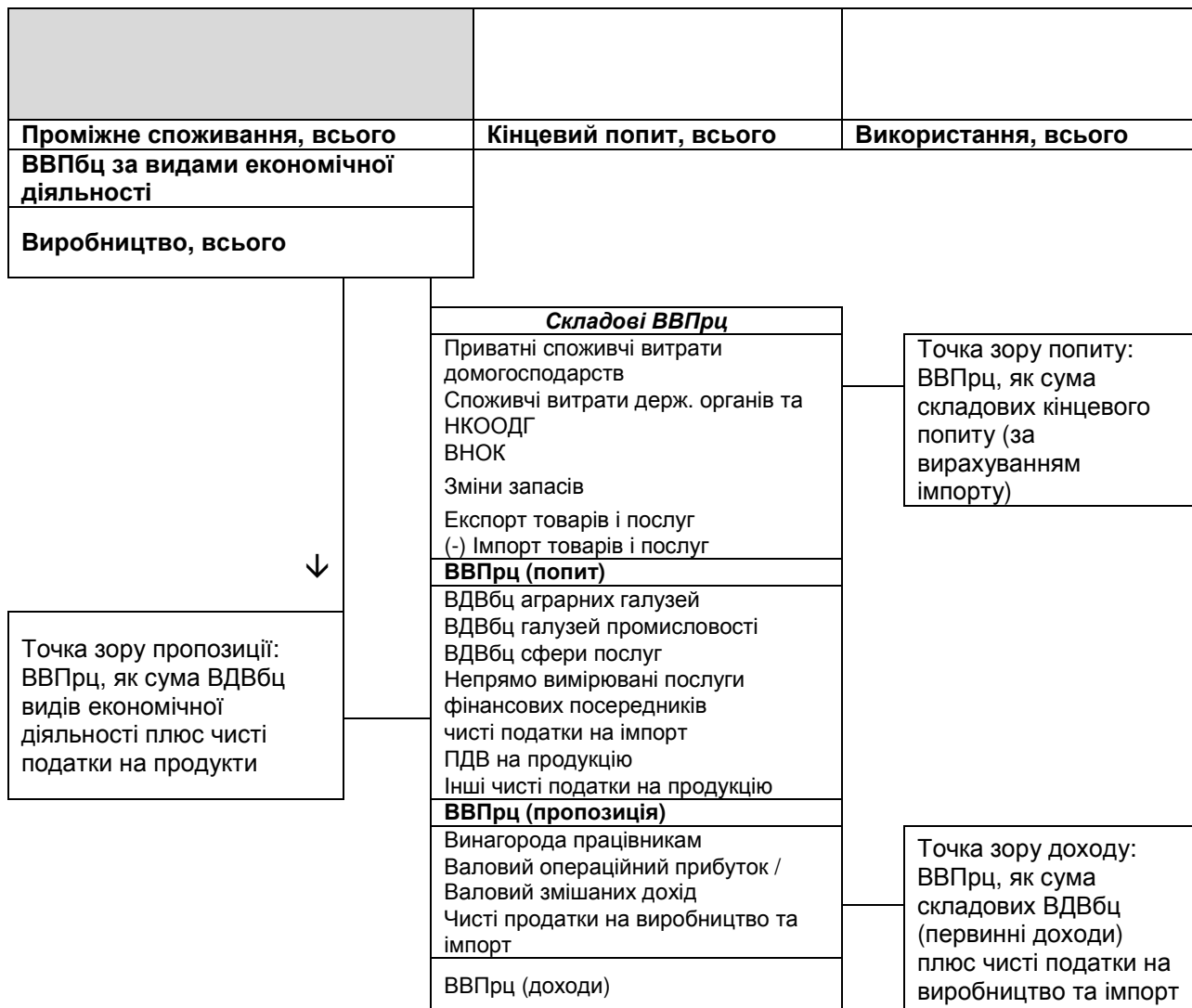
Не можна не підкреслити такий аспект, як оцінка: оскільки ВДВ – це різниця між виробництвом і проміжним споживанням, то оцінка ВДВ походить від їх оцінки, а тому ВДВ оцінюється в базових цінах, як різниця між виробництвом у базових цінах і проміжним споживанням у цінах придбання. Однак, коли йдеться про пошук величини на агрегованому або макроекономічному рівні, яка дорівнювала б сумі показників доданої вартості, і для цього використовується ВВП, то слід зазначити, що ВВП може обчислюватися лише у ринкових цінах, оскільки це – єдина можливість забезпечити одночасне відображення цим показником різних точок зору, зазначених вище.

Коротше кажучи, якщо повернутися до моделі "витрати-випуск", як це пропонує схема А2.5, то лише затінена частина таблиці випуску (або, залежно від обставин, симетричної таблиці)⁵⁷ робить свій внесок в створення того, що відомо, як ВВП. Це зауваження є особливо важливим при обговоренні питання ВВП, пов'язаного з туризмом, а також обліку витрат на відрядження підприємств-резидентів, що було висвітлено в основній частині цієї методики.

⁵⁶ В дійсності точка зору доходу є скоріше формою представлення, ніж додатковим аспектом для оцінки доданої вартості: частина первинних доходів оцінюється окремо (винагорода працівникам, інші податки – нетто – на продукцію), а решта отримується, як сальдо по відношенню до ВДВ.

⁵⁷ Для спрощення в тексті не згадується тема імпорту: варто пам'ятати, що імпортні потоки, зрештою, передбачають зменшення ВВП з точки зору попиту. Або, іншими словами, ВВП дорівнює зафарбованій області схеми А2.5 в кінцевому попиті без урахування імпорту.

Схема А2.5 ВВП_{рц} на основі системи "витрати-випуск" (таблиця випуску)⁵⁸

⁵⁸ Такий же підхід є ефективним, якщо виходити з симетричної таблиці

Додаток 3. Рекомендації щодо використання моделей "витрати-випуск" ЄСР95 для вимірювання непрямого впливу туризму на економіку

А.3.1 Загальний підхід до створення моделей "витрати-випуск"⁵⁹

Перший крок до побудови будь-якої моделі "витрати-випуск" або будь-якого її застосування для визначення непрямого впливу туризму – це, очевидно, складання того, що в системі національних рахунків називається *"симетрична таблиця"*⁶⁰. Однак, у якості другого за оптимальністю рішення можна використовувати мультиплікатори, які безпосередньо впливають з таблиць витрат і випуску.

Якщо виходити з симетричної таблиці, то моделі "витрати-випуск" використовують припущення, зроблені Леонтьєвим, які можуть бути застосовані для визначення обсягу виробництва, пов'язаного з конкретним вектором кінцевого попиту. Традиційно це виглядає так:

$$q = (I - A)^{-1} (y - m) \quad [A3.1]$$

де q – вектор виробництва у розрізі продуктів або однорідних видів діяльності; y – кінцевий попит у розрізі продуктів; m – вектор імпорту у розрізі продуктів; I – одинична матриця; A – матриця (продукт $\times$ продукт) коефіцієнтів a_{ij} , що представляють частки проміжного споживання продукту i в грошовій одиниці виробництва продукту (або однорідних галузей) j . Звідси:

$$X = A q ,$$

де X – матриця проміжного споживання (продукт $\times$ продукт) симетричної таблиці. Інакше кажучи, елементи A є вертикальними технічними коефіцієнтами відповідних функцій виробництва⁶¹.

Якщо початково симетричні таблиці відсутні, можливо отримати приблизну модель мультиплікаторів, виходячи безпосередньо з таблиць "витрати-випуск" та припущення, що фактично будується симетрична таблиця "витрати-випуск". Наприклад, використовуючи припущення про *технологію продукції*, отримуємо формулу:

$$g = C^{-1} (I - B C^{-1})^{-1} (y - m) \quad [A3.2]$$

де g – вектор-стовпець⁶² ($k \times 1$) для k галузей економіки; B – матриця технічних коефіцієнтів ($n \times k$), отримана з таблиці випуску; C – матриця коефіцієнтів спеціалізації, отриманих з таблиці витрат.

⁵⁹ Попередні редакції цього Додатку представлено на засіданні Робочої групи з питань національних рахунків Євростату (лютий 2000 р.)

⁶⁰ Див. Додаток 2

⁶¹ Фактично вони є коефіцієнтами витрат, якщо змінні виражено у грошових одиницях.

⁶² У цих моделях прийнято певні умовності для спрощеного представлення: зверніть увагу, що у ТВВ виробництво у розрізі видів діяльності – це, у вузькому сенсі, вектор-рядок, а не вектор-стовпець.

Альтернативна модель, згідно з галузевою гіпотезою, дає наступну формулу:

$$g = D' (I - B D')^{-1} (y - m) \quad [A3.3]$$

де D' – матриця (транспонована) ринкових коефіцієнтів, отриманих з таблиці витрат.

Інакше кажучи, ці рівняння є аналогічними симетричній таблиці і дозволяють отримати (за припущення, що коефіцієнти C , D і B є незмінними або стабільними) значення виробництва видів діяльності, що відповідає кінцевому попиту (за вирахуванням імпорту) на продукти.

Практична користь другого типу моделей (за технологією галузі) полягає в тому, що вони можуть бути отримані безпосередньо з підсистеми "витрати-випуск", незважаючи на те, що матриці можуть бути не квадратними. І навпаки, у моделі за технологією продукту маємо зворотну матрицю C , причому C повинна бути за визначенням квадратною матрицею; тобто, ця модель застосовуватиметься тільки в тому випадку, коли кількість продуктів дорівнює кількості видів економічної діяльності.

Як доводиться в цій публікації, рівняння [A3.1] [A3.2] і [A3.3] не можуть бути застосовані з точки зору ДРТ, оскільки туристський попит включає в себе витрати на відрядження, які одночасно були б як ендегенною (включеною у матриці A і B), так і екзогенною (у векторі кінцевого попиту) змінною, що, очевидно, є неможливим.

A.3.2 Альтернатива №1: використання вектора кінцевого попиту

Перше рішення, сформульоване у цій публікації (Розділ 3) для можливості використання підходів "витрати-випуск" у ДРТ, полягає у тому, що туристичним попитом вважається лише частина кінцевого попиту.

Таким чином, якщо відома частина кінцевого попиту, яка відноситься до туризму і яку можна позначити Ty , то можна розрахувати обсяги прямого або непрямого виробництва, пов'язана з туризмом. Наприклад, якщо розділити схему "витрати-випуск" за гіпотезою технології галузі, отримаємо рівняння:

$$Tg = D' (I - B D')^{-1} Ty \quad [A3.4]$$

де Tg (мультиплікативна виробнича діяльність туризму) – вектор туристичного виробництва усіх галузей економіки, яка придбавається відвідувачами прямо або опосередковано (через виробничі взаємозв'язки). Це рівняння моделей "витрати-випуск" дозволяє оцінити, за звичайних припущень⁶³, виробництво товарів і послуг кожної з галузей, що відноситься до туризму.

A.3.3 Методологічна альтернатива №2: розширений кінцевий туристський попит

Для визначення туристичного ВВП з використанням альтернативного підходу, який було визначено у цій публікації, в першу чергу необхідно перевизначити проміжний

⁶³ Постійні технічні коефіцієнти у короткостроковій перспективі. Щоб спростити рівняння, можна припустити, що в обсягах туристського попиту не враховується імпорт.

та кінцевий попит, виключивши з першого поїздки з робочою метою та включивши їх у другий. Таким чином, формулою, еквівалентною [A.3.4] для виробництва у ДРТ буде:

$$g = D' (I - B^* D')^{-1} (y^* - m) \quad [A3.5]$$

де B^* - матриця технічних коефіцієнтів, що отримується з модифікованої матриці проміжного споживання (тобто, без урахування поїздок з робочою метою) з таблиці випуску, а y^* - вектор розширеного кінцевого попиту з урахуванням поїздок з робочою метою як компоненту споживчих витрат домогосподарств.

Якщо відомий компонент розширеного кінцевого попиту, пов'язаний з туризмом Ty^* , то пряме та опосередковане виробництво, пов'язане з туризмом Tg , визначається за формулою:

$$Tg = D' (I - B^* D')^{-1} Ty^* \quad [A3.6]$$

де Tg (мультиплікативна виробнича діяльність туризму) – вектор ($q \times 1$), еквівалентний вектору з формули [A3.4], але у якому туристський попит включає витрати на відрадженьня, які зараз є екзогенними.

Перевага використання моделей "витрати-випуск" полягає у тому, що вони допомагають з'ясувати роль кожної галузі туристичної діяльності і обчислити загальний ВВП, якщо відомий загальний туристський попит.

A.3.4 Непряма зайнятість, створювана туризмом

Якщо на початку маємо вектор зайнятості за видами економічної діяльності та продуктами, отриманий з системи національних рахунків:

$$I' = \lambda \bullet \quad [A3.7]$$

де I' – вектор зайнятості по видам діяльності (транспонований), $\bullet$ – сумарний вектор виробництва за видами діяльності, і λ – вектор, визначений також по видам діяльності, що неявно припускає створення робочих місць виробничою одиницею.

Отже, також можна отримати показник непрямої зайнятості, пов'язаний з вектором кінцевого попиту. Для цього (і якщо використовується, наприклад, розширена модель попиту), підставивши [A3.6] в [A3.7], отримаємо:

$$I' = \lambda D' (I - B^* D')^{-1} Ty^* \quad [A3.8]$$

Отже, ця формула дозволяє отримати (за припущення, що є сталими або стабільними коефіцієнти D і B) загальну зайнятість (пряму та непряму) у векторі кінцевого попиту (за вирахуванням імпорту).